DRET ROMÀ

Tema 1

QUÈ HAN FET ELS ROMANS PER NOSALTRES?

La vida de Brian (Terry Jones, 1979)

UBI HOMO, IBI SOCIETAS.

UBI SOCIETAS IBI IUS.

ERGO, UBI HOMO IBI IUS.

QUÈ HAN FET ELS ROMANS PER NOSALTRES?
La vida de Brian (Terry Jones, 1979)

DRET COM A INSTITUCIÓ:

Manera de ser i organitzar-se una societat

DRET COM A NORMA:

Conjunt determinat de normes

CONCEPTE DE "DRET ROMÀ"
I

SIGNIFICATS DE L'EXPRESSIÓ "DRET ROMÀ"

- FET HISTÒRIC
- EXPERIÈNCIA JURÍDICA
- TRADICIÓ JURÍDICA
- CIÈNCIA
- CONTINGUT D'UNS LLIBRES
- LLENGUATGE JURÍDIC

CONCEPTE DE "DRET ROMÀ"
II

- **DRET OBJECTIU**

DRET COM A NORMA

NORMA JURÍDICA

- **DRET SUBJECTIU**

DRET COM A FACULTAT O POTESTAT

DRET REAL I DRET PERSONAL

- **DEURE JURÍDIC**

***

NORMA-POTESTAT-DEURE

CONCEPTE DE “DRET ROMÀ”

III

IUS

DIRECTUM

CONCEPTE DE "DRET ROMÀ"
IV

IUS EST ARS BONI ET AEQUI.

(Cels, D. 1, 1, 1 pr.)

IURIS PRAECEPTA SUNT HAEC: HONESTE VIVERE, NEMINEM LAEDERE, SUUM CUIQUE TRIBUERE.

(Ulpià, D. 1, 1, 10)

CONCEPTE DE “DRET ROMÀ”

V

DIVISIONES IURIS

- IUS QUIRITIUM
- IUS CIVILE
- IUS HONORARIUM
- IUS PRAETORIUM
- IUS GENTIUM

- IUS PUBLICUM ET IUS PRIVATUM
- IUS COMMUNE ET IUS SINGULARE
- IUS NATURALE
- IUS VETUS ET IUS NOVUM
- IURA ET LEGES

CONCEPTE DE "DRET ROMÀ"
VI

IURISPRUDENTIA

Iuris prudentia est divinarum at humanarum rerum notitia, iusti atque iniusti scientia.

(Ulpià, D. 1, 1, 10, 2)

IUSTITIA

Iustitia est constans et perpetua voluntas ius suum cuique tribuendi.

(Ulpià, D. 1, 1, 10 pr.)

- JUSTÍCIA VIRTUAL: Universal i atributiva (virtut)
- JUSTÍCIA LEGAL
  - JUSTÍCIA COMMUTATIVA: Equivalència material
  - JUSTÍCIA DISTRIBUTIVA: Mèrit i demèrit
  - JUSTÍCIA EXPLETIVA: Atributiva per deure legal
  - JUSTÍCIA RETRIBUTIVA: Correctiva o vindicativa
- EQUITAT: Correcció de la universalitat de la justícia legal

PERIODITZACIÓ DE LA HISTÒRIA DEL DRET ROMÀ

ÈPOCA ARCAICA: mitjan s. VIII aC-130 aC

ÈPOCA CLÀSSICA: 130 aC-230 dC

- Primera època clàssica: 130 aC-30 aC
- Època clàssica central: 30 aC-130 dC
- Època clàssica tardana: 130-230

ÈPOCA POSTCLÀSSICA: 230-mitjan s. VI

- Etapa dioclecianea: 230-330
- Etapa constantiniana: 330-430
- Etapa teodosiana: 430-530
- Etapa justinianea: 530-565

Medalló de Justinià al claustre rectoral de l'edifici històric de la Universitat de València.

MONARQUIA

REX

Creatio + Lex Curiata de imperio + Inauguratio

Interregnum

Leges regiae

SENATUS

POPULUS

Comitia curiata

SIMBOLOGIA DEL PODER

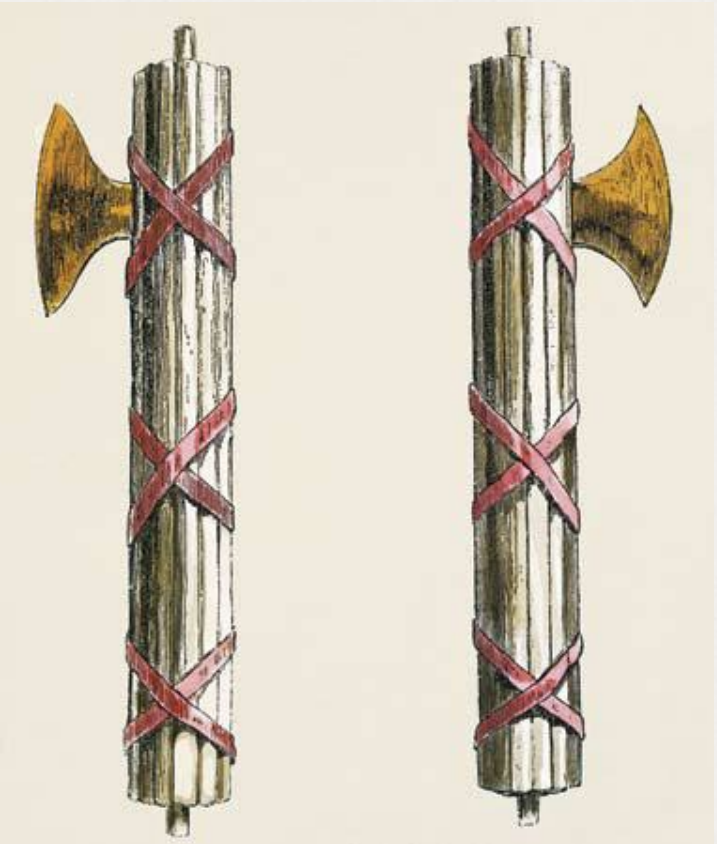

SIMBOLOGIA DEL PODER

Fotograma de la pel·lícula *Escipió, l'Africà* (Carmine Gallone,1937)

SIMBOLOGIA DEL PODER

SIMBOLOGIA DEL PODER

REPÚBLICA

MAGISTRATUS

SENATUS

POPULUS

MAGISTRATURES

CREATIO MAGISTRATUS:

ROGATIO+DESIGNATIO+RENUNTIATIO

POTESTAS

IMPERIUM

CARACTERÍSTIQUES GENERALS DE LES MAGISTRATURES

ELEGIBILITAT

TEMPORALITAT

COL·LEGIALITAT

GRATUÏTAT

MAGISTRATURES

CURSUS HONORUM

SENAT

↑

CONSOLAT/(CENSURA)

↑

PRETURA

↑

(TRIBUNAT DE LA PLEBS/ EDILITAT PLEBEA)

↑

(EDILITAT CURUL)

↑

QÜESTURA

↑

(VINT-I-SIS MAGISTRATS)

MAGISTRATURES

TIPUS

CÒNSOLS

PRETORS

CENSORS

EDILS CURULS

QÜESTORS

TRIBUNS DE LA PLEBS

EDILS PLEBEUS

DICTADOR

CAP DE CAVALLERIA

ALTRES: Decemvirs, Tribuns militars amb potestat consular, *Vigintisexviri*

SENAT

Fotograma de la pel·lícula *Cleopatra* (J. L. Mankiewicz, 1963)

SENAT

COMPOSICIÓ

Ex-magistrats

Lectio senatus

Patres conscripti

Distintius honorífics

FUNCIONS

Generals

Polítiques

Religioses

Militars

De política exterior

Legislatives

Judicials

Financeres

DISCESSIO: Com votaven els senadors romans. Sèrie de TV *Anno Domini* (Stuart Cooper, 1985)

COMITIA

COMITIA CURIATA

COMITIA CENTURIATA

COMITIA TRIBUTA

CONCILIA PLEBIS

Fòrum romà amb el *Comitium* en la seua forma circular i en verd puntejat en la seua forma arcaica.

https://es.wikipedia.org/wiki/Comitium

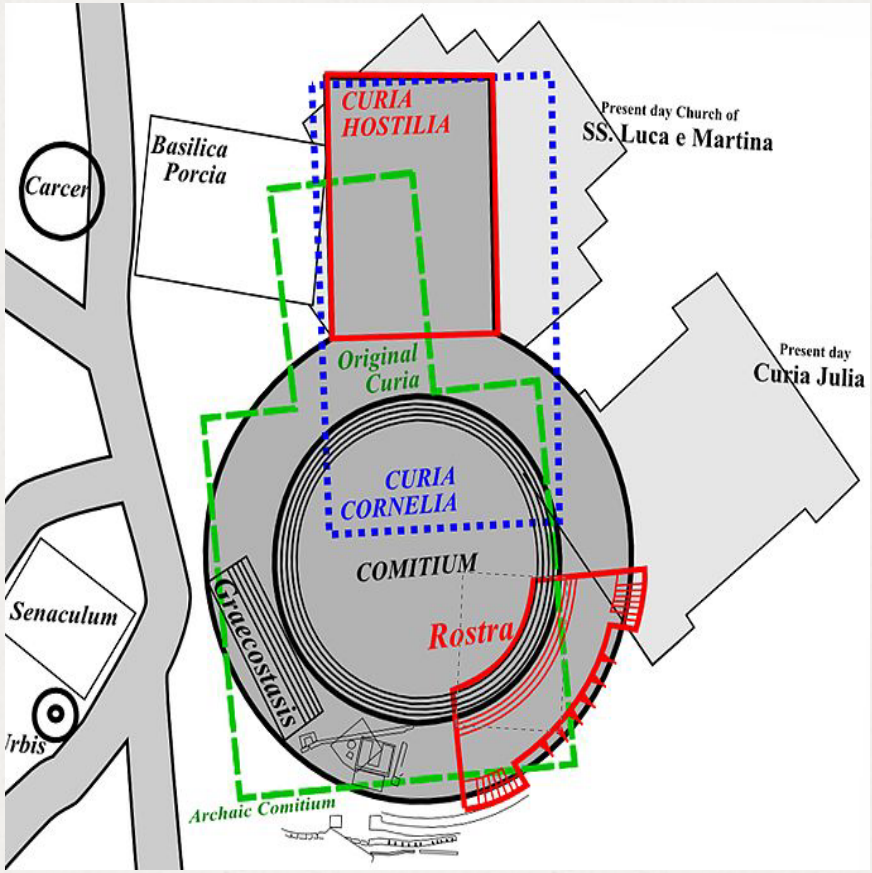

Comitia centuriata

EQUITES

18 centúries, incloses les *sex suffragiae*.

equites + *pedites* = **194** centúries

majoria absoluta: **98**

PEDITES

- *Ciutadans de primera classe:* + 100.000 asos: **80** centúries.
- *Ciutadans de segona classe*: 100.000-75.000 asos: **20** centúries.
- *Ciutadans de tercera classe:* 75.000-50.000 asos: **20** centúries.
- *Ciutadans de quarta classe:* 50.000-25.000 asos: **20** centúries.
- *Ciutadans de cinquena classe:* 25.000-11.000 asos: **30** centúries.
- *Inermes*: **5** centúries.
- *Proletarii*: **1** centúria.

IDUS MARTIAS. Pel·lícula *Juli Cèsar* (Joseph L. Mankiewicz, 1953)

IDUS MARTIAS

“Liberatores”:

- SERVI SULPICI GALBA
- QUINT LIGARI
- LUCI MINUCI BÀSIL
- PUBLI SERVILI CASCA
- CAI SERVILI CASCA
- DÈCIM JUNI BRUT ALBÍ
- LUCI TUL·LI CÍMBER
- CAI TREBONI

Vincenzo Camuccini, *La morte di Cesare,* 1806 (Museu de Capodimonte)

PRINCIPAT

Imperium proconsulare Tribunicia potestas

Intercessio Coercitio Imperator

Ius agendi cum populo Caesar

Ius agendi cum patribus Augustus

Ius belli ac pacis Princeps senatus

Pater patriae Pontifex maximus

Genius Augusti Mensis Augustus

DOMINAT

TETRARQUIA

ADMINISTRACIÓ CENTRAL

ADMINISTRACIÓ PERIFÈRICA

Províncies ➔ Diòcesis ➔Prefectures

REFORMES militar, fiscal i d'intervencionisme econòmic

POLÍTICA RELIGIOSA

PROSKÝNESIS. Mosaic de Lleo VI. Santa Sofia de Constantinoble (Museu Modern d'Istambul, Turquia)

DRET ROMÀ

Tema 2

FONTS DEL DRET ROMÀ DE L'ÈPOCA ARCAICA

MORES MAIORUM

FAS / IUS

LEGES REGIAE

LEX XII TABULARUM

IURISPRUDENTIA

LEGES ET PLEBISCITA

LLEI DE LES DOTZE TAULES

I-III: PROCEDIMENT

IV-V: FAMÍLIA I HERÈNCIA

VI-VII: OBLIGACIONS, PROPIETAT I DRETS REALS

VIII-IX: DRET CRIMINAL

X: FUNERALS I DRET SAGRAT

XI-XII: *TABULAE INIQUAE*

FONTS DEL DRET ROMÀ DE L'ÈPOCA ARCAICA

IURISPRUDENTIA

Jurisprudència pontifical

Jurisprudència laica (a partir del s. III aC)

FONTS DEL DRET ROMÀ
DE LA PRIMERA ÈPOCA CLÀSSICA
130 – 30 aC

- IURISPRUDENTIA
- LEGES ET PLEBISCITA
- EDICTUM PRAETORIS

IURISPRUDENTIA
Els juristes

1a generació: Mani Manili / Marc Juni Brut /
Publi Muci Escèvola

ACTIVITATS DELS JURISTES

- AGERE
- RESPONDERE
- CAVERE
- INSTITUERE ET INSTRUERE

2a generació: Quint Muci Escèvola / Servi Sulpici Rufus / Alfé Var

LEX

Lex est quod populus iubet atque constituit

LEX PUBLICA / LEX PRIVATA

LEX ROGATA / LEX DATA

LEX ROGATA = LEX COMITIALIS

LEX ROGATA

ITER LEGIS

I. In senatu: **Relatio**.

II. **Promulgatio**: Trinundinum. Contiones

III. In comitio:

- **Rogatio**.
- **Suffragiorum emissio**: "Uti rogas"/ "Antiquo".
- **Renuntiatio**.

IV. In senatu: **Auctoritas patrum** (*abans de la* lex Publilia Philonis *de 339 aC*)

LEX ROGATA

Estructura formal:

PRAESCRIPTIO

ROGATIO

SANCTIO

Taula de bronze conservada de la *lex de imperio Vespasiani* del 69 o 70 dC. Es troba als *Musei Capitolini* de Roma.

→

PLEBISCITUM

Plebiscitum est quod plebs iubet atque constituit (Gai)

POPULUS / PLEBS

EXAEQUATIO LEGIBUS: Lex Hortensia (286 aC)

↓

Lex est generale iussum populi aut plebis rogante magistrato (Ateu Capitó)

EDICTUM PRAETORIS

CONTINGUT

- Àmbit material i territorial de la jurisdicció del magistrat
- Accions i interdictes
- Mitjans extraordinaris i recursos complementaris
- Nul·litat i execució de les sentències

FONTS DEL DRET ROMÀ
DE L'ÈPOCA CLÀSSICA CENTRAL
30 aC – 130 dC

- IURISPRUDENTIA
- LEGES/SENATUSC ONSULTA
- EDICTUM

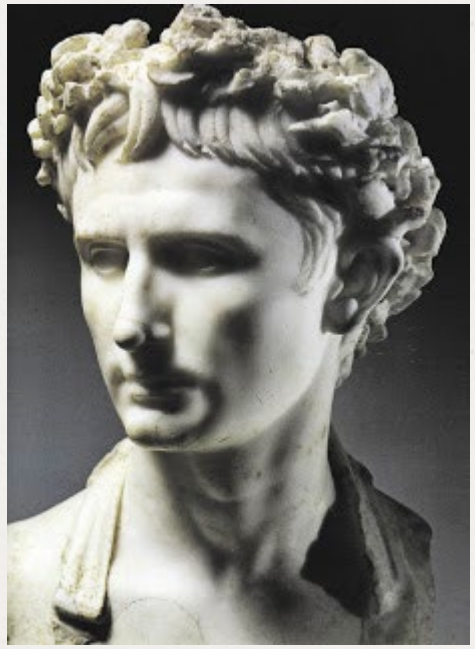

IURISPRUDENTIA

Disputatio fori:

Escola sabiniana vs. escola proculiana

Ius publice respondendi ex auctoritate principis

Literatura jurídica:

- ✓ *Responsa*
- ✓ *Quaestiones*
- ✓ *Digesta*
- ✓ *Libri ad*
- ✓ *Libri de*

IURISPRUDENTIA. *Responsa (i)*

Si un va occir un esclau que l'atacava amb una espasa, no sembla que el va occir amb injustícia. També, si un que tem morir, occira un lladre, no hi ha dubte que no està obligat per la Lei Aquília. Ara bé, si havent pogut arrestar-lo, va preferir occir-lo, l'opinió més segura és que va obrar amb injustícia i, consegüentment, quedarà obligat també per la Llei Cornèlia.

(Ulp. 18 *ed*. D. 9, 2, 5 pr.)

IURISPRUDENTIA. *Responsa (ii)*

Si un muler haguera sigut incapaç de retenir per imperícia l'ímpetu de les mules i aquestes hagueren envestit violentament un esclau d'altri, respondrà per culpa. Igualment s'hi esdevindrà si no haguera pogut retenir l'ímpetu de les mules per feblesa, puix no sembla injust que la feblesa compute com a culpa des del moment en què ningú no ha d'assumir una feina, de la qual sap o ha de saber que per la seua feblesa serà perillosa per a altres. El mateix cal dir quant a aquell que per inexperiència o feblesa no haguera pogut refrenar un cavall sobre el qual cavalcava.

(Gai. 7 *ed. Prov.* D. 9, 2, 8, 1)

IURISPRUDENTIA. *Responsa (iii)*

Si una llevadora haguera donat una medicina i per causa d'aquesta haguera mort la dona encinta, Labeó distingeix: si li la va lliurar amb les seues mans es considera que la va occir; però, si li la va lliurar perquè després la prenguera, ha de donar-se una acció pel fet, ja que en lloc d'occir la llevadora va proporcionar una causa de mort.

(Ulp. 18 *ed*. D. 9, 2, 9 pr.)

Senatus consultum est quod senatus iubet atque constituit

Des d'Adrià:

SENATUS CONSULTUM =

ORATIO PRINCIPIS IN SENATU HABITA

Senatus consultum de bacchanalibus, ca. 186 aC. Taula de bronze trobada en 1640 a Tiriola (Calàbria). Actualment al *Kunsthistorisches Museum* de Viena.

SENATUSCONSULTA

EDICTUM

138 dC

ADRIÀ ⟹

Salvi Julià

Edictum perpetuum

EDICTUM. Exemple

Quant als que hagueren llançat o abocat quelcom, donaré acció pel doble del dany que s'haguera produït contra qui habitara l'immoble des del qual s'haguera llançat o abocat quelcom en un lloc de trànsit o estacionament ordinari. Si es denunciara que per aquell colp havia perit un home lliure, donaré acció pel valor de cinquanta auris. Si visquera i es denunciara que se'l va danyar, donaré acció en la quantia en què semblara equitatiu al jutge condemnar el demandat. Si es denunciara que un esclau ho va fer sense coneixement de l'amo afegiré en l'acció "o que el done (l'esclau) pel dany".

(Ulp. 23 *ed*. D. 9, 3, 1 pr.)

FONTS DEL DRET ROMÀ
DE L'ÈPOCA CLÀSSICA TARDANA
130 – 230 dC

- IURISPRUDENTIA – RESCRIPTA
- ORATIONES
- EDICTUM PERPETUUM

Juristes

Palimpsest o *codex rescriptus*: papir (o pergamí) escrit que ha estat raspat o llavat per a escriure-hi de nou

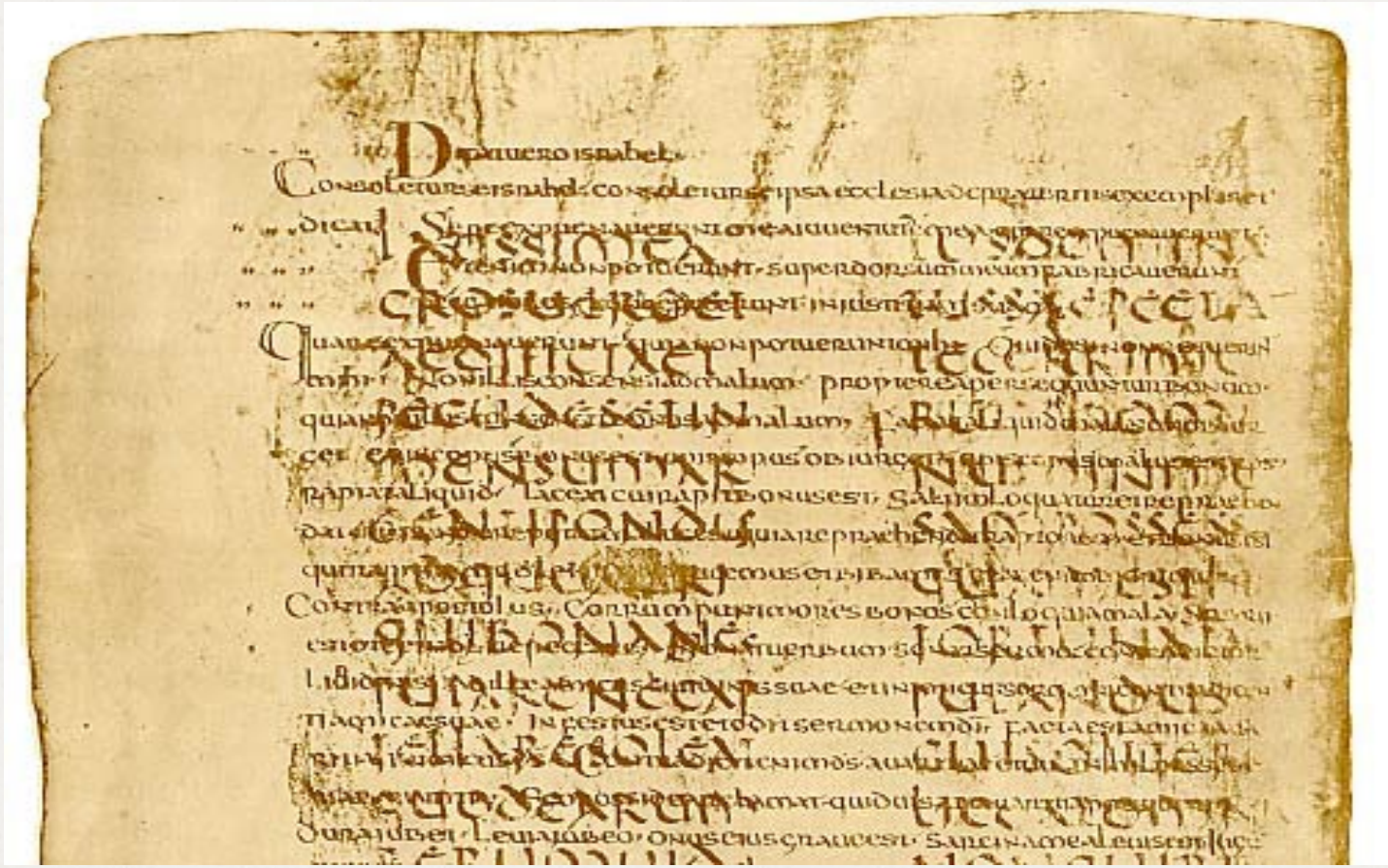

Gaius

Palimpsest de Verona

RESCRIPTUM

CONSTITUCIONS IMPERIALS:

EDICTA, DECRETA, MANDATA, RESCRIPTA

OFICINA *A LIBELLIS*

RESCRIPTUM. Exemple

Imperatores Diocletianus, Maximianus. Propter insidias, quas tuae vitae paratas contendis, accusationem apud praesidem provinciae contra filium tuum, si pietas et ratio naturalis animi tui non revocat intentionem, instituere potes. Diocl. et Maxim. AA. et CC. Aeliae. A 294 S. XVI K. Mart. CC. Conss.

Els emperadors Dioclecià i Maximià: Si la pietat i la raó natural no canvien la intenció del teu ànim pots formalitzar davant el governador de la província acusació contra el teu fill pels artificis que dius que foren preparats per ell contra la teua vida. Els emperadors Dioclecià i Maximià, Augusts i Cèsars, a Èlia. Sancionat el 19 de febrer sota el consolat dels Cèsars.

(C. 9, 1, 14, a. 294-302)

Quod principi placuit legis habet vigorem

(Ulp. D. 1, 4, 1 pr.)

FONTS DEL DRET ROMÀ DE L'ÈPOCA POSCLÀSSICA

ETAPES

- DIOCLECIANEA
- CONSTANTINIANA
- TEODOSIANA
- JUSTINIANEA

TRETS GENERALS

- DECADÈNCIA DE LA CULTURA JURÍDICA
- MONOPOLI IMPERIAL DEL DRET
- *IURA ET LEGES*

ETAPA DIOCLECIANEA
230-330 dC

- RESCRIPTA AD CONSULTATIONES EMISSA

- RESCRIPTA AD PRECES EMISSA

ETAPA CONSTANTINIANA
330-430 dC

- LEGES GENERALES
- RESCRIPTA AD CONSULTATIONES EMISSA
- CONSUETUDO

ETAPA TEODOSIANA
430-530 dC

- LEI DE CITES (426)
- JERARQUIA NORMATIVA
- *CODEX THEODOSIANUS* (438)

ETAPA TEODOSIANA II
430-530 dC

JERARQUIA NORMATIVA

1º *CONSTITUTIONES PRINCIPUM*

2º *RESCRIPTA*

3º *RESPONSA PRUDENTIUM*

ITER LEGIS

1º PROJECTE (*Quaestor sacri palatii*)

2º APROVACIÓ PEL SENAT

3º APROVACIÓ PEL *CONSISTORIUM*

4º APROVACIÓ PER L'EMPERADOR

↓

LEX GENERALIS

Codex Theodosianus.

Editio prínceps
1528
Johann Sichard

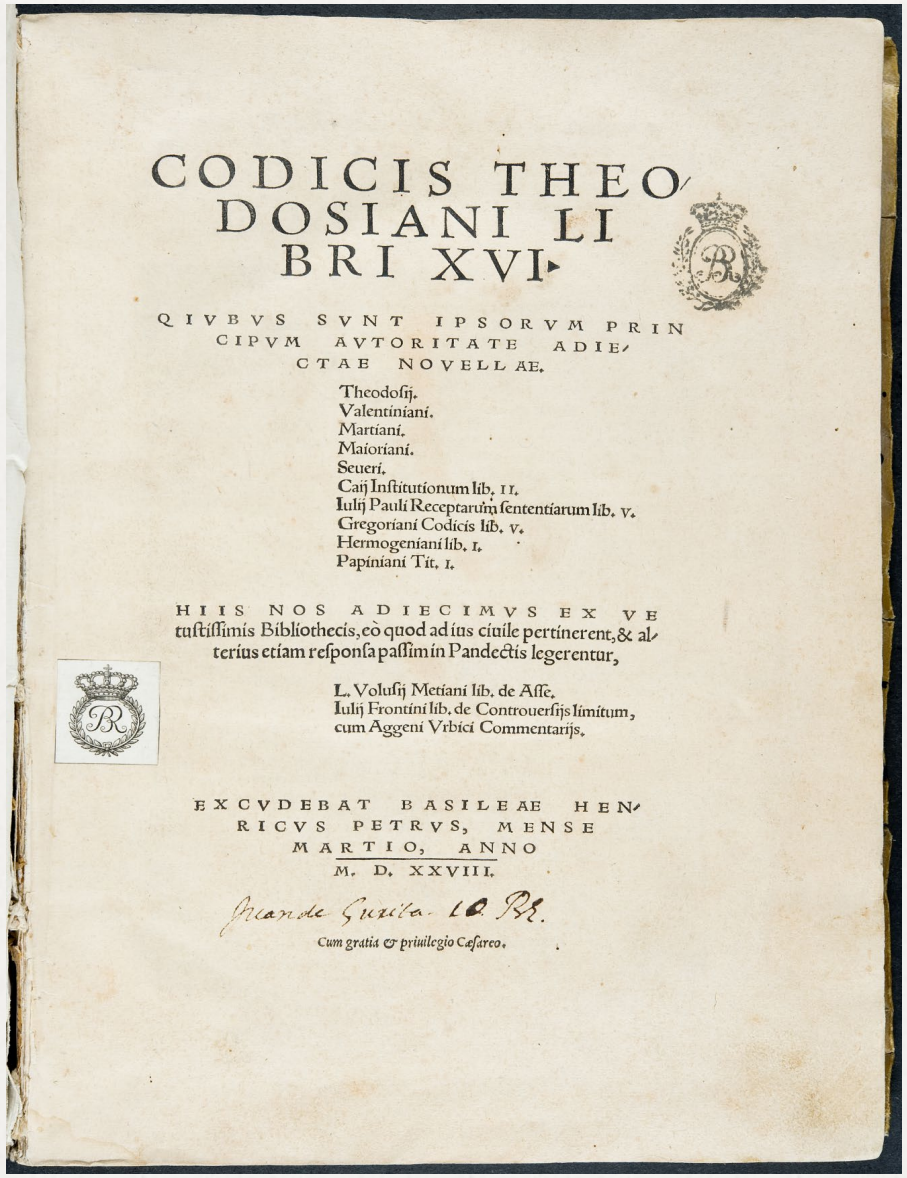

CODICIS THEO
DOSIANI LI
BRI XVI.

QIVBVS SVNT IPSORVM PRIN
CIPVM AVTORITATE ADIE
CTAE NOVELLAE.

Theodoſij.
Valentiniani.
Martiani.
Maioriani.
Seueri.
Caij Inſtitutionum lib. II.
Iulij Pauli Receptarum ſententiarum lib. V.
Gregoriani Codicis lib. V.
Hermogeniani lib. I.
Papiniani Tit. I.

HIIS NOS ADIECIMVS EX VE
tuſtiſſimis Bibliothecis, eò quod ad ius ciuile pertinerent, & al
terius etiam reſponſa paſſim in Pandectis legerentur,

L. Voluſij Metiani lib. de Aſſe.
Iulij Frontini lib. de Controuerſijs limitum,
cum Aggeni Vrbici Commentarijs.

EXCVDEBAT BASILEAE HEN
RICVS PETRVS, MENSE
MARTIO, ANNO
M. D. XXVIII.

Cum gratia & priuilegio Cæſareo.

LITERATURA JURÍDICA POSTCLÀSSICA

Col·leccions de **IURA**	Col·leccions de **IURA + LEGES**	Col·leccions de **LEGES**
Pauli Sententiae (s. III)	Fragmenta Vaticana (s. IV-V)	Codex Gregorianus (291-293)
Epitome Ulpiani (s. IV)	Collatio legum Mosaicarum et Romanarum (s. IV-V)	Codex Hermogenianus (f. s. III)
Epitome Gai (s. V)	Consultatio veteris cuiusdam iurisconsulti (s.-V-VI)	Codex Theodosianus (438)
	Breviarium Alarici (506)	
	Corpus Iuris Civilis	

DRET ROMÀ

Tema 3

Edició de Donís Godofred de 1583

CORPUS IURIS CIVILIS ROMANI,

IN QUO

INSTITUTIONES, DIGESTA

AD CODICEM FLORENTINUM EMENDATA,

CODEX ITEM ET NOVELLÆ,

NEC NON

JUSTINIANI EDICTA, LEONIS ET ALIORUM IMPERATORUM NOVELLÆ, CANONES APOSTOLORUM, FEUDORUM LIBRI, LEGES XII. TABB. ET ALIA AD JURISPRUDENTIAM ANTE-IUSTINIANEAM PERTINENTIA SCRIPTA.

The Codex of Justinian.
Ed. F. H. Blume i B. W. Frier

LXVI Qui Numero Liberorum Se Excusant

[1] *Impp. Severus et Antoninus AA. Claudio Herodiano.* Qui ad tutelam vel curam vocantur, Romae quidem trium liberorum incolumium numero, quorum etiam status non ambigitur, in Italia vero quattuor, in provinciis autem quinque habent excusationem.

PP. non. April. Geta et Plautiano conss.

[2] *Imp. Antoninus A. Marcello.* Neque filia amissa in numero prodest ad declinanda municipalia munera neque nepotes numerantur, quorum pater superest, cum suo nomine patri prosunt.

D. id. Iun. Antonino A. IIII et Balbino conss.

LXVII Qui Aetate

[1] *Imp. Philippus A. et Philippus C. Severo.* Pater tuus si maior est annis septuaginta, ad tutelam seu curam devocatus excusare se sollemniter potest.

PP. XIII k. April. Praesente et Albino conss.

LXVIII Qui Morbo

[1] *Impp. Severus et Antoninus AA. Sabino.* Luminibus captus aut surdus aut mutus aut furiosus aut perpetua valitudine tentus tutelae seu curationis excusationem habent.

PP. V id. Sept. Cilone et Libone conss.

LXVIIII Qui Numero Tutelarum

[1] *Impp. Severus et Antoninus AA. Pompeiano.* **pr.** Si tres tutelas vel curas eodem tempore non defunctorie susceptas administras, onere quartae tutelae vel curationis pupillorum seu adulescentium non gravaberis. **1.** Finito autem officio pubertate pupillorum vel aetate

Pàgina de la *Littera Florentina* (s. VI o VII dC): el manuscrit més antic del Digest

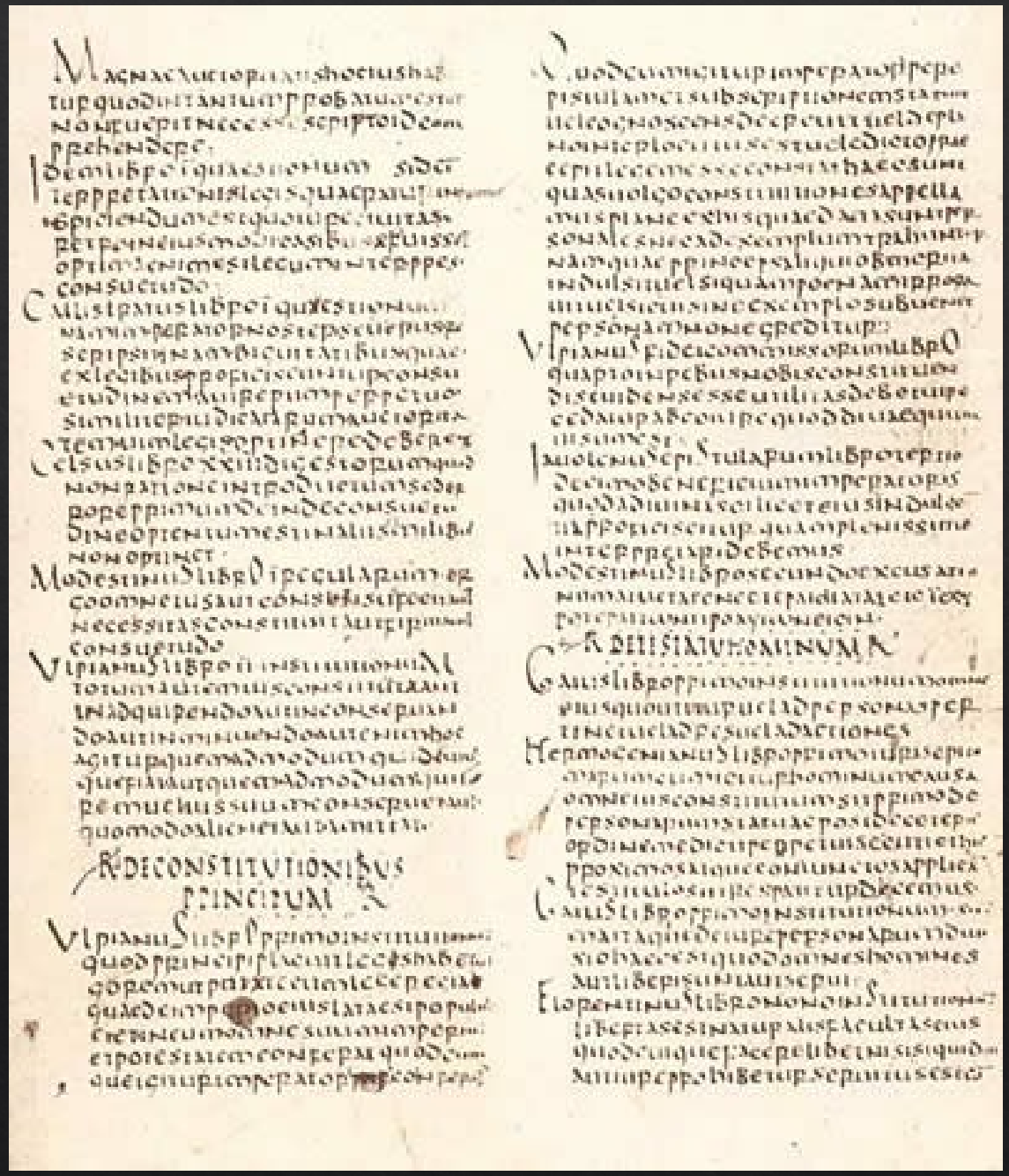

Editio maior del Digest de Justinià T. Mommsen, Berlí, 1870

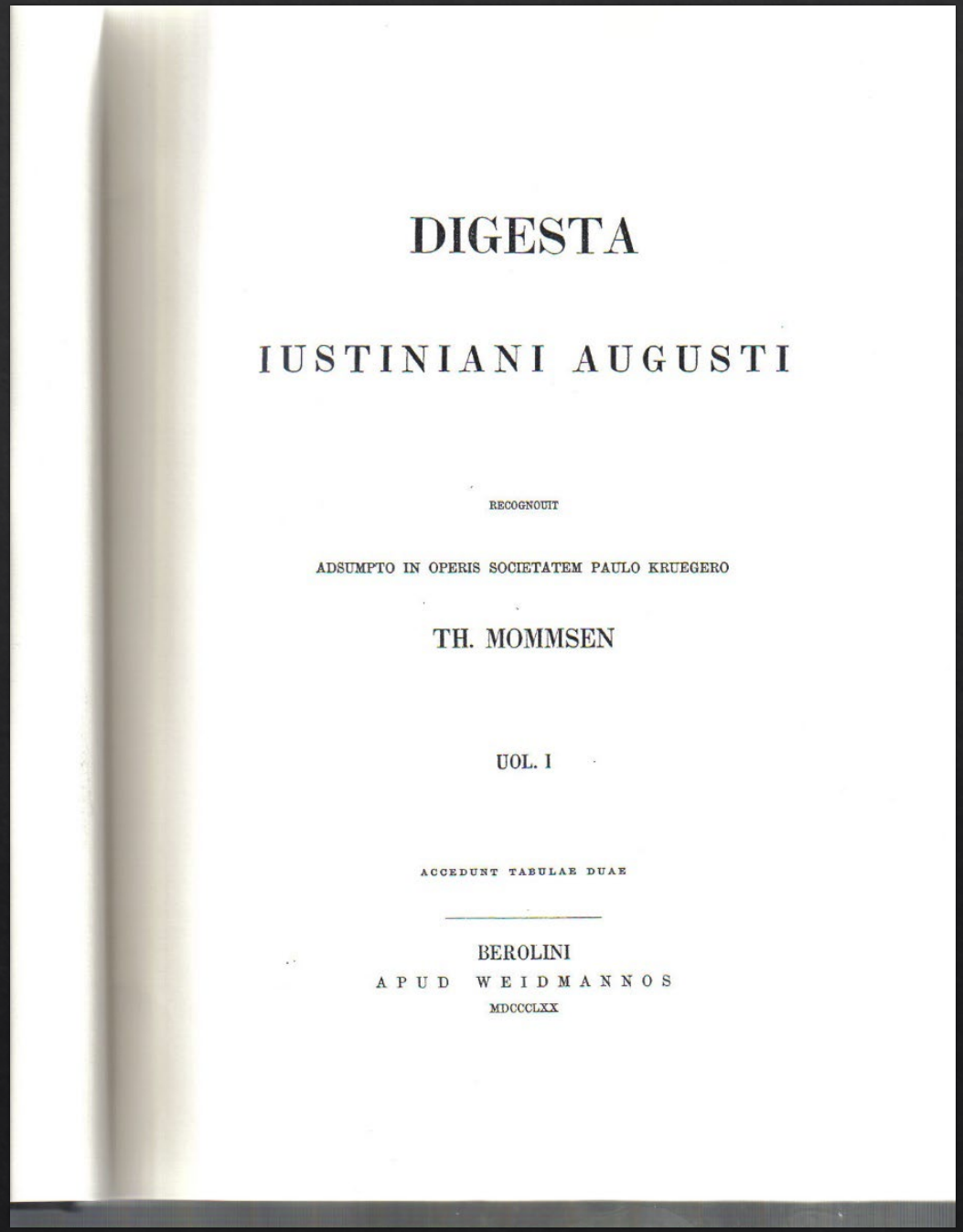

DIGESTA

IUSTINIANI AUGUSTI

RECOGNOUIT

ADSUMPTO IN OPERIS SOCIETATEM PAULO KRUEGERO

TH. MOMMSEN

UOL. I

ACCEDUNT TABULAE DUAE

BEROLINI
APUD WEIDMANNOS
MDCCCLXX

MASSENTHEORIE

Friedrich Bluhme

1a Massa sabiniana

2a Massa edictal

3a Massa papiniana

4a Apèndix

PREDIGESTUMTHEORIE

Franz Hofmann ⟹

Volumina

Partes legum

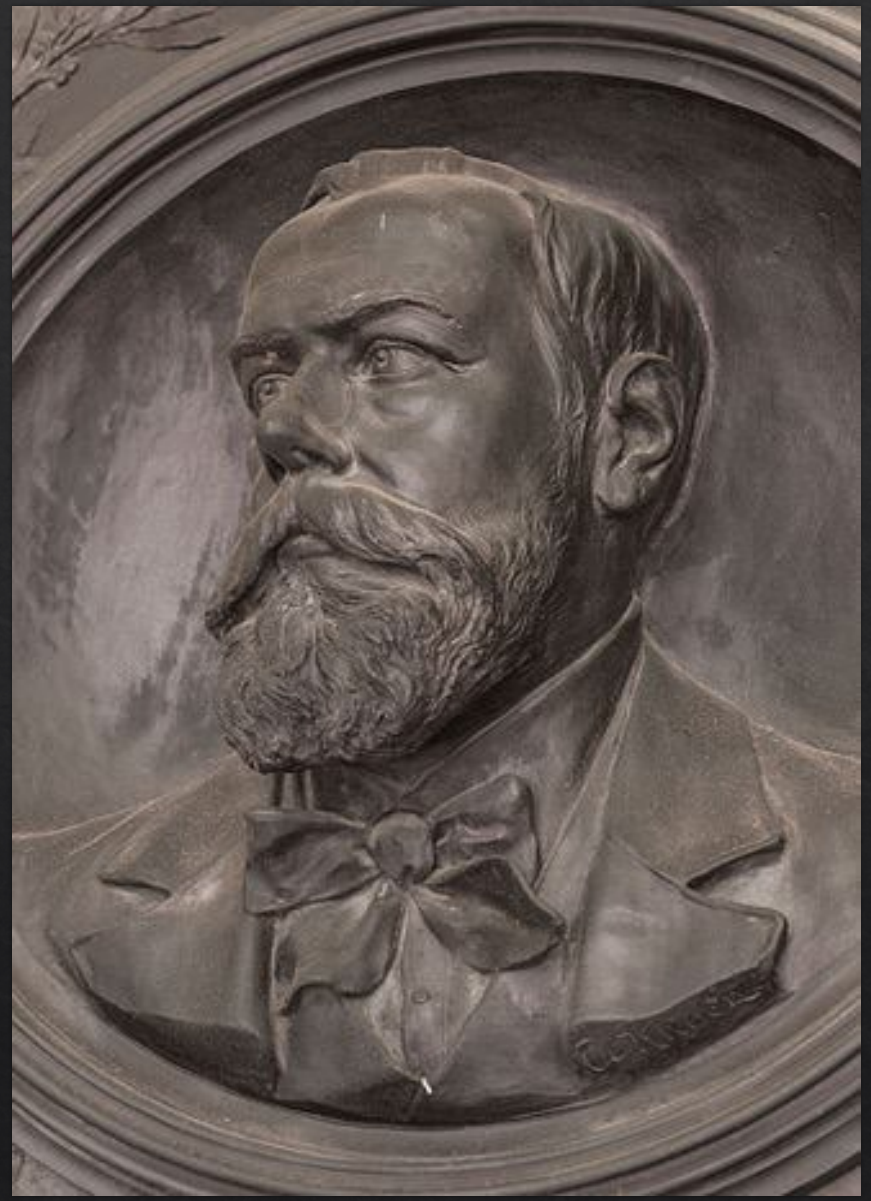

INSTITUTIONES IUSTINIANI

Godefroy, Denis,

Lugdunum, 1583,

(Bayerische Staatsbibliothek)

NOVELLAE
C.I.C. III. Novellae.
R. Schoell i G. Kroll
Authentica

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΛΗΡΟΝΟΜΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΦΑΛΚΙΔΙΟΥ.

Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Αὔγουστος Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν τῆς Ἕω praetorium *τὸ β΄, ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ.*

(Προοίμιον.) Ἐνησχολημένοις ἡμῖν περὶ τὰς ἁπάσης τῆς πολιτείας φροντίδας, καὶ μικρὸν οὐδὲν πίπτουσιν ἐννοεῖν, ἀλλ' ὅπως ἂν Πέρσαι μὲν ἡρεμοῖεν, Βανδίλοι δὲ σὺν Μαυρουσίοις ὑπακούοιεν, Καρχηδόνιοι δὲ τὴν παλαιὰν ἀπολαβόντες ἔχοιεν ἐλευθερίαν, Τζάνοι τε νῦν πρῶτον ὑπὸ τὴν Ῥωμαίων γενόμενοι πολιτείαν ἐν ὑπηκόοις τελοῖεν (τοῦτο ὕπερ οὔπω καὶ νῦν πλὴν ἐπὶ τῆς ἡμετέρας βασιλείας δέδωκε Ῥωμαίοις ὁ θεός), ἐπιρρέουσι καὶ ἰδιωτικαὶ φροντίδες παρὰ τῶν ἡμετέρων ὑπηκόων ἀεὶ προσαγγελλόμεναι, ὧν ἑκάστῃ μὲν δίδομεν τὸν προσήκοντα τύπον. ὁπόσα δὲ συχνῆς μὲν ἀπολαύει τῆς κατὰ μέρος βοηθείας, δυνατὰ δέ ἐστιν ἐγγραφέντα νόμῳ κοινῇ ἅπασι δοῦναι τὴν ἐφ' οἷς χρῄζουσιν ὠφέλειαν, ταῦτα χρῆναι νομίζομεν καὶ νομοθετῆσαι καὶ παραδοῦναι τοῖς ὑπηκόοις αὐτόθεν βιῳθοῦντα, καὶ μὴ τῆς ἀεὶ κελεύσεως τῆς ἐκ τῶν βασιλέων δεῖσθαι. Διὰ τοίνυν ἡμᾶς ἐνοχλοῖτσαν οἱ μὲν ὑπὲρ πρεσβείων καταλελειμμένων οὐ μὴν διδομένων προσιόντες, οἱ δὲ ἐλευθεριῶν, οἱ δὲ ἑτέρου τινός, ὑπὲρ οἱ μὲν παραδόντες τοὺς κλήρους δοθῆναι τισιν ἢ γενέσθαι διετάξαντο, οἱ δὲ ἀγνοημόνως καὶ τῶν πραγμάτων ἐφίενται καὶ ταῦτα λαμβάνουσι, καὶ τὸ κελευσθὲν οὐ πληροῦσι· καίτοιγε καὶ τοῖς πάλαι νομοθέταις εἴρητο προσήκειν τὰς τῶν τελευτώντων διατυπώσεις, ὅσαι μὴ μάχονται νόμοις, πᾶσι πληροῦσθαι τρόποις. Ἀλλ' ἐπειδὴ τοὺς οὕτω γεγραμμένους νόμους ἤδη κατὰ τὸ πλεῖστον ἀμεληθέντας εὕρομεν, ἀνακτήσασθαί τε*

R DE HEREDIBUS ET FALCIDIA.

Imp. Iustinianus Aug. Iohanni pp. II.

〈Praefatio.〉 Occupatis nobis circa totius reipublicae curas, et parvum nihil eligentibus cogitare, sed quatenus Persae quidem quiescant, Vandali vero cum Mauris obediant, Carchedonii autem antiquam recipientes habeant libertatem, et Tzani nunc primum sub Romanorum facti republica inter subiectos habeantur, quod nondum hactenus nisi sub nostro imperio dedit Romanis deus, incurrunt etiam propriae sollicitudines a nostris subiectis semper nuntiatae, quarum singulis quidem damus competentem formam. Quaecumque vero frequenti quidem potiuntur per partes auxilio, possibilia tamen sunt scripta lege 〈ut〉 communem omnibus praestent, in quibus opus habent, utilitatem, haec oportere putamus et lege sancire et tradere subiectis per se iuvantia et non semper 1 iussione Imperatorum egentia. Semper igitur nobis importuni sunt alii quidem pro legatis relictis, non tamen praebitis adeuntes, alii vero pro libertatibus, alii ob aliud quoddam, quod transmittentes quidem hereditates dari quibusdam aut fieri constituerunt, indevote autem et res adeunt et eas percipiunt, et quod est iussum non faciunt, cum utique etiam a veteribus legislatoribus dictum sit competere deficientium dispositiones, quaecumque non repugnant legibus, omnibus modis impleri. Sed quoniam ita positas leges iam plerumque neglectas invenimus, reparare eas iudicavimus oportere et tam

Nov. I (= Coll. I tit. 1: gloss.) Graece extat in ML, inde a medio capite 1 *in A, cap.* 1—1 *in B* 41, 4, 1, *procem. in* B^2. — *Epit. Theod.* 1, *Athanas.* 9, 1. *Iulian. const. I.*

I

DE HEREDIBUS ET LEGE FALCIDIA.

Imp. Iustinianus A. Iohanni, gloriosissimo praefecto sacro Orientis praetorio iterum, exconsuli et patricio.

*Praefatio. Occupatis nobis universae reipublicae curis, nec parvi quid animo agitantibus, sed quomodo Persae quiescant, Vandali cum Mauris obediant, Carthaginienses pristinam libertatem recuperatam obtineant, Tzanique nunc primum Romanorum reipublicae subiecti inter subditos habeantur (id quod nondum hactenus nisi sub nostro imperio dedit Romanis deus), affluunt etiam privatae curae a subditis nostris semper delatae, quarum suam cuique convenientem formam damus. Quaecumque vero frequenti singulatim auxilio fruuntur, lege autem perscripta communem omnibus ubi opus est utilitatem praebere possunt, ea lege sancienda subditisque tradenda putavimus, per se auxilio futura nec perpetua imperato-*1 *rum iussione indigentia. Semper igitur negotium nobis facessunt alii propter legata relicta nec tamen praestita nos adeuntes, alii propter libertates, alii propter aliud quid, quod qui hereditates reliquerunt dari quibusdam aut fieri iusserunt: ei vero quibus obtingunt improbe et appetunt bona et accipiunt nec iussa exequuntur; tametsi a veteribus etiam legislatoribus dictum sit defunctorum dispositiones, si quae legibus non repugnant, omnibus modis esse implendas. Sed quoniam leges ita conscriptas iam magna ex*

ἀρχὴ σὺν θεῷ τῶν Νεαρῶν Ἰουστινιανοῦ —: *αἱ τῶν εὐσεβῶν (ἦγουν βασιλικῶν s. v.) νόμων ἐπανορθώσεις. Νεαρὰ πρώτη* M^2 ‖ 1 *Περὶ τῶν κληρονόμων καὶ τοῦ φαλκιδίου L (in quo rubricum praecedit inscriptio v. 3—5) B Athan p. CVI Index reginae s] περὶ τοῦ φαλκιδίου M περὶ κληρονομιῶν καὶ περὶ Φαλκιδίου Theod.* ‖ 4 *εὐσὼς L* ‖ praetorium *(s. v. πραιτορίων) M πραιτωρίων L* ‖ 5 *πατρικίων M* ‖ 6 *ἁπάσας τὰς τῆς L²) L* ‖ 7 *οὐδὲν] οὐ μὴν L* ‖ 10 *τζανοι? M¹* ‖ 23 *ὑπὲρ λιγάτων πρεσβείων L* ‖ 24 *οὔπερ (οὐπερ L¹) L* ‖ 31 *νόμους om. L*

1 In nomine domini nostri (nostri *om. V*) Iesu Christi *praescr. RTV* ‖ 2 Falcidia] constitutio prima ℞ *add. V*, constitutio prima et si heres legata solvere noluerit *add. R rubr.* ‖ 3 I (*sic*) aug. Ioñi pp sčd *R, inscr. om. V* ‖ 7 parum *RTV* ‖ 8 aq. quiescunt *et* obediunt *RTV* ‖ uaiandali V^1 ‖ 9 *Carchedonii] et archedonii (arcedonii *V*) RTV* ‖ autem *RV, del.* V^2, *om. vulg.* ‖ 10 *et Tzani] quānisi (q *del.* R^2) RT* quam V^1 qui V^2 ‖ 11 habentur V^2 ‖ 14 nuntiare V^1 ‖ 17 ut *om. RTV* ‖ 18 praestant T_1 praestare *coni. Heimbach* ‖ 24 quiddam V^2 *vulg.* ‖ 32 iudicamus *V*

- **CÒDEX** (*Codex repetitae praelectionis*): 12 llibres:
  - I: Fonts del dret i dret eclesiàstic .
  - II-VIII: Dret privat.
  - IX: Dret penal.
  - X-XII: Dret administratiu.
- **DIGEST**: 50 llibres.
- **INSTITUCIONS**: 4 llibres
  - Persones: I
  - Coses: II, III i fins a IV. 2
  - Accions: resta del llibre IV.
- **NOVEL·LES** (136: *Authentica*).

INTERPOLACIONS

Quia multa et maxima sunt quae propter utilitatem rerum transformata sunt.

(Constitució *Tanta*, 10)

Obres palingenèsiques d'Otto Lenel

PALINGENESIA

IURIS CIVILIS

IURIS CONSULTORUM RELIQUIAE

QUAE IUSTINIANI DIGESTIS CONTINENTUR

CETERAQUE

IURIS PRUDENTIAE CIVILIS

FRAGMENTA MINORA

SECUNDUM AUCTORES ET LIBROS

DISPOSUIT

OTTO LENEL

VOLUMEN PRIUS

OTTO LENEL

DAS

EDICTUM PERPETUUM

EIN VERSUCH

ZU

SEINER WIEDERHERSTELLUNG

3. NEUDRUCK DER 3. AUFLAGE LEIPZIG 1927

1985

SCIENTIA VERLAG AALEN

SEGONA VIDA DEL DRET ROMÀ: LA RECEPCIÓ

- Descobriment del Digest de Justinià al segle XI: *Littera Florentina*.
- Irneri i l'Escola dels glossadors de Bolonya: primer estudi universitari del dret.
- Glosses.
- Acursi i la *Magna glossa*.
- *Utrumque ius*: *ius commune*.

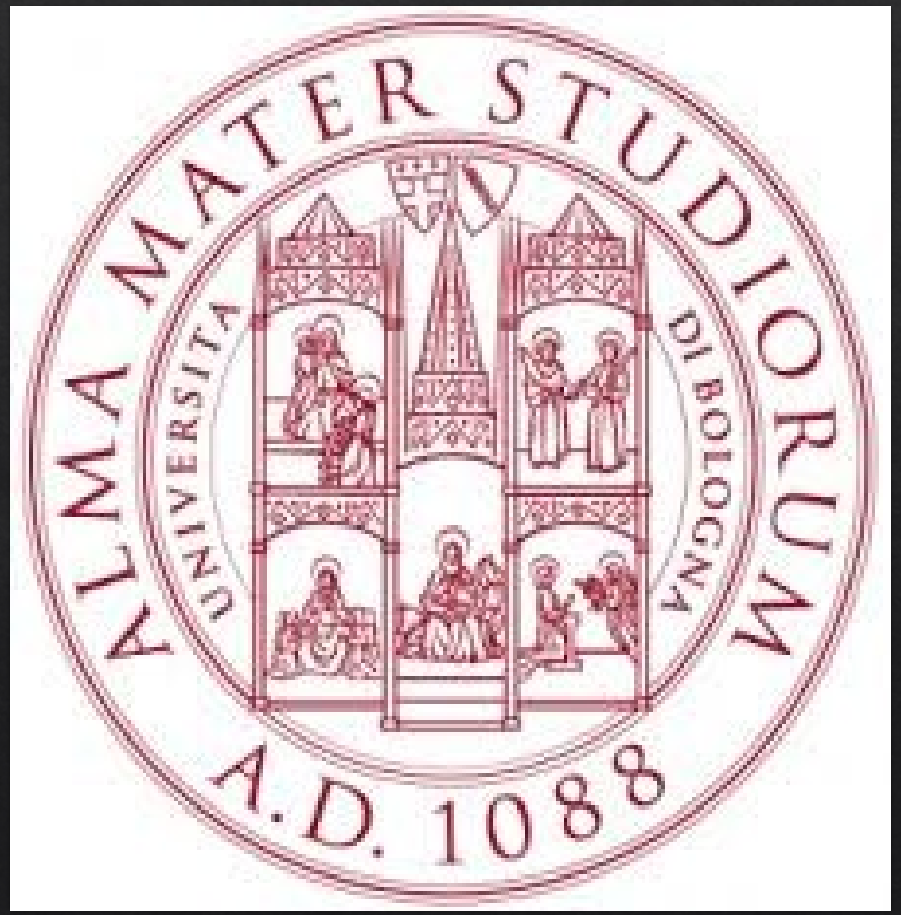

GLOSSA

GLOSSES

Pàgina del comentari d'Ulpià a l'edicte del pretor insert en el Digest amb les glosses d'Acursi i les notes d'altres autors (edició del *Corpus Iuris Civilis* de Lió de 1593).

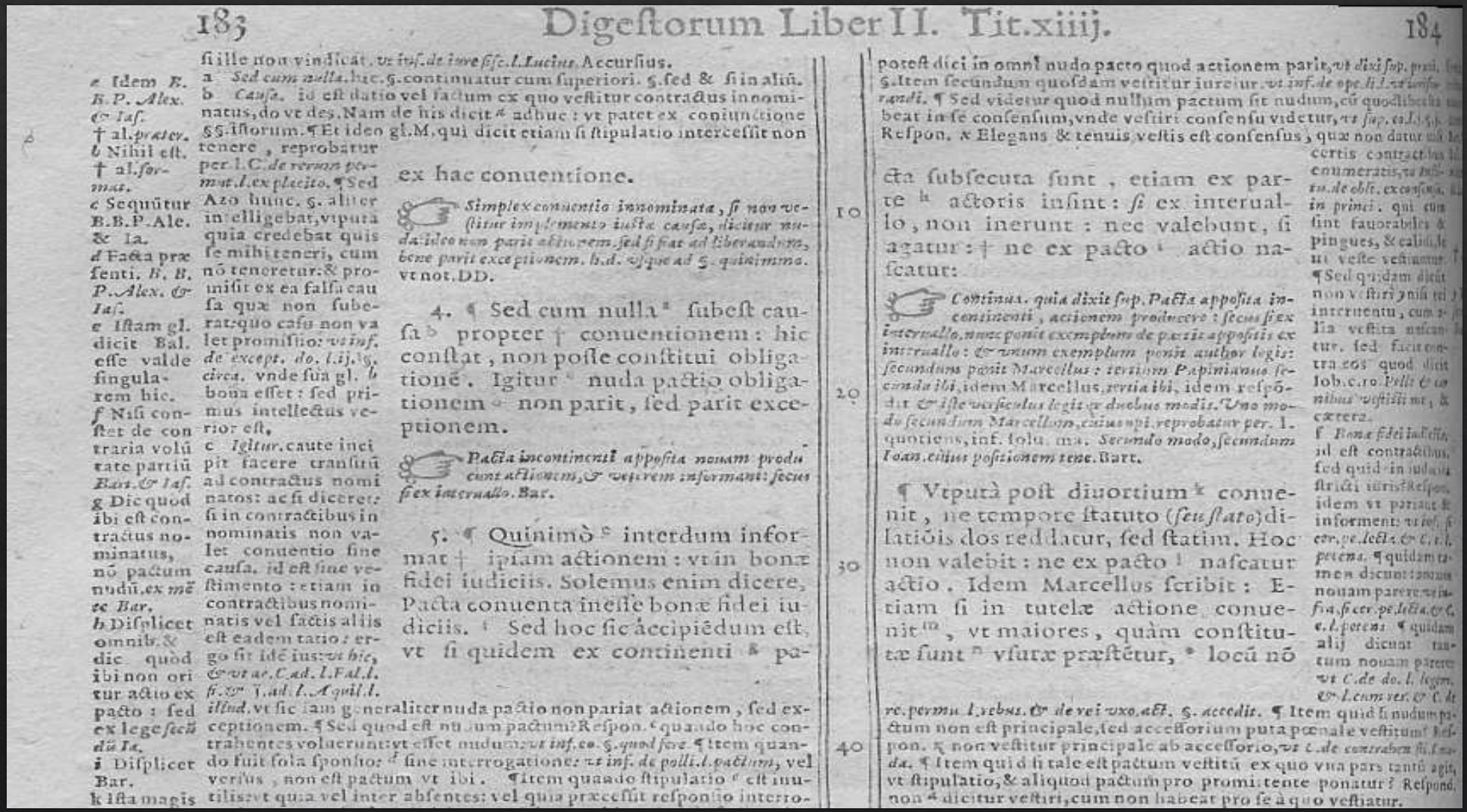

si ille non vindicat. *vt inf. de iure fisc. l. Lucius.* Accursius.

a *Sed cum nulla.* huc. §. continuatur cum superiori. §. sed & si in aliũ.

b *Causa.* id est datio vel factum ex quo vestitur contractus innominatus, do vt des. Nam de his dicit ᵃ adhuc: vt patet ex coniunctione §§. istorum. ¶ Et ideo gl. M. qui dicit etiam si stipulatio intercessit non tenere, reprobatur per l. C. *de rerum permut. l. ex placito.* ¶ Sed Azo hunc §. aliter intelligebat, vtputà quia credebat quis se mihi teneri, cum nõ teneretur: & promisit ex ea falsa causa quæ non subesset: quo casu non valet promissio: *vt inf. de except. do. l. ij. §. circa.* vnde sua gl. ᵇ bona esset: sed primus intellectus verior est.

c *Igitur.* caute incipit facere transitũ ad contractus nominatos: ac si diceret: si in contractibus innominatis non valet conuentio sine causa. *id est sine vestimento*: etiam in contractibus nominatis vel factis aliis est eadem ratio: ergo sit idẽ ius: *vt hic, & vt ac. C. ad. l. Fal. l. fi. & ff. ad. l. Aquil. l. illud.* vt sic iam generaliter nuda pactio non pariat actionem, sed exceptionem. ¶ Sed quod est nudum pactum? Respon. ᶜ quando hoc contrahentes voluerunt: vt esset nudum: *vt inf. eo. §. quod sæpe.* ¶ Item quando fuit sola sponsio: ᵈ sine interrogatione: *vt inf. de pollicit. l. pactum,* vel verius, non est pactum vt ibi. ¶ Item quando stipulatio ᵉ est inutilis: vt quia vel inter absentes: vel quia præcessit responsio interrogationem.

e Idem B. B. P. Alex. & Iaſ.
† al. *præter.*
b Nihil eſt.
† al. *formas.*
c Sequũtur B. B. P. Ale. & Ia.
d Facta præſenti. B. B. P. Alex. & Iaſ.
e Iſtam gl. dicit Bal. eſſe valde ſingularem hic.
f Niſi conſtet de contraria volũtate partiũ Bart. & Iaſ.
g Dic quod ibi eſt contractus nominatus, nõ pactum nudũ. *ex mẽte Bar.*
h Diſplicet omnib. & dic quòd ibi non oritur actio ex pacto: ſed ex lege *ſecũdũ Ia.*
i Diſplicet Bar.
k Iſta magis

ex hac conuentione.

Simplex conuentio innominata, ſi non veſtitur inſtrumento iuſtæ cauſæ, dicitur nuda: ideo non parit actionem: ſed ſi fiat ad liberandum, bene parit exceptionem. h. d. vſque ad §. quinimmo. vt not. DD.

4. ¶ Sed cum nulla ᵃ ſubeſt cauſa ᵇ propter † conuentionem: hic conſtat, non poſſe conſtitui obligationẽ. Igitur ᶜ nuda pactio obligationem ᵈ non parit, ſed parit exceptionem.

Pacta incontinenti apposita nouam producunt actionem, & veterem informant: secus si ex intervallo. Bar.

5. ¶ Quinimò ᵉ interdum informat † ipſam actionem: vt in bonæ fidei iudiciis. Solemus enim dicere, Pacta conuenta ineſſe bonæ fidei iudiciis. ᶠ Sed hoc ſic accipiẽdum eſt, vt ſi quidem ex continenti ᵍ pacta ſubſecuta ſunt, etiam ex parte ʰ actoris inſint: *ſi* ex interuallo, non inerunt: nec valebunt, ſi agatur: † ne ex pacto ⁱ actio naſcatur:

Continus. quia dixit sup. Pacta apposita incontinenti, actionem producere: secus si ex intervallo, nunc ponit exemplum de pactis appositis ex intervallo: & vnum exemplum ponit author legis: secundum ponit Marcellus: tertium Papinianus secunda ibi, idem Marcellus, *tertia ibi,* idem respõdit. *& iste versiculus legit. ex duobus modis. Vno modo secundum Marcellum, cuius opi. reprobatur per.* l. quotiens, inf. solu. ma. *Secundo modo, secundum Ioan. cuius positionem tene.* Bart.

¶ Vtputà poſt diuortium ᵏ conuenit, ne tempore ſtatuto (*ſeu ſtato*) dilatiõis dos reddatur, ſed ſtatim. Hoc non valebit: ne ex pacto ˡ naſcatur actio. Idem Marcellus ſcribit: Etiam ſi in tutelæ actione conuenit ᵐ, vt maiores, quàm conſtitutæ ſunt ⁿ vſuræ præſtẽtur, ᵒ locũ nõ poteſt dici in omni nudo pacto quod actionem parit, *vt dixi sup. prin.* §. Item ſecundum quoſdam veſtitur iureiur. *vt inf. de ope. li. l. ex iuſiurando.* ¶ Sed videtur quod nullum pactum ſit nudum, cũ quodlibet habeat in ſe conſenſum, vnde veſtiri conſenſu videtur, *vt ſup. eo. l. j. §.* Reſpon. ˣ Elegans & tenuis veſtis eſt conſenſus, quæ non datur

certis contractibus enumeratis, *vt inſtit. de obli. ex conſen. in princi.* qui cum ſint fauorabiles & pingues, & caliditate veſte veſtiuntur. ¶ Sed quidam dicũt non veſtiri niſi re interueniente, cum alia veſtita naſcantur. ſed facit contra eos quod dicit Iob. c. 10. *Pelle & carnibus veſtiſti me,* & cætera.

f *Bonæ fidei iudicia,* id est contractus, ſed quid in iudicio ſtricti iuris? Reſpon. idem vt pariant & informent: *vt inſt. de cer. pe. deſti. & C. e. t. l. penul.* ¶ quidam tamen dicunt tantum nouam parere: *vt ſi a. ſi cer. pe. deſti. & C. e. t. l. penul.* ¶ quidam alij dicunt tantum nouam parere: *vt C. de do. l. legem. & l. cum ver. & C. de re. permu. l. rebus. & de rei vxo. act. §. accedit.* ¶ Item quid ſi nudum pactum non eſt principale, ſed acceſſorium puta pœnale veſtitum? Reſpon. ʸ non veſtitur principale ab acceſſorio, *vt C. de contrahen. ſti. l. nuda.* ¶ Item quid ſi tale eſt pactum veſtitũ ex quo vna pars tantũ agit, vt ſtipulatio, & aliquod pactum pro promittente ponatur? Reſpond. non ᶻ dicitur veſtiri, cum non habeat pro ſe à quo veſtiatur.

CIÈNCIA JURÍDICA ROMANA

- **GLOSSADORS***: mos Italicus* (XI-XII). Glosses. *Ratio scripta*. Irneri, Acursi, Aci de Bolonya.
- **POSTGLOSSADORS** (XIII-XV): *mos Italicus*. Comentaristes. *Ratio scripta. Ius commune. Utrumque ius.* Bartolo de Sassoferrato, Baldo degli Ubaldi, Durante, Cino di Pistoia.
- **HUMANISME JURÍDIC I ESCOLA CULTA** (XV-XVI): *mos Gallicus.* Mètode filològic d'anàlisi per a redescobrir el dret clàssic i els *emblemata Triboniani*. Cuiaci. Godofred, Budeu, Alciat, Nebrija, Maians i Siscar.
- **ESCOLA DE DRET NATURAL**: (XVII-XVIII): Jusnaturalisme racionalista. Dret: naturalesa i raó. Mètode científico-matemàtic. Groci, Puffendorf. Codificació.
- **ESCOLA HISTÒRICA DEL DRET** (XIX): Dret com a *Volkgeist*: anticodificació. Costum. Dret romà com a element constitutiu del dret alemany i altres i com a base per a l'elaboració científica. "Sistema de Dret Romà actual" de Savigny.
- **PANDECTISME** (XIX): Creació d'un dret privat sobre la base del dret romà (positivisme científic). Windscheid.
- **POSITIVISME JURÍDIC** (XIX:-XX): Monopoli del dret per l'Estat. Dret romà = una ciència de la Antiguitat.
- **NEOHUMANISME** (XIX-XX): Reconstrucció del dret clàssic romà. Crítica de les interpolacions. Mommsen, Lenel, Mitteis, Gradenwitz.
- **NEOPANDECTISME I COMPARATISME HISTÒRIC** (XX-XXI).

DRET ROMÀ

Tema 4

EL SUBJECTE DE DRET A ROMA: LLIBERTAT, CIUTADANIA I FAMÍLIA

OMNE AUTEM IUS, QUO UTIMUR, VEL AD PERSONAS PERTINET VEL AD RES VEL AD ACTIONES. SED PRIUS VIDEAMUS DE PERSONIS.

Gai Institutionum Commentarii quattuor, 1, 2, 8.

CONCEPTES PRELIMINARS

PERSONALITAT JURÍDICA

CAPACITAT JURÍDICA

CAPACITAT D'OBRAR

ET QUIDEM SUMMA DIVISIO DE IURE PERSONARUM HAEC EST, QUOD OMNES HOMINES AUT LIBERI SUNT AUT SERVI.

G. 1, 3, 9.

Status libertatis

RURSUS LIBERORUM HOMINUM ALII INGENUI SUNT, ALII LIBERTINI.

G. 1, 3, 10.

INGENUI SUNT, QUI LIBERI NATI SUNT; LIBERTINI, QUI EX IUSTA SERVITUTE MANUMISSI SUNT.

G. 1, 3, 11.

Servitus

Servus / Mancipium

Causes d'esclavatge:

- Naixement
- Causes sobrevingudes:
  - Per captivitat (*captivitas – postliminium – lex Cornelia de captivis*).
  - Per deutes impagats (*addicti*)
  - Per condemna per certs delictes (*damnatio ad metalla, ad triremes, ad bestias*)
  - Per violació de deures públics (*incensi, infrequentes*).

Condició jurídica dels esclaus

* Persona & Res → Dominium ex iure Quiritium

* Contubernium * Supplicia summa

* Dominica potestas * Alieni iuris * Ius uitae ac necis

Intervenció d'esclaus en el tràfic jurídic

- Peculium profecticium
- Obligationes naturales
- Actiones adiecticiae qualitatis
- Noxalitas

CONDICIÓ D'ESCLAU

Anno Domini (Serie 07) (Stuart Cooper, 1984)

Cessació de l'esclavitud

MANVMISSIO

- Vindicta
- Censu
- Testamento

*

Modes no solemnes de manumissió

Lex Iunia Norbana (19 d.C.)

Causa liberalis
Vindicatio in libertatem

*

Restriccions a la llibertat de manumetre:

Lex Fufia Caninia (2 a.C.)

Lex Aelia Sentia (4 d.c.)

MANUMISSIO VINDICTA

Satiricó (Federico Fellini, 1969)

MANVMISSIO VINDICTA SERVI PAEDAGOGI EX LEGE AELIA SENTIA PERACTA

I. *Apud consilium*

Reunit el Consell de les manumissions al *Comitium* i presents Luci Veraci i el seu esclau Estic, un esclau pedagog. Es procedeix a l'aprovació de la causa legal de manumissió de l'esclau i es comprova la concurrència dels requisits exigits per la llei èlia sència:

1r Que l'esclau té més de 30 anys.

2n Que l'amo té més de 20 anys.

3r Que la manumissió no es fa en frau de creditors.

Es comprova després que hi ha *causa manumissionis*, és a dir, que l'amo vol manumetre el seu esclau per a nomenar-lo procurador seu.

II. *Manumissio vindicta servi paedagogi*

Es duu a terme la manumissió per la vara pròpiament dita. Són presents en aquell lloc un magistrat, Luci Veraci i l'esclau Estic. En acabar l'exhortació del magistrat, el *dominus*, tot colpejant suaument l'esclau amb la vara (*festuca*), diu solemnement que l'esclau és un home lliure. Davant aquesta afirmació el magistrat no pot fer altra cosa que declarar que l'esclau és lliure.

MANVMISSIO VINDICTA SERVI PAEDAGOGI EX LEGE AELIA SENTIA PERACTA

I. Apud consilium

Praeses consilii: Lucie Veracie, aisne hunc hominem maiorem triginta annis esse?

Dominus: Aio.

Praeses consilii: Potesne id arguere?

Dominus: Possum.

Praeses consilii: Lucie Veracie, aisne te maiorem uiginti annis esse?

Dominus: Aio.

Praeses consilii: Potesne id arguere?

Dominus: Possum.

Praeses consilii: Lucie Veracie, firmasne te in fraudem creditorum hunc hominem non manumissurum esse?

Dominus: Firmo.

Praeses consilii: Lucie Veracie, uisne te hominem tuum procuratoris habendi causa manumittere?

Dominus: Volo.

Praeses consilii: Hoc consilium causam manumissionis huius hominis esse profitetur.

MANVMISSIO VINDICTA SERVI PAEDAGOGI EX LEGE AELIA SENTIA PERACTA

II. Manumissio uindicta serui paedagogi

Praetor: Lucie Veracie, quod seruum tuum manumittere uis, hanc festucam accipe et uerba solemnia dic!

Lucius Veracius: HVNC EGO HOMINEM LIBERVM ESSE AIO.

(*alhora que pronuncia aquestes paraules colpeja suaument amb la vara l'espatlla de l'esclau*).

Praetor: Hoc ego homini libertatem addico.

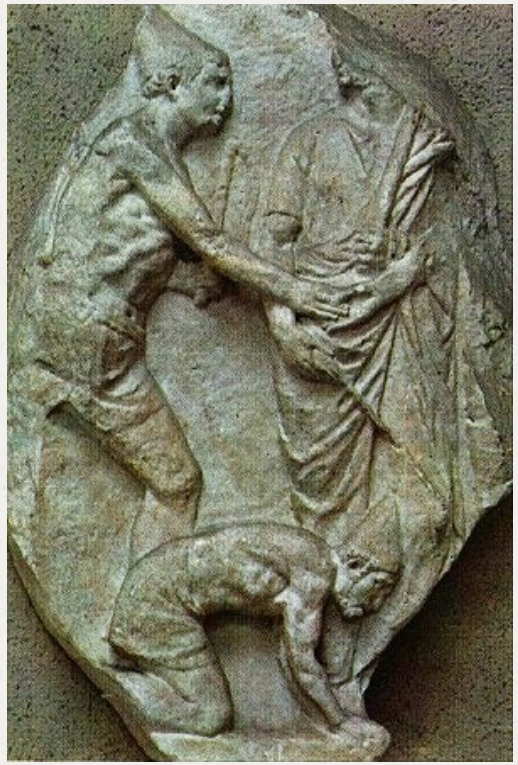

PATRONATUS

Obsequium et reverentia

Operae libertorum

Ingratitudo

Natalium restitutio

STATUS CIVITATIS

Civitas

Cives romani

* Ortus * Leges de civitate danda * auctoritas principis

Populus

Senatus Populusque Romanus

CONSTITUTIO ANTONINIANA DE CIVITATE

Edicte de Caracal·la (212)

In orbe Romano qui sunt, ex constitutione Imperatoris Antonini ciues Romani effecti sunt

(Ulp. Digesta Iustiniani, 1 , 5, 17).

(…) Χῶρίς τῶν δεδειτικίων (…)

(Papir Giessen 40, 1).

Civis romanus optimo iure

- Ius suffragii
- Ius honorum
- Ius commercii
- Ius conubii
- Ius actionis
- Testamenti factio
- Ius provocationis ad populum

Civis romanus inminuto iure

LIBERTUS

MULIER

PLEBEIUS

CIVIS SINE SUFFRAGIO

TRIA NOMINA

PVBLIVS	**CORNELIVS**	**SCIPIO**	**AFRICANVS**
↓	↓	↓	↓
PRÆNOMEN	NOMEN	COGNOMEN	AGNOMEN

NOMINA

Casos especials

Servus	→	Davus Valerii Corvi
Libertus	→	Davus Valerius Corvus
Filius adrogatus/adoptivus	→	Caius Valerius Corvus
Filius spurius	→	Valerius Corvus Spurii
Novus civis	→	Caius Aurelius Antoninus
Uxor	→	Livia Drusila Valerii

LATINI

LATINI PRISCI

LATINI COLONIARII

LATINI IVNIANI

LATINI ÆLIANI

Ius Latii

PEREGRINI

PEREGRINI ALICVIVS CIVITATIS

PEREGRINI NVLLIVS CIVITATIS

PEREGRINI DEDITICII

Status Familiae

Terminologia fonamental

***SUI IURIS *ALIENI IURIS**

PATER FAMILIAS – FILII FAMILIAS

***PATRIA POTESTAS *MANUS *DOMINIUM**

FAMILIA

FAMÍLIA

FAMILIA PROPRIO IURE DICTA

Iure proprio familiam dicimus plures personas, quae sunt sub unius potestate aut natura aut iure subiectae.

(Ulp. D. 50, 16, 195, 2)

FAMILIA COMMVNI IURE DICTA

MATER FAMILIAS

“Mater familias” accipere debemus eam, quae non inhoneste uixit: matrem enim familias a ceteris feminis mores discernunt atque separant. proinde nihil intererit, nupta sit an uidua, ingenua sit an libertina: nam neque nuptiae neque natales faciunt matrem familias, sed boni mores.

(Ulp. D. 50, 16, 46, 1)

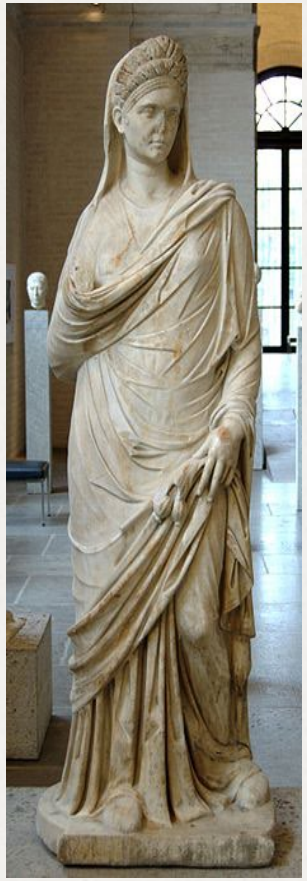

Iustae nuptiae I

IVSTAE NVPTIAE = MATRIMONIVM IVSTVM

Non coitus matrimonium facit, sed maritalis affectio.

(Ulp. D. 24, 1, 32, 13)

Nuptiae sunt coniunctio maris et feminae et consortium omnis uitae, diuini et humani iuris communicatio.

(Mod. D. 23, 2, 1)

Iustae nuptiae II

SPONSALIA

Sponsalia sunt mentio et repromissio nuptiarum futurarum.

(Flor. D. 23, 1, 1)

ARRHAE SPONSALICIAE

OSCULUM INTERVENIENS

Iustae nuptiae III

REQUISITS

- Conubium
- Pubertas/Nubilitas
- Consensus
- Affectio maritalis

IMPEDIMENTS MATRIMONIALS. *Anno Domini*, 9 (Stuart Cooper, 1985)

Iustae nuptiae IV

<u>Altres unions:</u>

Concubinatus

Contubernium

Matrimonium iniustum

Adulterium

Stuprum

Raptus

LEGISLACIÓ D'AUGUST SOBRE FAMÍLIA: Sèrie *Augustus* (Roger Young, 2003)

ADULTERI: Sèrie Augustus (Roger Young, 2003)

Iustae nuptiae V
Manus mariti

MATRIMONIUM CUM MANU

MATRIMONIUM SINE MANU

Iustae nuptiae VI

CONVENTIO IN MANUM

- **CONFARREATIO** ⟶
- **COEMPTIO**
- **VSUS**

“Quaenam vocaretur?”

“Ubi tu Caius et ego Caia”

Iustae nuptiae VI bis

Dextrarum iunctio inter coniuges

CONFARREATIO: Sèrie *Anno Domini* (Stuart Cooper, 1985)

Iustae nuptiae VII

EFECTES DEL MATRIMONI

- Honor matrimonii
- Actio iniuriarum
- Lex Iulia de adulteriis coercendis (18 a.C)
- Hereditas
- Dos
- Patria potestas

DISSOLUCIÓ DEL MATRIMONI

* Divortium * Repudium * Captivitas

Patria Potestas I

In potestate nostra sunt liberi nostri, quos ex iustis nuptiis procreauimus. 1. Nuptiae autem siue matrimonium est uiri et mulieris coniunctio, indiuiduam uitae consuetudinem continens. 2. Ius autem potestatis, quod in liberos habemus, proprium est ciuium Romanorum, nulli enim alii sunt homines, qui talem in liberos habeant potestatem, qualem nos habemus. 3. Qui igitur ex te et uxore eius nascitur, in tua potestate est: item qui ex filio tuo et uxore eius nascitur, id est nepos tuus et neptis, aeque in tua sunt potestate, et pronepos et proneptis, et deinceps ceteri. Qui tamen ex filia tua nascitur, in tua potestate non est, sed in patris eius.

(I. 1, 9)

Patria Potestas II

ADROGATIO

⬇

Sui iuris

- **Comitia curiata**
- **Rescriptum principis**

ADOPTIO

⬇

Alieni iuris

Si pater filium ter uenum duuit, filius a patre liber esto.

(Llei XII Taules, 4, 2)

Patria Potestas III

CONTINGUT

- Ius uitae ac necis
- Ius corrigendi
- Ius uendendi
- Ius exponendi

RÈGIM DELS SOTMESOS

- Peculium profecticium/castrensis
- Obligationes naturales
- Actiones adiecticiae
- Noxalitas

Senatusconsultum Macedonianum
(Vespasià)

Patria Potestas IV

EXTINCIÓ

- Mancipatio filii
- Manus
- Capitis deminutio
- Emancipatio
- Adoptio
- Mors
- Dignitas

PÀTRIA POTESTAT. Sèrie *Imperium* (R. Campos, C. Sedes y J. Torregrosa, 2012)

Agnatio et Cognatio I

AGNATIO = PARENTIU CIVIL

COGNATIO = PARENTIU DE CONSANGUINITAT

ADFINITAS = PARENTIU D'AFINITAT

Computatio graduum cognationis:

- **Lineae: superior, inferior et transuersa**
- **Gradus: "gradus est generatio"**

Computatio graduum I

REGULAE IVRIS CIVILIS DE COMPUTATIONE

I. In linea recta ascendentium et descendentium tot sunt gradus, quot sunt personae, una dempta.
II. In linea collaterali tot sunt gradus, quot sunt personae, stipite dempta.

REGULAE IVRIS CANONICI DE COMPUTATIONE

I. In linea recta ascendentium et descendentium tot sunt gradus, quot sunt personae, una dempta.
II. De collateralibus in linea aequali, quoto gradu uterque distata stipite, eodem quoque gradu inter se distant.
III. De collateralibus in linea inaequali, quoto gradu remotior distat a communi stipite, eodem quoque gradu inter se distant.

Computatio graduum II

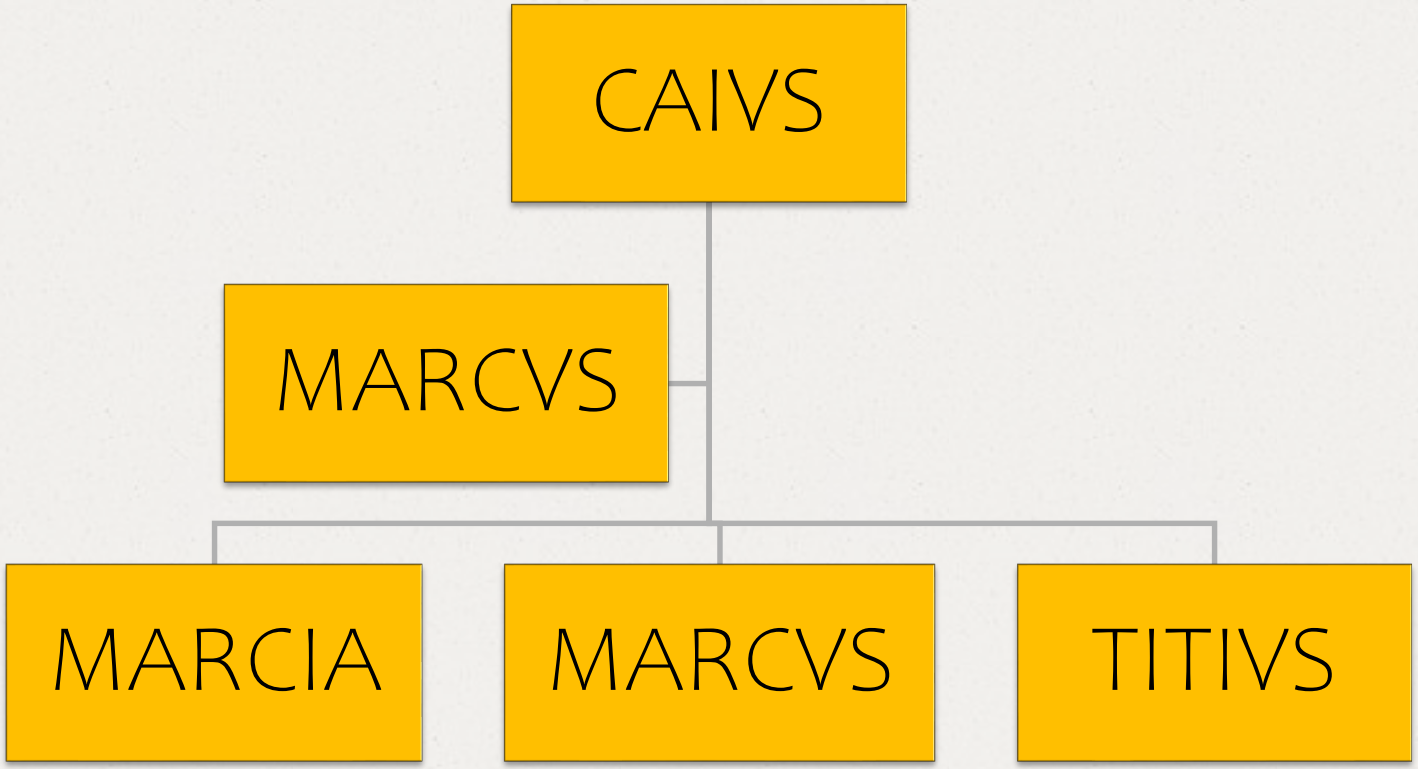

Adfinitas

Socer

Socrus

Nurus

Gener

Noverca

Vitricus

Privignus

Privigna

Socer magnus / Prosocer

Socrus magna / Prosocrus

Progener

Pronurus

Leuir

Glos

Capitis deminutio

Capitis minutio est status permutatio.

(G. D. 4, 5, 1)

MAXIMA → Amissio libertatis

MEDIA → Amissio civitatis

MINIMA → Permutatio status familiae

Capacitat d'obrar

PLENA

- ✓ VIR
- ✓ SUI IURIS
- ✓ MAIOR VIGINTI ANNIS
- ✓ MENTIS SUAE COMPOSITIS

ÆTAS

- ➢ PUPUS / INFANS: <7
- ➢ INFANS MAIOR / PUBERTATI PROXIMUS: >7 <14
- ➢ ADULESCENS: >14 < 25
- ➢ MAIOR VIGINTI ANNIS

TUTELA I

Tutela est uis ac potestas in capite libero ad tuendum eum, qui propter aetatem sua sponte se defendere nequit, iure ciuili data ac permissa (Paul. D. 26, 1, 1 pr.).

Pupillus est, qui impubes est, desiit in patris potestate esse aut morte aut emancipatione (Paul. D. 16, 259 pr.).

Feminae tutores dari non possunt (Nerat. D. 26, 1, 18).

TUTELA II

- TUTELA IMPUBERVM
- TUTELA MULIERUM

Potestas

Auctoritatis interpositio

- TUTELA LEGÍTIMA
- TUTELA TESTAMENTÀRIA
- TUTELA DATIVA

CURATELA

- **CVRA MINORIS**

Lex Laetoria de circumscriptione adulescentium (200 aC)

- **CVRA PRODIGI**
- **CVRA VENTRIS**
- **CVRA SVRDI/CVRA MVTI**
- **CVRA BONORUM**

Imatges

D2: Processó dels senadors. Fris lateral de l'*Ara Pacis*, 13-9 aC (Roma).
D6: Representació d'esclaus. Mosaic. Museu del Bardo (Tunísia).
D15: *Manumissío vindicta* d'esclau. Museu reial de Mariemont, Morlanwelz (Bèlgica).
D17: Togat Barberini. Escultura, m. s. I aC. Museus Capitolins (Roma).
D18: Inscripció. Arc de Tit, 82 dC, restaurat al 1821. Fòrum (Roma).
D19: Bust de Caracal·la. Escultura, s. III. Museus Vaticans.
D26 i **D30**: Casament. Mural d'un sarcòfag. Museu de Capodimonte (Nàpols).
D29: *Matrona*. Escultura, 100-110. Gliptoteca (Munic).
D34: Rapte de Prosèrpina per Plutó. Fresc. Luca Giordano, 1684-1686. Palau Medici-Riccardi (Florència).
D38: Confarreació. Fotograma de la sèrie de TV «Roma» (2005-2007), directors: Michael David Apted i Tim van Patten.

DRET ROMÀ

Tema 5

ACCIÓ I PROCÉS (I)

Justícia privada i justicia pública

Legítima defensa: *vim vi repellere licet*

Procés i dret processal

Lis, praetor, iudex, sententia

ACCIÓ I PROCÉS (II)

Iurisdictio

Tria verba legitima:

DO

DICO

ADDICO

ACCIÓ I PROCÉS (III)

Actio

Nihil aliud est actio quam ius quod sibi debeatur iudicio persequendi (Cels).

Nihil aliud est actio quam ius quod sibi *sit aut* debeatur iudicio persequendi.

ACCIÓ I PROCÉS (IV)

Acció i dret subjectiu

Acció en sentit formal i en sentit material

TIPUS DE PROCESSOS

ORDO IUDICIORUM PRIVATORUM

Legis actiones

Fins a *lex Aebutia*:150 aC i definitivament fins a les *leges Iuliae iudiciariae*:17 aC.

Agere per formulas

Fins 230 *de facto* i 342 *de iure*.

ORDO IUDICIORUM PRIVATORUM

BIPARTICIÓ DEL PROCÉS

IN IURE **Praetor**	**LITIS CONTESTATIO**	**APUD IUDICEM** **Iudex**

IUDICIUM LEGITIMUM

- *Cives Romani*
- *Roma uel intra primum urbis Romae miliarum*
- *Ius civile*
- *Iudex unus*
- *Mors litis*: *XVIII menses*

IUDICIUM QUOD IMPERIO CONTINENTUR

Si manca tans sols un dels requisits del *iudicium legitimum*

TIPUS DE PROCESSOS II

COGNITIONES EXTRA ORDINEM

Procés unitari

Jutge funcionari

LEGIS ACTIONES I

FASE IN IURE

- COMPAREIXENÇA
- EXAMEN DE PRESSUPÒSITS PROCESSALS
- CONCESSIÓ D'ACCIÓ
- POSSIBLES ACTITUDS PROCESSALS DEL DEMANDAT
- *CERTA VERBA* DE CADA ACCIÓ

LEGIS ACTIONES II

- LEGIS ACTIO SACRAMENTI IN REM/IN PERSONAM
- LEGIS ACTIO PER IUDICIS ARBITRIVE POSTULATIONEM
- LEGIS ACTIO PER CONDICTIONEM
- LEGIS ACTIO PER MANUS INIECTIONEM
- LEGIS ACTIO PER PIGNORIS CAPIONEM

LEGIS ACTIO SACRAMENTI IN REM

Actor: HUNC EGO HOMINEM EX IURE QUIRITIUM MEUM ESSE AIO SECUNDUM SUAM CAUSAM; SICUT DIXI, ECCE TIBI, VINDICTAM INPOSUI.

Reus: HUNC EGO HOMINEM EX IURE QUIRITIUM MEUM ESSE AIO SECUNDUM SUAM CAUSAM; SICUT DIXI, ECCE TIBI, VINDICTAM INPOSUI.

Praetor: MITTITE AMBO HOMINEM!

Actor: POSTULO, ANNE DICAS, QUA EX CAUSA VINDICAVERIS.

Reus: IUS FECI, SICUT VINDICTAM INPOSUI.

Actor: QUANDO TU INIURIA VINDICAVISTI, QUINQUAGINTA ASSIBUS SACRAMENTO TE PROVOCO.

Reus: ET EGO TE.

LEGIS ACTIO PER IUDICIS ARBITRIVE POSTULATIONEM

Actor: EX SPONSIONE TE MIHI X MILIA SESTERTIORUM DARE OPORTERE AIO: ID POSTULO AIAS AN NEGES.

Reus: NEGO.

Actor: QUANDO TU NEGAS, TE PRAETOR IUDICEM POSTULO UTI DES.

LEGIS ACTIO PER CONDICTIONEM

Actor: AIO TE MIHI SESTERTIORUM X MILIA DARE OPORTERE: ID POSTULO, AIAS AUT NEGES.

Reus: NEGO.

Actor: QUANDO TU NEGAS, IN DIEM TRICENSIMUM TIBI IUDICIS CAPIENDI CAUSA CONDICO.

LEGIS ACTIO PER MANUS INIECTIONEM

Actor: QUOD TU MIHI IUDICATUS/DAMNATUS/CONFESSUS ES SESTERTIUM X MILIA, QUANDOC NON SOLVISTI, OB EAM REM EGO TIBI SESTERTIUM X MILIA IUDICATI MANUM INICIO.

LEGIS ACTIO PER PIGNORIS CAPIONEM

?

LEGIS ACTIONES

APUD IUDICEM

- COMPAREIXENÇA
- ACTUACIONS DE LES PARTS
- PROVA
- SENTÈNCIA

DECADÈNCIA DE LES ACCIONS DE LLEI

DRET ROMÀ

Tema 6

FÓRMULA

TITIUS IUDEX ESTO. SI PARET NUMERIUM NEGIDIUM AULO AGERIO SESTERTIUM DECEM MILIA DARE OPORTERE, SI INTER AULUM AGERIUM ET NUMERIUM NEGIDIUM NON CONVENIT, NE EA PECUNIA INTRA ANNUM PETERETUR, AUT SI QUID DOLO MALO NUMERI NEGIDII FACTUM EST, IUDEX NUMERIO NEGIDIO AULO AGERIO SESTERTIUM DECEM MILIA CONDEMNATO, SI NON PARET ABSOLVITO.

PARTES FORMULAE

Nominatio iudicis ‖ Præscriptio ‖ Demonstratio ‖ Adiudicatio ‖ Intentio // Nominatio facti ‖ Exceptio ‖ Replicatio ‖ duplicatio ‖ Triplicatio ‖ … ‖ Condemnatio

CLASSES D'ACCIONS SEGONS LA *INTENTIO*

- **Segons que protegisquen situacions regulades o no pel dret civil**:
  - Accions civils (*actiones civiles*): fórmula *in ius concepta*
  - Accions pretorianes (*actiones praetoriae*):
    - Accions pel fet (*actiones in factum*): fórmula *in factum concepta*.
    - Accions fictícies (*actiones ficticiae*): fórmula *in ius concepta*.
    - Accions amb transposició de subjectes: fórmula *in ius concepta*:
      - Accions adjectícies (*actiones adiecticiae qualitatis*).
      - Accions en casos de representació processal.
      - Accions en casos d'execució processal.

- **Segons que la *intentio* siga certa o incerta**:
  - Accions certes (*actiones certi*)
  - Accions incertes (*actiones incerti*)

- **Segons que la *intentio* continga o no la clàusula *ex fide bona***:
  - Accions de dret estricte (*actiones stricti iuris*).
  - Accions de bona fe (*actiones bonæ fidei*).

- **Segons que aparega o no el nom del demandat en la *intentio***:
  - Accions personals (*actiones in personam*).
  - Accions reals (*actiones in rem*).

ACTIONES CERTI ET ACTIONES INCERTI

Exemple d'*intentio certa*:

SI PARET Nm Nm Ao Ao SESTERTIOS TRECENTOS TRIGINTA DARE OPORTERE.

Exemple d'*intentio certa*:

QUIDQUID OB EAM REM Nm Nm Ao Ao DARE FACERE OPORTET EX FIDE BONA.

ACTIONES STRICTI IURIS ET ACTIONES BONAE FIDEI

Exemple d'intentio d'*actio stricti iuris*:

SI PARET Nm Nm Ao Ao SESTERTIUM DUO MILIA DARE OPORTERE

Exemple d'intentio d'*actio bonae fidei*:

QUIDQUID OB EAM REM Nm Nm Ao Ao DARE FACERE OPORTET EX FIDE BONA

ACTIONES IN REM ET ACTIONES IN PERSONAM

Exemple d'intentio d'*actio in rem*:

SI PARET FUNDUM CAPETANUM QUA DE AGITUR EX IURE QUIRITIUM Ai Ai ESSE.

Exemple d'intentio d'*actio in personam*:

QUIDQUID OB EAM REM Nm Nm Ao Ao DARE FACERE OPORTET EX FIDE BONA.

NOMINATIO FACTI

SI PARET Am Am APUD Nm Nm MENSAM ARGENTEAM DEPOSSUISSE EAMQUE DOLO MALO Ni Ni Ao Ao REDDITAM NON ESSE,

QUANTI EA RES ERIT, TANTAM PECUNIAM IUDEX Nm Nm Ao Ao CONDEMNATO; S.N.P.A.

CONDEMNATIO

Exemple de *condemnatio certa*:

IUDEX Nm Nm Ao Ao SESTERTIUM X MILIA CONDEMNATO. S. N. P. A.

Exemple de *condemnatio incerta cum taxatione*:

IUDEX Nm Nm Ao Ao DUMTAXAT SESTERTIUM X MILIA CONDEMNATO. S. N. P. A.

Exemple de *condemnatio incerta infinita*:

QUANTI EA RES ERIT, TANTAM PECUNIAM, IUDEX, Nm Nm Ao Ao CONDEMNATO. S. N. P. A.

ARBITRIUM DE RESTITUENDO/EXHIBENDO

NISI EA RES ARBITRIO IUDICIS RESTITUATUR / EXHIBEATUR

NISI SERVUS DAVUS ARBITRIO IUDICIS RESTITUATUR, QUANTI SERVUS DAVUS FUIT/EST/ERIT, TANTAM PECUNIAM, IUDEX, Nm Nm Ao Ao CONDEMNATO

DEMONSTRATIO

QUOD As As No No MENSAM ARGENTEAM VENDIDIT, QUIDQUID OB EAM REM Nm Nm Ao Ao DARE FACERE OPORTET EX FIDE BONA,

QUIDQUID OB EAM REM Nm Nm Ao Ao DARE FACERE OPORTET EX FIDE BONA.

ADIUDICATIO

QUANTUM ADIUDICARI OPORTET, IUDEX, TITIO, SEIO, SEMPRONIO, MARCO ADIUDICATO

PRAESCRIPTIO PRO ACTORE

EA RES AGATUR CUIUS REI DIES FUIT

EXCEPTIO

Exemples:

SI INTER Am Am ET Nm Nm NON CONVENIT, NE EA PECUNIA INTRA ANNUM PETERETUR,

NISI EA RES IUDICATA ESSET,

RECURSOS COMPLEMENTARIS DE L'ACTIVITAT DEL PRETOR

INTERDICTA:

- PROHIBITORIS
- RESTITUTORIS
- EXHIBITORIS

RESTITUTIONES IN INTEGRUM

CAUSAE:

AETAS	*ABSENTIA*
DOLUS	*METUS*
ERROR	*CAPITIS DEMINUTIO*
FRAUS	*ALIA IUSTA CAUSA*

MISSIONES:

- *MISSIO IN POSSESSIONEM*
  - INDEFENSIO DAVANT ACCIO REAL
  - *CAUTIO DAMNI INFECTI*
- *MISSIO IN BONA*
  - INDEFENSIO DAVANT ACCIÓ PERSONAL
  - EXECUCIÓ DE SENTÈNCIA

STIPULATIONES PRAETORIAE:

- *CAUTIO DAMNI INFECTI*
- *CAUTIO REM PUPILLI SALVAM FORE*
- *CAUTIO REM RATAM DOMINUM HABITURUM (= CAUTIO DE RATO)*

DRET ROMÀ

Tema 7

BASILICA IULIA

Iniciada per Juli Cèsar i reconstruïda i conclosa per August. A l'esquerra una reconstrucció ideal i, a la dreta, a la part central de la imatge, l'estat actual de l'edifici al fòrum de Roma. Només en queden les parts inferiors de les columnes.

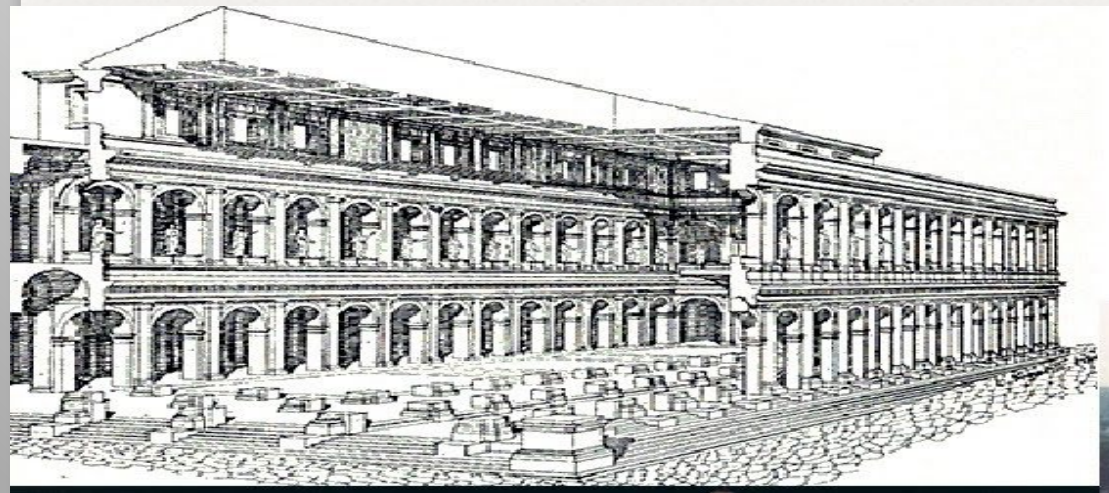

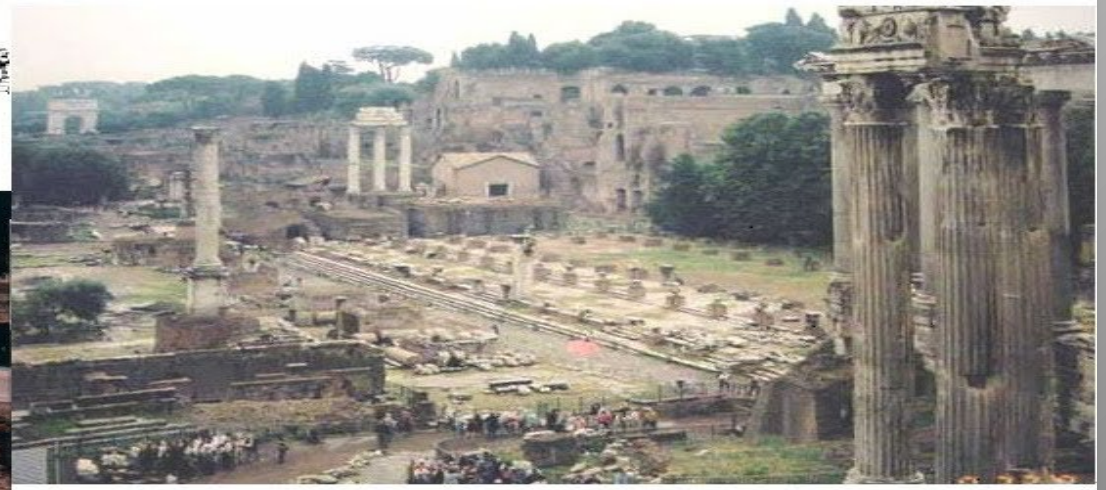

FÒRUM REPUBLICÀ

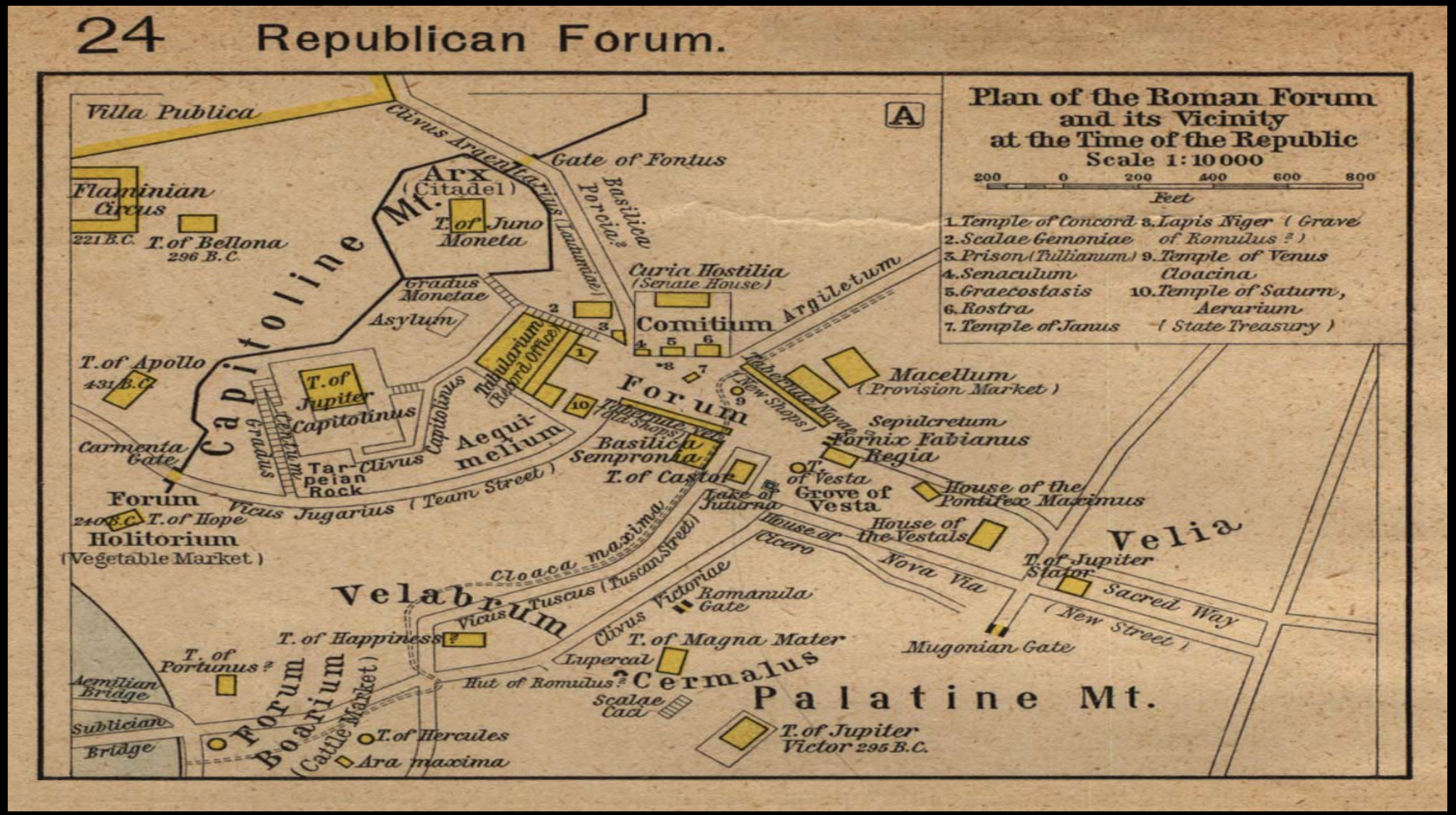

COMITIUM

photo: Susanne Muth

ROSTRA

SELLA CURULIS

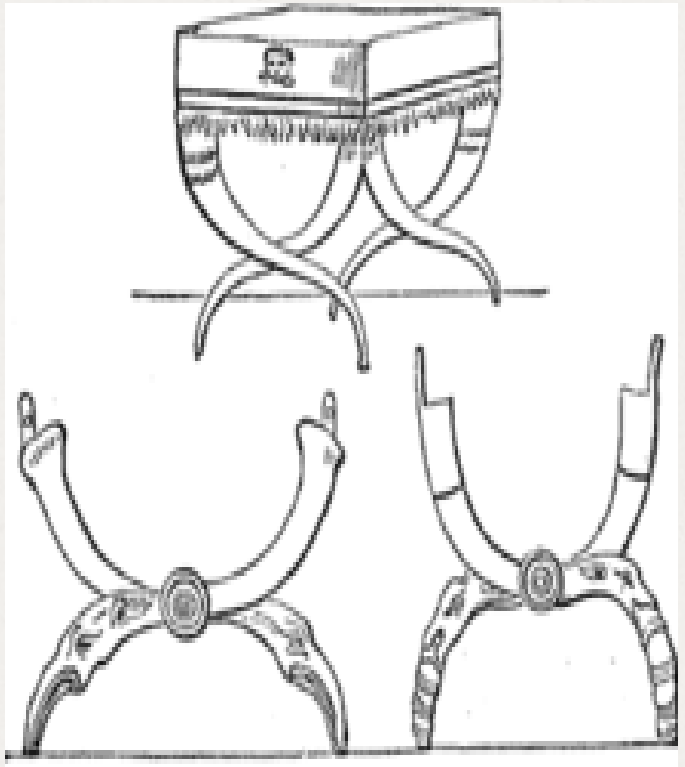

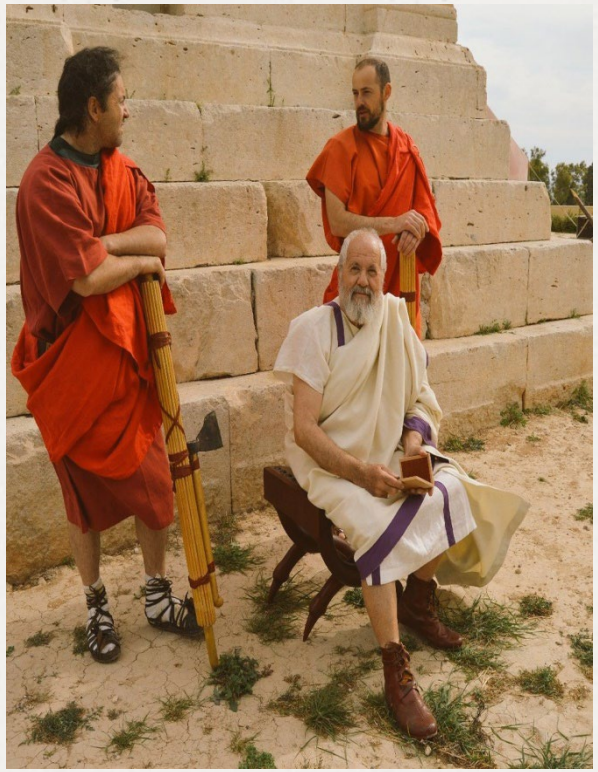

ROCA TARPEIA

TABULAE

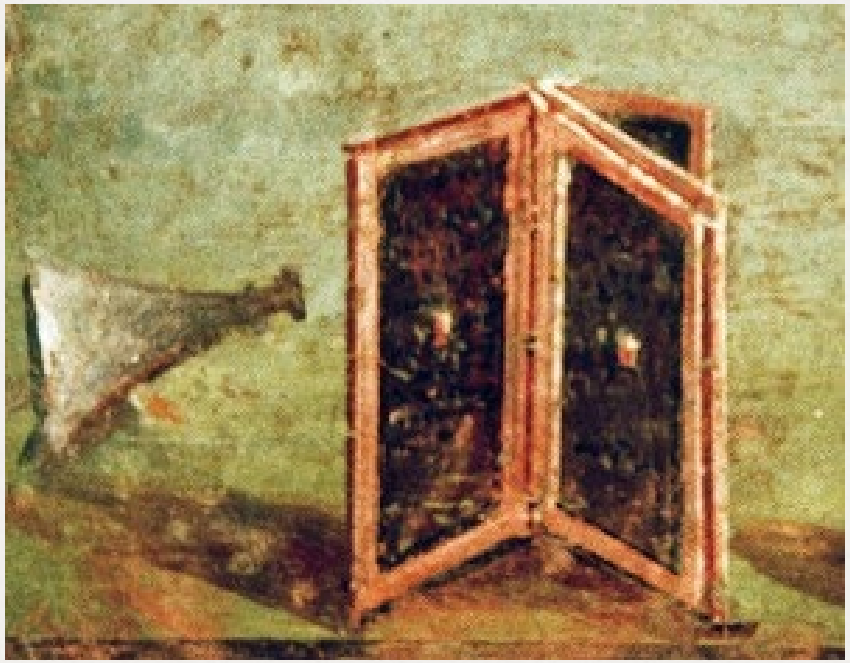

AGERE PER FORMULAS

IN IURE

- *EDITIO ACTIONIS*
- *IN IUS VOCATIO*
- COMPAREIXENÇA *PRO SE/PRO ALIO*
- *POSTULATIO ACTIONIS*
- *CAUSAE COGNITIO*
- PROPOSTA DE SOLUCIONS AMISTOSES
- *DATIO ACTIONIS/DENEGATIO ACTIONIS* I ALTRES
- PRESTACIÓ DE CAUCIONS I JURAMENTS
- *DATIO IUDICIS*
- REDACCIÓ DE LA FÓRMULA
- *DATIO IUDICII*

APUD IUDICEM

- *IUSIURANDUM IUDICIS*
- COMPAREIXENÇA DELS LITIGANTS
- OBERTURA DE LA FÓRMULA
- EXPOSICIONS DELS LITIGANTS
- *ORATIONES ET PROBATIONES*
- *SENTENTIA*

NEMO DAMNATUS ESSE DEBET NISI AUDITUS VEL VOCATUS

(Marcià: D. 48, 17, 1 pr.)

NINGÚ NO HA D'ÉSSER CONDEMNAT SI NO HA ESTAT CITAT NI ESCOLTAT

(Principi de contradicció)

INDEFENSIO

Indefensus est:

- *Qui latitat*: "Qui s'amaga".
- *Qui negat se defendere*: "Qui es nega a defensar-se".
- *Qui non vult suscipere actionem*: "Qui no vol acceptar l'acció".

Efectes de la indefensió:

- *Missio in bona*:

Si l'acció és personal.

- *Missio in possessionem*:

Si l'acció és real i relativa a un bé immoble.

- *Ius ducendi vel ferendi*:

Si l'acció és real i relativa a bé moble o semovent.

PRESTACIÓ DE CAUCIONS I JURAMENTS

CAUTIO IUDICATUM SOLVI

CAUTIO REM RATAM DOMINUM HABITURUM

SPONSIO ET RESTIPULATIO DIMIDIAE PARTIS

SPONSIO ET RESTIPULATIO TERTIAE PARTIS

IUSIURANDUM CALUMNIAE

IUSIURANDUM

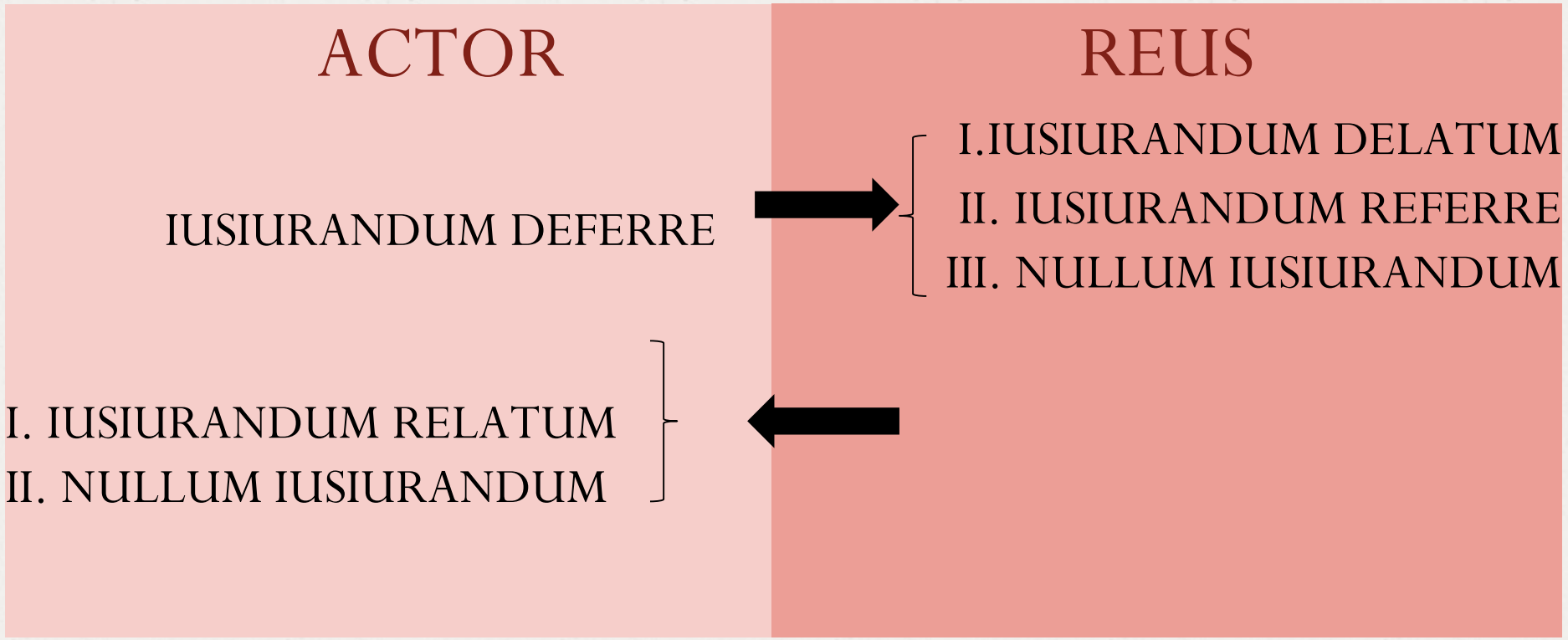

LITIS CONTESTATIO

EFECTE CONSUMPTIU

EFECTE NOVATORI

EFECTE FIXADOR

LITIS CONTESTATIO II

EFECTE CONSUMPTIU

Bis de eadem re ne sit actio (Quintilià)

IPSO IURE	OPE EXCEPTIONIS
- Forma: *Denegatio actionis*	- Forma: *Exceptio rei in iudicio deductae*
- Requisits: acció personal, fórmula *in ius concepta* i *iudicium legitimum*	- Manca un dels requisits *ipso iure*

DRET ROMÀ

Tema 8

SENTENTIA I

CONCEPTE

- QUÈ ÉS UNA SENTÈNCIA
- POTESTAT DE CONDEMNAR I D'ABSOLDRE
- PECUNIARIETAT
- ABSÈNCIA DE FORMA PER A LA VALIDESA
- *LITIS AESTIMATIO*

SENTENTIA II

TIPUS

- PREJUDICIALS
- CONSTITUTIVES DE DRETS
- RESOLUTÒRIES:

CONDEMNATÒRIES

ABSOLUTÒRIES

- DECLARATIVES I EXECUTIVES

SENTENTIA III

LITISCRESCENTIA

- INFITIATIO: **2X**
- SPONSIO ET RESTIPULATIO DIMIDIAE PARTIS: **X+1/2**
- SPONSIO ET RESTIPULATIO TERTIAE PARTIS: **X+1/3**
- IUSIURANDUM CALUMNIAE: **X+1/3**
- IUSIURANDUM IN LITEM: **X+Plusvàlua**
- *EFECTE INFAMANT*:

ACTIO FIDUCIAE — ACTIO MANDATI — ACTIO PRO SOCIO — ACTIO TUTELAE – ACTIO FURTI — ACTIO VI BONORUM RAPTORUM

ACTIO INIURIARUM — ACTIO DE DOLO

SENTENTIA IV

NUL·LITAT

- INFRACCIÓ DE PRESSUPÒSITS PROCESSALS
- MANERA D'OBTENIR EL RECONEIXEMENT DE LA NUL·LITAT PEL DEMANDAT:

INFITIATIO → ABSOLUCIÓ/CONDEMNA 2X

- MANERA D'OBTENIR EL RECONEIXEMENT DE LA NUL·LITAT PER L'ACTOR:

MATEIXA ACCIÓ → *RES IUDICATA* → *REPLICATIO*

REVOCATIO IN DUPLUM

SENTENTIA V

INEXISTÈNCIA D'APEL·LACIÓ

EFECTES DE LA SENTÈNCIA

- EFECTE DE "COSA JUTJADA" (*RES IUDICATA*):

VESSANT FORMAL DE LA COSA JUTJADA: *BIS DE EADEM RE NE SIT ACTIO*

VESSANT MATERIAL DE LA COSA JUTJADA: *RES IUDICATA PRO VERITATE ACCIPITUR*:

APRECIACIÓ *IPSO IURE* O *OPE EXCEPTIONIS:*

IPSO IURE: Acció personal, *intentio in ius* i *iudicium legitimum.*

OPE EXCEPTIONIS: Quan manca un requisit anterior

- EFECTE NOVATORI

EXECUCIÓ DE LA SENTÈNCIA I

- COMPLIMENT VOLUNTARI DE LA SENTÈNCIA DECLARATIVA: 30 DIES.
- ACTIO IUDICATI. Actituds possibles del demandat: *Confessio in iure*; no reconÈixer ni oposar-se a la pretensió; oposar-se a la pretensió.
- PROCÉS EXECUTIU: Fase *in iure, litis contestatio* i fase *apud iudicem*.

EXECUCIÓ DE LA SENTÈNCIA II

- SENTÈNCIA EXECUTIVA: Si es condemnatòria, ho serà *in simplum* si el demandat no va reconÈixer ni es va oposar a l'*actio iudicati;* o *in duplum*, si va oposar-s'hi (*infitiatio)*.
- EXECUCIÓ FORÇOSA:
  - Decret de *missio in bona*
  - *Proscriptio bonorum:* 30 dies o sols 15 dies si haguera finat el *iudicatus/confessus*.

EXECUCIÓ DE LA SENTÈNCIA III

- *Proscriptio bonorum:* 30 dies o sols 15 dies si haguera finat el *iudicatus/confessus*. Vocació a possibles creditors del condemnat per a formar un concurs de creditors.
- Nomenament de *curator bonorum*. Repressió del *fraus creditorum*.
- Actituds possibles del condemnat durant la *proscriptio bonorum:*
  - Pagament o compliment de la sentència executiva.
  - *Cessio bonorum* als creditors.
  - Ni pagament ni cessió del patrimoni. Si s'esdevé açò:

EXECUCIÓ DE LA SENTÈNCIA IV

- Infàmia del condemnat.
- Convocatòria de creditors pel pretor.
- Elecció de *magister bonorum*, "síndic".
- Redacció de la *lex bonorum vendendorum* pel *magister bonorum*
- Publicació de la *lex bonorum vendendorum* i convocatòria de la *venditio bonorum*.

EXECUCIÓ DE LA SENTÈNCIA V

- *VENDITIO BONORUM*
  - *Bonorum emptor*: millor postor. *Actio Serviana* / *Actio Rutiliana* per al BE.
  - Repartiment del preu de venda entre els creditors:
    - Creditors privilegiats
    - Creditors ordinaris

EXECUCIÓ DE LA SENTÈNCIA VI

- REPRESSIÓ DEL *FRAUS CREDITORUM* pel *curator bonorum:*
  - *Interdictum fraudatorium. Eventus damni* i *consilium fraudis.*
  - *Restitutio in integrum ob fraudem.*
  - *Actio Pauliana* (Justinià). Art. 1111 Cc espanyol.

***

DISTRACTIO BONORUM

COGNITIO EXTRA ORDINEM I

- CRONOLOGIA
- *COGNITIO* CLÀSSICA I *COGNITIO* POSTCLÀSSICA
- CARACTERÍSTIQUES GENERALS:
  - No bipartició
  - No gratuïtat
  - Acció genèrica
  - Apel·lació

COGNITIO EXTRA ORDINEM II

- TRAMITACIÓ:
- *Litis denuntiatio / libellus conventionis* (des del s. V).
- *Libellus contradictionis*.
- *Cautio iudicio sisti*: "Caució de comparèixer en judici" (ambdós litigants).
- Possibilitat de procés en contumàcia o rebel·lia. *Contumax* és el demandat que no hi compareix.
- *Litis contestatio*.

COGNITIO EXTRA ORDINEM III

- *Iusiurandum calumniae* per litigants i advocats.
- *Narratio* de l'actor pel seu advocat.
- *Contradictio* del demandat pel seu advocat.
- *Probationes:*
  - Principis en matèria de prova: inquisitiu i de prova taxada.
  - Prova testifical. Distinció entre testimonis *honestiores* i *humiliores*.
  - Prova documental: *instrumenta*.
  - Prova pericial.
  - Presumpcions: *iuris et de iure* i *iuris tantum*.

COGNITIO EXTRA ORDINEM IV

- *Confessio* i *iusiurandum* decisori possibles fins a la sentència.
- *SENTENTIA* definitiva:
- Termini per a dictar-la: 2 mesos (Justinià: 4 mesos).
- Forma escrita i lectura en audiència pública.
- Condemna en forma específica (*in ipsam rem*) o pecuniària, segons els casos.
- Possibilitat d'*appellatio*, "apel·lació", de la sentència.

COGNITIO EXTRA ORDINEM V

- *APPELLATIO:*

Termini

ST definitiva |..... Confirmació ST |

Apel·lació ST ferma

Cosa jutjada

Termini

ST definitiva |.....|ST ferma

No apel·lació Cosa jutjada

|: Moment en què es produeix la fermesa de la sentència i l'efecte de cosa jutjada.

COGNITIO EXTRA ORDINEM VI

- Formalització de l'apel·lació:

1. L'interessat presenta *libellus appellatorius* davant el *iudex a quo* (jutge que va dictar la ST).
2. L'apel·lació produeix efecte suspensiu de l'execució de la ST.
3. *El iudex a quo* redacta un acta a la base del *libellus*.
4. L'apel·lant presenta el mateix *libellus* davant el *iudex ad quem* (jutge superior que ha de resoldre l'apel·lació).
5. El *iudex ad quem* confirma o cassa la ST apel·lada.

COGNITIO EXTRA ORDINEM VII

- EXECUCIÓ DE LA SENTÈNCIA:
- Requisits: fermesa i incompliment de la ST.
- Procediments d'execució forçosa:
  - Possible *actio iudicati* + *missio in bona* + *venditio bonorum*.
  - Incautació de l'objecte litigiós per un *executor* en cas de condemna en forma específica. Possible incautació *manu militari*.
  - *Pignus ex causa iudicati captum* en cas de condemna pecuniària.
  - A la *cognitio* postclàssica: *distractio bonorum*.
  - És possible la *cessio bonorum*.

PROCEDIMENTS ESPECIALS

- **ARBITRATGE**

  - **ARBITER**, “àrbitre”
  - **RECEPTUM ARBITRII,** “assumpció de l’arbitratge”
  - **COMPROMISSUM,** “compromís arbitral”

- ***EPISCOPALIS AUDIENTIA***

  Arbitratge eclesiàstic

  Laude episcopal

  Constitució de Constantí I (318)

- ***RESCRIPTUM***
- ***DECRETUM***

DRET ROMÀ

Tema 9

DRETS REALS

IUS IN RE

CARACTERÍSTIQUES:

- DRET ABSOLUT
- DRET DE CONTINGUT NEGATIU O D'EXCLUSIÓ
- DRET ESTÀTIC

PROPIETAT I DRETS REALS LIMITATIUS DE LA PROPIETAT (*IURA IN RE ALIENA*)

DRETS REALS

- *SERVITUS* – SERVITUD
- *USUSFRUCTUS* – USDEFRUIT
- *USUS* – ÚS
- *HABITATIO* – HABITACIÓ
- *OPERAE SERVORUM VEL ANIMALIUM* – TREBALLS DELS ESCLAUS O DELS ANIMALS
- *SUPERFICIES* – SUPERFÍCIE
- *ENFITEUSIS* – EMFITEUSI

PROPIETAT

UTI FRUI HABERE POSSIDERE

FACULTATS DE LA PROPIETAT

- USAR
- POSSEIR
- FRUIR
- TENIR
- DISPOSAR
- EXCLOURE
- REIVINDICAR
- ABUSAR
- TRANSFORMAR
- ACRÉIXER

EXTENSIÓ VERTICAL DE LA PROPIETAT IMMOBLE

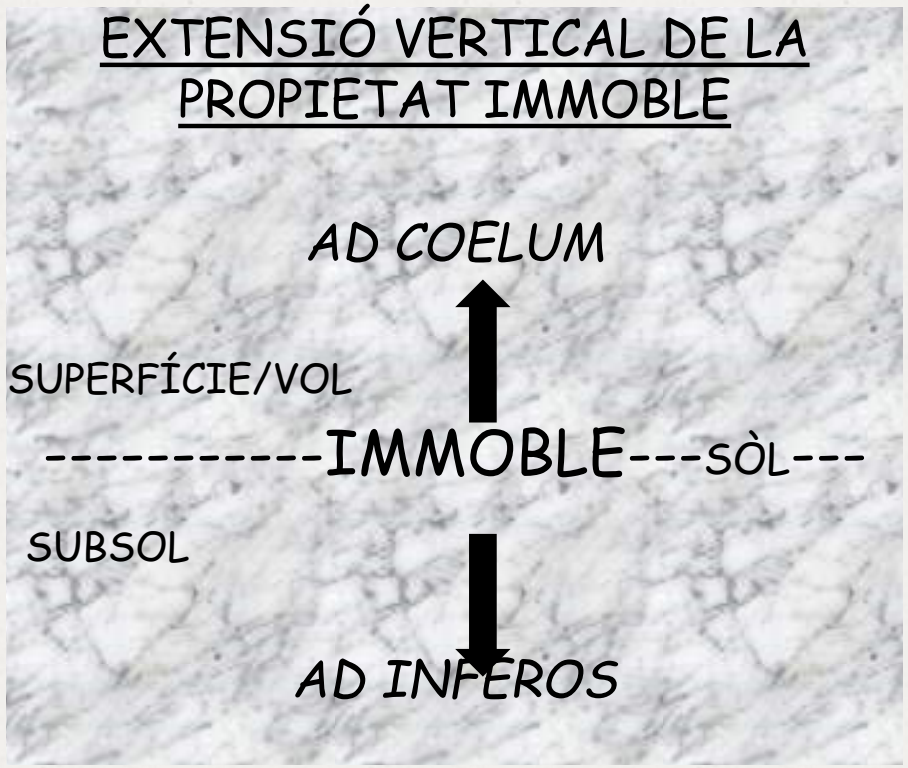

IDEA DE "PROPIETAT"
Esquema de la seua evolució

RES

SUBJECTE ↔ **COSA**

DOMINIUM

SUBJECTE ↔ COSA

PROPRIETAS

SUBJECTE ↔ COSA

PROPIETAT

Tipus

- **PROPIETAT CIVIL**: *DOMINIUM EX IURE QUIRITIUM: Civis, res in solo Italico, accipere a vero domino i mancipatio/in iure cessio.*
- **PROPIETAT PRETORIANA O BONITÀRIA**: *IN BONIS HABERE: Traditio rei mancipi (actio Publiciana).*
- **PROPIETAT PEREGRINA** (actio ficticia?)
- **PROPIETAT PROVINCIAL** (tributum/stipendium)

POSSESSIO

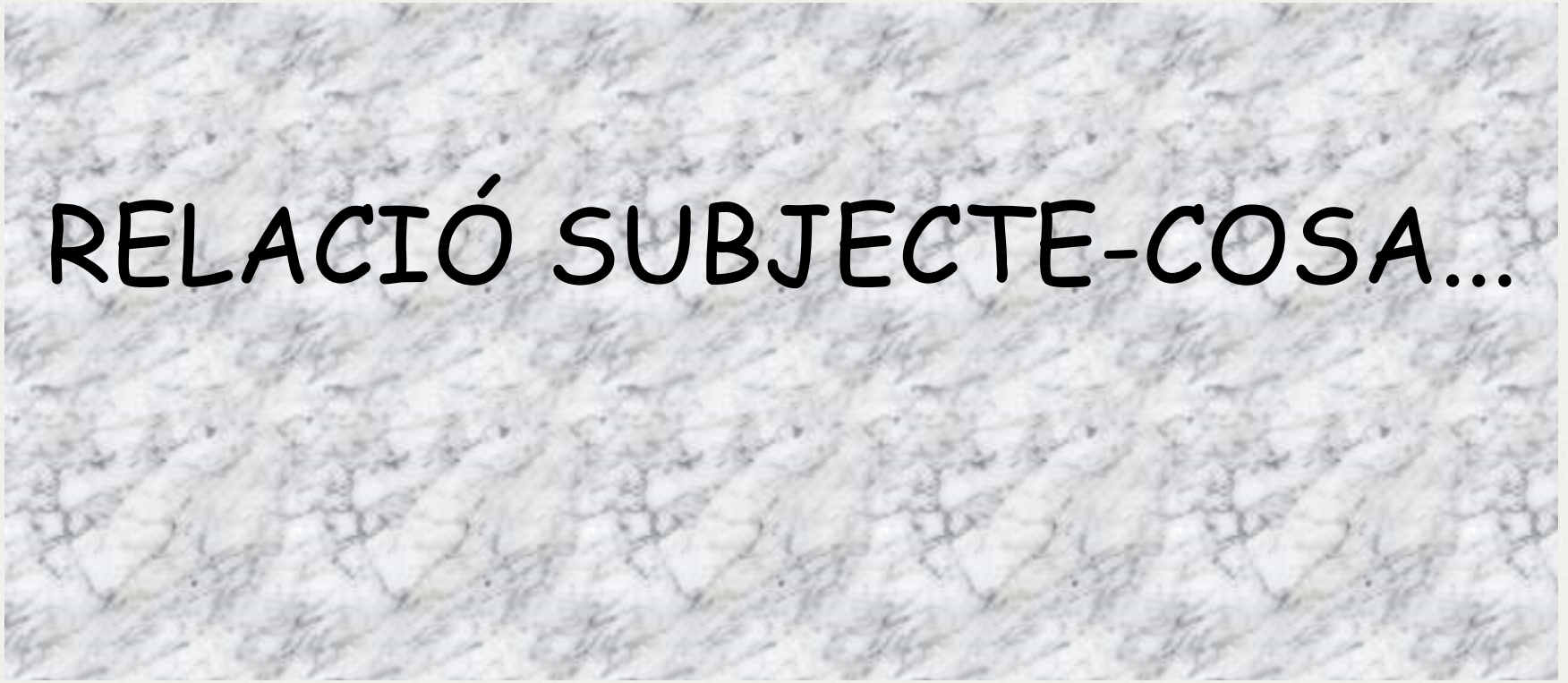

POSSESSIO

RELACIÓ SUBJECTE-COSA
DE PODER O DOMINACIÓ…

POSSESSIO

RELACIÓ SUBJECTE-COSA DE PODER O DOMINACIÓ DE FET…

POSSESSIO

RELACIÓ SUBJECTE-COSA DE PODER O DOMINACIÓ DE FET SUSCEPTIBLE DE PROTECCIÓ JURÍDICA.

POSSESSIO

RELACIÓ SUBJECTE-COSA DE PODER O DOMINACIÓ DE FET SUSCEPTIBLE DE PROTECCIÓ JURÍDICA.

Dominus habetur qui possidet, donec probetur contrarium.

Placentí

* Quan posseeix un *alieni iuris* hom diu que:

Alieni iuris possidet corpore proprio animo alieno.
Pater familias possidet animo proprio corpore alieno.

* Quan posseeix un *sui iuris* hom diu que:

Sui iuris possidet animo proprio corpore proprio.

POSSESSIO BONAE FIDEI

BONA FIDES

Creença justificable de la titularitat del domini.

Bona fides praesumitur.

Accursi

POSSESSIO VITIOSA

VITIA POSSESSIONIS

VIS: violència
CLAM: clandestinitat
PRECARIUM: precari
FURTUM: furt

POSSESSIO CIVILIS, NATURALIS ET PRAETORIA

	CORPUS	ANIMUS	INTERDICTA
POSSESSIO CIVILIS	+	+	+
POSSESSIO PRAETORIA	+	—	+
POSSESSIO NATURALIS	+	—	—

INTERDICTA POSSESSORIA

INTERDICTUM UTI POSSIDETIS

UTI NUNC EAS AEDES, QUIBUS DE AGITUR, NEC VI NEC CLAM NEC PRECARIO ALTER AB ALTERO POSSIDETIS, QUO MINUS ITA POSSIDEATIS, VIM FIERI VETO.

PROHIBISC QUE S'IMPEDISCA PER LA VIOLÈNCIA QUE CONTINUEU POSSEINT LA CASA DE QUÈ ES TRACTA, TAL COM ARA LA POSSEÏU SENSE VIOLÈNCIA, CLANDESTINAMENT NI PRECÀRIA L'UN RESPECTE DE L'ALTRE.

INTERDICTA POSSESSORIA

INTERDICTUM UTRUBI

UTRUBI HIC HOMO, QUO DE AGITUR, APUD QUEM MAIORE PARTE HUIUSCE ANNI FUIT, NEC VI NEC CLAM NEC PRECARIO ALTER AB ALTERO, QUO MINUS IS EUM DUCAT VIM FIERI VETO.

PROHIBISC L'ÚS DE LA VIOLÈNCIA PER A IMPEDIR QUE SIGA PORTAT L'ESCLAU, SOBRE EL QUAL ES PLEDEJA, PER AQUELL DE VOSALTRES DOS QUE L'HAGUÉS TINGUT LA MAJOR PART D'AQUEST ANY SENSE VIOLÈNCIA, CLANDESTINAMENT O PRECÀRIA L'UN RESPECTE DE L'ALTRE.

INTERDICTA POSSESSORIA

INTERDICTUM UNDE VI

UNDE IN HOC ANNO TU ILLUM VI DEIECISTI AUT FAMILIA TUA DEIECIT, CUM ILLE POSSIDERET, QUOD NEC VI NEC CLAM NEC PRECARIO A TE POSSIDERET, EO ILLUM QUAEQUE ILLE TUNC IBI HABUIT RESTITUAS.

D'ON TU L'HAS FORAGITAT AMB VIOLÈNCIA O ELS TEUS ESCLAUS L'HAN FORAGITAT, MENTRE POSSEÏA SENSE VIOLÈNCIA, CLANDESTINAMENT O PRECÀRIA RESPECTE A TU, RESTITUEIX-LO EN EL TERMINI D'UN ANY JUNTAMENT AMB LES COSES QUE LLAVORS ELL HI TENIA.

INTERDICTA POSSESSORIA

INTERDICTUM UNDE VI ARMATA

UNDE TU ILLUM HOMINIBUS COACTIS ARMATISVE DEIECISTI AUT FAMILIA TUA DEIECIT, EO ILLUM QUAEQUE ILLE TUNC IBI HABUIT RESTITUAS.

D'ON TU L'HAS FORAGITAT VIOLENTAMENT AMB UNA COLLA D'HOMES ARMATS O MITJANÇANT ELS TEUS ESCLAUS, RESTITUEIX-LO AMB LES COSES QUE LLAVORS ELL HI TENIA.

INTERDICTA POSSESSORIA

INTERDICTUM DE PRECARIO

QUOD PRECARIO AB ILLO HABES AUT DOLO MALO FECISTI, UT DESINERES HABERE, QUA DE RE AGITUR, ID ILLI RESTITUAS.

AQUELLA COSA, OBJECTE DE LA RECLAMACIÓ, QUE HAS REBUDA COM A PRECARISTA O HAS DEIXAT DOLOSAMENT DE TENIR SOTA EL TEU PODER, LI LA RESTITUIRÀS.

INTERDICTA POSSESSORIA

INTERDICTUM DE GLANDE LEGENDA

GLANDEM, QUAE EX ILLIUS AGRO IN TUUM CADAT, QUO MINUS ILLI TERTIO QUOQUE DIE LEGERE AUFERRE LICEAT, VIM FIERI VETO.

SI CAU EL GLA DEL PREDI D'AQUELL EN EL TEU, PROHIBESC LA VIOLÈNCIA PER IMPEDIR-LI QUE, UN DIA SÍ I L'ALTRE NO, PUGA PASSAR-HI A COLLIR-LO I ENDUR-SE'L.

DRET ROMÀ

Tema 10

VINDICATIO REI

Contingut mínim de la fórmula de la *vindicatio rei*:

TITIVS IVDEX ESTO. SI PARET SERVVM STICHVM QVA DE AGITVR EX IVRE QVIRITIVM AI AI ESSE, NEQVE EA RES ARBITRIO IVDICIS RESTITVETVR, QVANTI EA RES ERIT, TANTAM PECVNIAM IVDEX NM NM AO AO CONDEMNATO; SI NON PARET, ABSOLVITO.

Nominatio iudicis + *Intentio* + *Arbitratus de restituendo* + *Condemnatio*

SIGA JUTGE LUCI. SI ÉS PROVAT QUE L'ESCLAU ESTIC ÉS DE PROPIETAT CIVIL D'AULE AGERI, I NO ÉS RESTITUÏT A AULE AGERI SEGONS L'ARBITRI DEL JUTGE, CONDEMNA JUTGE NUMERI NEGIDI A PAGAR A AULE AGERI QUANT LA COSA VALDRÀ; SI NO ÉS PROVAT, ABSOL-LO.

ACTIO AD EXHIBENDUM

Quod A^s A^s Stichum hominem (flavum, limum, annorum circiter XX, natione Graecum) a N^o N^o vindicare vult, quidquid ob eam rem N^m N^m A^o A^o exhibere oportet, quod N^s N^s possidet dolove malo eius factum est quo minus possideret, nisi arbitrio iudicis exhibebitur, quanti ea res erit, tantam pecuniam iudex N^m N^m A^o A^o condemnato, si non paret absolvito.

Atès que Aule Ageri vol reivindicar a Numeri Negidi l'esclau Estic (home ros, de mirada desafiant, d'uns vint anys d'edat, d'origen grec), tot el que per aquesta causa haja d'exhibir Numeri Negidi a Aule Ageri, perquè Numeri Negidi ho posseeix o actuà amb dol dolent per a deixar de posseir-lo, llevat que siga exhibit segons l'arbitri del jutge, a tant diner quant valdrà la cosa, tu, jutge, condemna Numeri Negidi a favor d'Aule Ageri; si no és provat, absol-lo.

ACTIO AQUAE PLUVIAE ARCENDAE

Titius iudex esto. Si paret opus factum esse in agro Capenate, unde aqua pluvia agro A^{i} A^{i} nocet, quam ob rem N^{m} N^{m} eam aquam A^{o} A^{o} arcere oportet, si ea res arbitrio iudicis non restituetur, quanti ea res erit, tantam pecuniam iudex N^{m} N^{m} A^{o} A^{o} condemnato, si non paret absolvito.

Siga jutge Tici. Si és provat que s'ha fet una obra al predi capenat, des d'on l'aigua de pluja pot perjudicar el predi d'Aule Ageri, per la qual cosa Numeri Negidi és obligat a retenir aquella aigua, llevat que restituïsca a l'arbitri del jutge, a tant diner quant importe l'assumpte, tu, jutge, condemna Numeri Negidi a favor d'Aule Ageri; si no és provat, absol-lo.

INTERDICTUM DE GLANDE LEGENDA

Glandem, quae ex illius agro in tuum cadat, quo minus illi tertio quoque die legere auferre liceat, vim fieri veto.

Si cau la gla del predi d'aquell al teu, prohibisc la violència per a impedir-li que en dies alterns puga passar al teu predi a arreplegar-la i endur-se-la.

INTERDICTA DE ARBORIBUS CAEDENDIS

Si arbor in alienum agrum impendebit

Quae arbor ex agro tuo in agrum illius impendet, si per te stat, quo minus pedes quindecim a terra eam altius coerceas, tunc, quo minus illi ita coercere lignaque sibi habere liceat, vim fieri veto.

Si un arbre estiguera inclinat sobre un camp d'altri

Prohibisc que, si deixes de podar les branques fins al mínim de quinze peus des del sòl, impedisques amb violència que les pode l'actor i es quede amb la llenya de l'arbre que s'inclina des del teu camp sobre el seu.

Si arbor in alienas aedes impendebit

Quae arbor ex aedibus tuis in aedes illius impendet, si per te stat, quo minus eam adimas, tunc, quo minus illi eam arborem adimere sibique habere liceat, vim fieri veto.

Si un arbre estiguera inclinat sobre una casa d'altri

Prohibisc que, si deixes d'arrencar-lo tu, impedisques amb violència que l'actor l'arrenque i es quede amb l'arbre que s'inclina des de la teua casa sobre la seua.

INTERDICTUM DEMOLITORIUM

Quem in locum nuntiatum est, ne quid operis novi fieret, qua de re agitur, quod in eo loco, antequam nuntiatio missa fieret aut in ea causa esset, ut remitti deberet, factum est, id restituas.

Al lloc en què s'ha denunciat que no es pot construir l'obra nova de la qual es tracta, allò que havia estat construït abans que la denúncia fora atesa o haguera hagut de ser atesa, restitueix-ho (al seu estat anterior).

INTERDICTUM QUOD VI AUT CLAM

Quod vi aut clam factum est, qua de re agitur, id cum experiendi potestas est, restituas.

Restituiràs (al seu estat anterior) l'obra feta amb violència o clandestinitat, de la qual es tracta, dins del termini en què es pot reclamar.

ACTIO FINIUM REGUNDORUM

Quod L. Titius C. Seius de finibus fundorum regundis iudicem sibi dari postulaverunt, quantum adiudicari L. Titio C. Seio oportet, iudex L. Titio C. Seio adiudicato, quidiquid ob eam rem alterum alteri praestare oportet, eius iudex alterum alteri condemnato, si non paret absolvito.

Atès que Luci Tici i Cai Seius demanaren que es donara jutge per a la fixació dels límits entre llurs predis, quant haja de ser adjudicat a Luci Tici i a Cai Seius, adjudica'ls-ho jutge a Luci Tici i a Cai Seius, i a tot el que per aquest motiu haja de respondre un respecte de l'altre, condemna jutge un en favor de l'altre; si no és provat, absol-lo.

MODES CIVILS D'ADQUIRIR LA PROPIETAT

- FORMALS
  - ✓ ACTES D'ATRIBUCIÓ FORMAL PER MAGISTRAT O ALTRES
    - ***IN IURE CESSIO***
    - ***ADSIGNATIO***
    - ***ADIUDICATIO***
    - ***LITIS AESTIMATIO***
  - ✓ PRIVATS
    - **LLEGAT VINDICATIU**
    - ***MANCIPATIO***

- NO FORMALS
  - ✓ ***USUCAPIÓ***
  - ✓ ***LONGI/LONGISSIMI TEMPORIS PRAESCRIPTIO***

MANCIPATIO

- CONCEPTE
- *MANCIPATIO* ORIGINAL PREMONETAL
- *MANCIPATIO* SIMBÒLICA
- ELEMENTS
- NEGOCI ABSTRACTE
- *NUNCUPATIONES*
- *MANCIPATIO A NON DOMINO. AUCTORITAS.* RESPONSABILITAT PER *AUCTORITAS.*
- CONSTÀNCIA DOCUMENTAL DE LA *MANCIPATIO*

Aes rude

https://www.numismaticodigital.com/noticia/9431/articulos-numismatica/per-aes-et-libram.html

Aes signatum

https://www.numismaticodigital.com/noticia/9431/articulos-numismatica/per-aes-et-libram.html
https://en.wikipedia.org/wiki/Aes_signatum

Aes libral (*moneda*)

https://www.numismaticodigital.com/noticia/9431/articulos-numismatica/per-aes-et-libram.html

LIBRA-MANCIPATIO

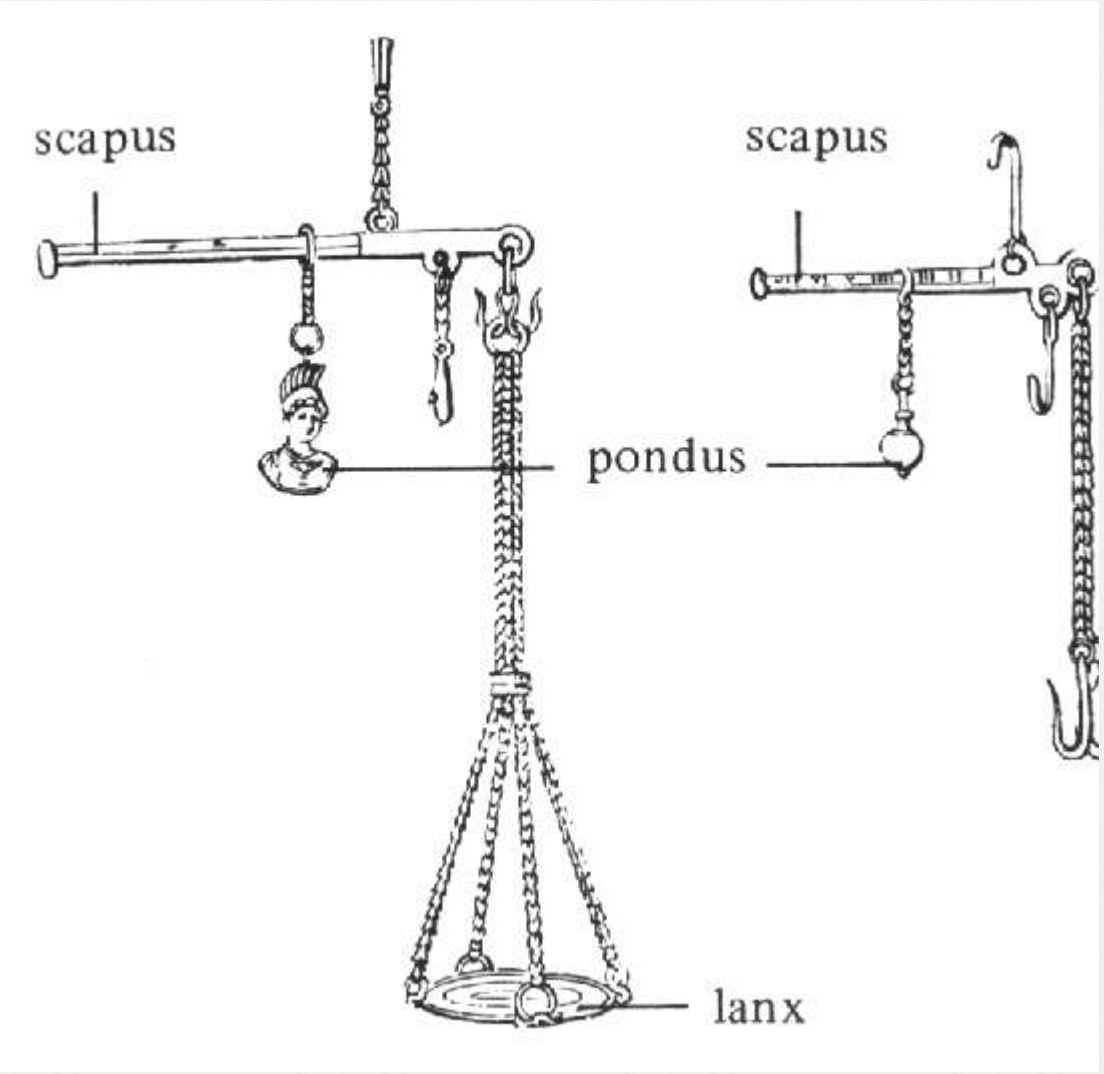

LIBRA

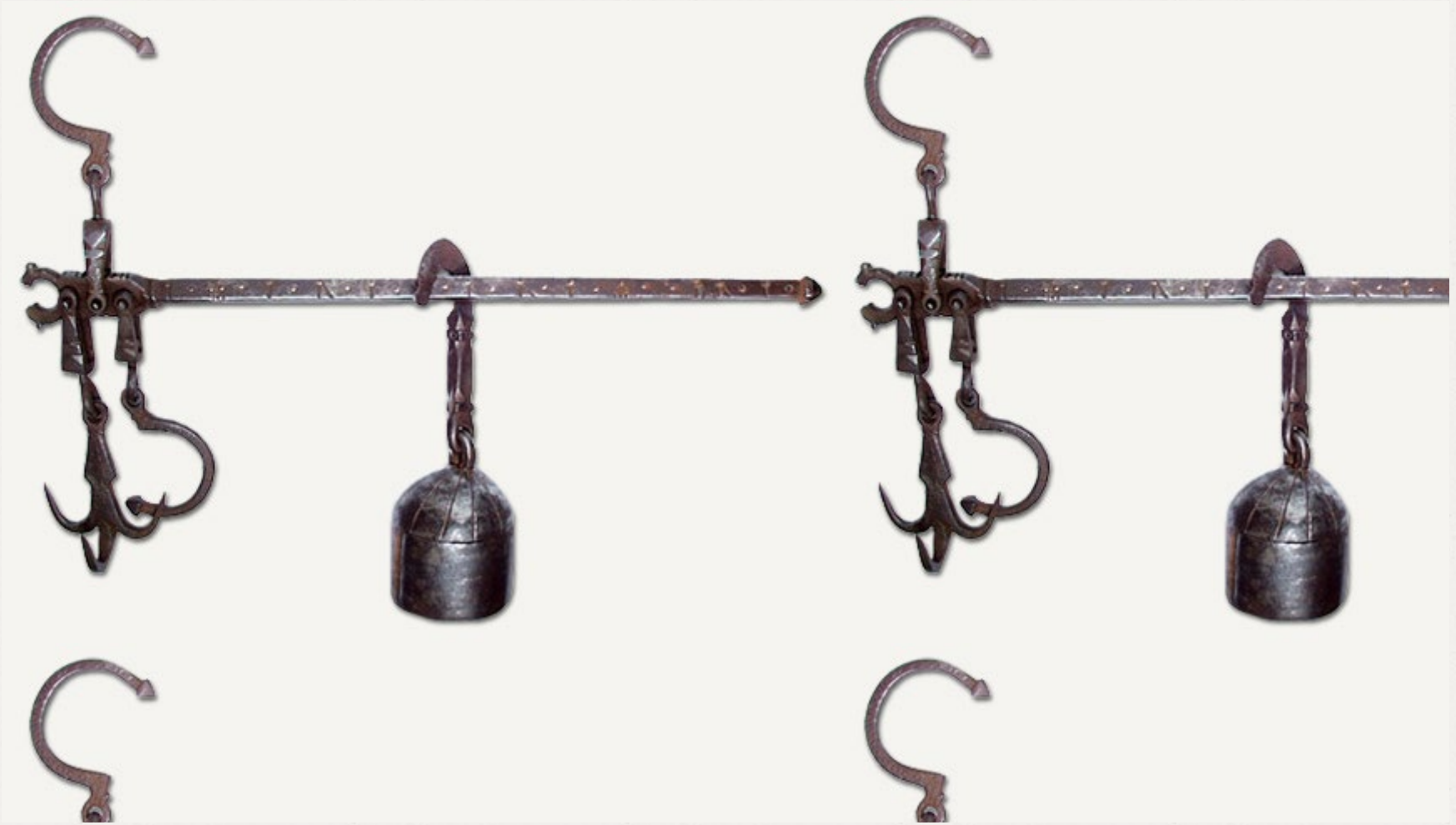

LIBRA

MANCIPATIO

Certa verba

HUNC EGO HOMINEM EX IURE QUIRITIUM MEUM ESSE AIO ISQUE MIHI EMPTUS ESTO HOC AERE AENEAQUE LIBRA (*Mancipio accipiens*).

RAUDUSCULO LIBRAM FERITO! (*libripens*).

USUCAPIO

Usucapio est adiectio dominii per continuationem possessionem temporis lege definiti.

(Modestí)

La usucapió és l'adquisició del domini per la possessió continuada (d'una cosa) durant el temps fixat pel dret.

USUCAPIO
Requisits

RES HABILIS

No són usucapibles les coses fora del comerç, les furtades i les immobles posseïdes amb violència.

POSSESSIO

Possessió en concepte d'amo (*animus rem sibi habendi*)

TEMPUS

Immobles: 2 anys; resta de coses: 1 any.

Ininterromput.

FIDES

Bona fe inicial.

TITULUS ➡

USUCAPIO

Titulus o *iusta causa*

- SOLUTIO
- EMPTIO
- DONATIO
- DOTIS DATIO
- DERELICTIO

- LEGATUM PER VINDICATIONEM
- HEREDITAS
- POSSESSIO EX DECRETO
- CAUSA PUTATIVA

DRET ROMÀ

TEMA 11

MODES NATURALS D' ADQUIRIR LA PROPIETAT

OCUPACIÓ

- Animals salvatges: *ferae bestiae*: *venatio*, *piscatio*, *aucupium*.
- Illa nascuda al mar: *insula in mari nata*.
- Illa nascuda al riu: *insula in flumine nata*.
- Coses trobades al litoral: *res quae in litore inveniuntur*.
- Llit de riu abandonat: *alveus derelictus*.
- Coses capturades als enemics: *res hostiles*
- Coses no mancipables abandonades: *res derelictae*.
- Tresor ocult: *inventio thensauri*.

ADQUISICIÓ DE FRUITS

- ***Separatio fructuum***: adquisició dels fruits pel propietari, com a facultat del dret de propietat.
- ***Perceptio fructuum***: adquisició dels fruits pel fet de recollir-los. Hi tenen dret:
  - Posseïdor de bona fe
  - Usufructuari
  - Arrendatari (amb autorització del propietari)
  - Creditor pignoratiu (amb pacte d'anticresi amb el deutor)
  - *Missus in possessionem* (amb autorització del pretor)

ESPECIFICACIÓ I

EX ALIENA MATERIA SPECIEM ALIQUAM FACERE
DONAR UNA FORMA DIFERENT A UNA MATÈRIA ALIENA

Sabinians : *materia dat esse rei* (estoïcisme).
Proculeians: *forma dat esse rei* (aristotelisme).

Solució eclèctica: segons la reversibilitat o no de la *species*.

ESPECIFICACIÓ

Recursos processals bàsics

En cas que la *nova species* s'haguera produït amb BONA FIDES de l'especificador l'amo de la matèria pot obtenir contenciosament el rescabalament:

- Amb una *VINDICATIO UTILIS* contra l'especificador si aquest té la possessió de la *nova species*.
- Amb una *EXCEPTIO DOLI* davant l'acció reivindicatòria de l'especificador si l'amo de la matèria té la possessió de la *nova*

En cas que la *nova species* s'haguera produït amb MALA FIDES de l'especificador l'amo de la matèria pot obtenir contenciosament el rescabalament:

- Amb una *ACTIO FURTI + CONDICTIO FURTIVA* contra l'especificador si aquest té la possessió de la *nova species*.
- Amb una *EXCEPTIO DOLI* davant l'acció reivindicatòria de l'especificador si l'amo de la matèria té la possessió de la *nova*

ACCESSIÓ
Tipus

ACCESSIONS IMMOBILIÀRIES

- Per acte humà:
  - *INAEDIFICATIO*
  - *PLANTATIO*
  - *SATIO*
- Fluvials:
  - *ALLUVIO*
  - *AVULSIO — CRUSTA LAPSA*
  - *INSULA IN FLUMINE NATA*
  - *ALVEUS DERELICTUS*

ACCESSIONS MOBILIÀRIES

- *ADJUNCTIO*

Ferruminatio

Pinctura

Tinctura

Textura

Escriptura

- *COMMIXTIO*
- *CONFUSIO*

ADJUNCTIO

Unió de dues coses mobles pertanyents a diferents propietaris que produeix una *res nova*.

Supòsits:

- ***Ferruminatio***: Metall + metall
- ***Pictura***: taula + pintura
- ***Tinctura***: tint/porpra + tela/papir/pergamí
- ***Escriptura***: tinta + papir/pergamí

(Amo)

ADJUNCTIO II

Règim jurídic I

* Regla: *accessio sequitur principale*:
* Propietari de la *res principalis*: propietari de la *res nova*.
* Propietari de la *res accessoria*: dret d'indemnització.
* Obtenció contenciosa de la indemnització pel propietari de la *res accessoria*:

A) Incorporació feta per l'amo de la *res accessoria*:

BF: Si conserva la possessió de la *res nova*: *EXCEPTIO DOLI* davant la reivindicació del propietari de la *res nova*. Si la possessió la té el propietari de la res nova:

MF: Si conserva la possessió de la *res nova*: Ø. A més a més, el propietari de la *res nova* podrà exercir contra ell, si escau: *ACTIO FURTI+CONDICTIO FURTIVA*.

ADJUNCTIO III

Règim jurídic II

B) Incorporació feta per l'amo de la *res principalis* o per un tercer:

BF: Si conserva la possessió de la *res nova*: *VINDICATIO UTILIS*. Si la possessió la té el propietari de la *res accessoria*: *EXCEPTIO DOLI.*

MF: Si conserva la possessió de la *res nova*: *ACTIO FURTI+CONDICTIO FURTIVA*. Si la possessió la té el propietari de la *res accessoria*: *EXCEPTIO DOLI*.

És possible també l'ús de l'*ACTIO AD EXHIBENDUM* i en època més tardana una acció cognitòria per l'interès de l'expropiat.

COMMIXTIÓ

- Concepte. Barreja de sòlids pertanyents a dos o més amos.
- Règim jurídic:

➢ Barreja de sòlids pertanyents a dos o més amos per atzar: *CONDOMINIUM*. *DIVISIO* sempre possible.

➢ Barreja de sòlids pertanyents a dos o més amos per consentiment mutu: *CONDOMINIUM*.

➢ Barreja de sòlids pertanyents a dos o més amos feta amb BF per un d'ells:

- Si té la possessió qui va fer la barreja, a elecció de l'altre: *CONDOMINIUM* o *VINDICATIO PRO PARTE*.
- Si té la possessió qui no ha fet la barreja, a elecció seua: *CONDOMINIUM* o demanar la *DIVISIO*.

➢ Barreja de sòlids pertanyents a dos o més amos feta amb MF per un d'ells:

- Si té la possessió qui va fer la barreja, a elecció de l'altre: *CONDOMINIUM* o *ACTIO FURTI+VINDICATIO PRO PARTE*.
- Si té la possessió qui no ha fet la barreja, a elecció seua: *CONDOMINIUM* o demanar la *DIVISIO*.

CONFUSIO

- Concepte: Barreja de líquids o aliatge de metalls pertanyents a dos o més amos.
- Règim jurídic:

➢ Barreja de líquids o aliatge de metalls pertanyents a dos o més amos per atzar: *CONDOMINIUM*. Sempre podrà demanar la *DIVISIO* qualsevol dels amos.

➢ Barreja de líquids o aliatge de metalls pertanyents a dos o més amos per consentiment mutu: *CONDOMINIUM*.

➢ Barreja de líquids o aliatge de metalls pertanyents a dos o més amos feta amb BF per un d'ells:

- Si té la possessió qui va fer la barreja o l'aliatge, a elecció de l'altre: *CONDOMINIUM* o *VINDICATIO PRO PARTE*.
- Si té la possessió qui no ha fet la barreja o l'aliatge, a elecció seua: *CONDOMINIUM* o demanar la *DIVISIO*.

➢ Barreja de líquids o aliatge de metalls pertanyents a dos o més amos feta amb MF per un d'ells:

- Si té la possessió qui va fer la barreja o l'aliatge, a elecció de l'altre: *CONDOMINIUM* o *ACTIO FURTI+VINDICATIO PRO PARTE*.
- Si té la possessió qui no ha fet la barreja o l'aliatge, a elecció seua: *CONDOMINIUM* o demanar la *DIVISIO*.

PLANTATIO I

A) En sòl propi amb plantes/arbres d'altri:

- Regla: *plantae quae terrae coalescunt, solo cedunt*: condició: arrelament (*coalitio*)
- Plantació ε amo del sòl des que es produeix l'arrelament
- Indemnització ε amo de les plantes/arbres
- Mode contenciós d'obtenir la indemnització:
- Incorporació de bf: *VINDICATIO UTILIS*.
- Incorporació de mf: *ACTIO FURTI+CONDICTIO FURTIVA*.
- Fins a l'arrelament: no accessió: *VINDICATIO REI*.

PLANTATIO II

B) En sòl d'altri amb plantes/arbres propis:

- Regla: *plantae quae terrae coalescunt, solo cedunt*: condició: arrelament (*coalitio*)
- Plantació ε amo del sòl des que es produeix l'arrelament
- Indemnització ε amo de les plantes/arbres
- Mode contenciós d'obtenir la indemnització:
- Incorporació de bf: *EXCEPTIO DOLI*, sempre que tinga la possessió del terreny, contra *vindicatio rei* de l'amo del sòl.
- Incorporació de mf: Ø indemnització.
- Fins a l'arrelament: no accessió: *VINDICATIO REI*.

PLANTATIO III

C) En sòl d'altri amb plantes/arbres d'altri:

- Regla: *plantae quae terrae coalescunt, solo cedunt*: condició: arrelament (*coalitio*)
- Plantació ε amo del sòl des que es produeix l'arrelament
- Indemnització ε amo de les plantes/arbres
- Mode contenciós d'obtenir la indemnització:
- Bf de l'amo del predi: *VINDICATIO UTILIS*.
- Mf de l'amo del predi: *ACTIO FURTI*+*CONDICTIO FURTIVA*.
- Incorporador: Ø
- Fins a l'arrelament: no accessió: *VINDICATIO REI*.

SATIO I

A) En sòl propi amb llavors d'altri:

- Regla: *frumenta quae sata sunt, solo cedunt*
- Plantació ε amo del sòl
- Indemnització ε amo de les llavors
- Mode contenciós d'obtenir la indemnització:
- Incorporació de bf: *VINDICATIO UTILIS*.
- Incorporació de mf: *ACTIO FURTI*+*CONDICTIO FURTIVA*.

SATIO II

B) En sòl d'altri amb llavors pròpies:

- Regla: *frumenta quae sata sunt, solo cedunt*
- Plantació ε amo del sòl
- Indemnització ε amo de les llavors
- Mode contenciós d'obteIncorporació de bf: *EXCEPTIO DOLI*, sempre que tinga la possessió del terreny, contra *vindicatio rei* de l'amo del sòl.
- nir la indemnització:
- Incorporació de mf: Ø indemnització.

SATIO III

c) En sòl d'altri amb llavors d'altri:

- Regla: *frumenta quae sata sunt, solo cedunt*
- Plantació ε amo del sòl
- Indemnització ε amo de les llavors
- Mode contenciós d'obtenir la indemnització:
- Bf de l'amo del predi: *VINDICATIO UTILIS*.
- Mf de l'amo del predi: *ACTIO FURTI*+*CONDICTIO FURTIVA*.
- Incorporador: Ø

INÆDIFICATIO I

A) En sòl propi amb material d'altri:

- Regla: *superficies solo cedit*
- Edificació ε amo del sòl
- Indemnització ε amo dels materials
- Mode contenciós d'obtenir la indemnització:
- Incorporació de bf: *VINDICATIO UTILIS* .
- Incorporació de mf: *ACTIO DE TIGNO IUNCTO*.
- Separació dels materials per *vis maior* o lícita demolició: *VIND. REI.*
- Mentre es fan les obres: no accessió: *INTERDICT. DEMOLITORIUM.*

INÆDIFICATIO II

B) En sòl d'altri amb material propi:

- Regla: *superficies solo cedit*
- Edificació ε amo del sòl
- Indemnització ε amo dels materials
- Mode contenciós d'obtenir la indemnització:
- Incorporació de bf: *EXCEPTIO DOLI*, sempre que tinga la possessió de l'edifici, contra *vindicatio rei* de l'amo del sòl.
- Incorporació de mf: Ø indemnització.
- Separació dels materials per *vis maior* o lícita demolició: *VIND. REI*.
- Mentre es fan les obres: no accessió: *INTERD. QUOD VI AUT CLAM*.

INÆDIFICATIO III

C) En sòl d'altri amb material d'altri:

- Regla: *superficies solo cedit*
- Edificació ε amo del sòl
- Indemnització ε amo dels materials
- Mode contenciós d'obtenir la indemnització:
- Bf de l'amo del predi: *VINDICATIO UTILIS*.
- Mf de l'amo del predi: *ACTIO DE TIGNO IUNCTO* i, si escau, *ACTIO FURTI* contra l'incorporador.
- Incorporador: Ø
- Separació dels materials per *vis maior* o lícita demolició: *VIND. REI*.
- Mentre es fan les obres: no accessió: *INTERD. QUOD VI AUT CLAM*.

ACCESSIONS FLUVIALS

- ALLUVIO
- AVULSIO – CRUSTA LAPSA
- INSULA IN FLUMINE NATA
- ALVEUS DERELICTUS

ALLUVIO

INSULA IN FLUMINE NATA I

INSULA IN FLUMINE NATA II

AVULSIO

ALVEUS DERELICTUS

TRADITIO I

Traditionibus et usucapionibus dominia rerum, non nudis ***pactis*** *transferuntur.*

(C. 2, 3, 20, a. 293, de Dioclecià i Maximià)

Numquam nuda traditio transfert dominium sed ita si venditio aut alia iusta causa praecesserit propter quam traditio sequeretur.

(D. 41, 1, 31 pr., Paule)

TRADITIO II

Tradició i usucapió:
Esquema comparatiu dels requisits en dret clàssic

TRADITIO

- **RES**: *Res nec mancipi.*
- **ACCIPIENS**: Pressa de possessió material o simbòlica de la cosa.
- **TRADENS**: Condició de *dominus*.
- **IUSTA CAUSA**:

Credere

Solvere

Emere

Donare

Dotem dare

USUCAPIO

- **POSSESSIO**: *possessio civilis.*
- **FIDES**: Bona fe inicial.
- **TITULUS o IUSTA CAUSA**: *Credere, Solvere, Emere, Donare, Dotem dare, Derelictio (res mancipi), Legatus per vindicationem, Hereditas,* Causa putativa o *pro suo.*
- **RES HABILIS**: Coses no furtades ni obtingudes per violència.
- **TEMPUS**: Ininterromput de 2 anys (immobles) i 1 any (resta de coses).

TRADITIO III

SUPÒSITS DE TRADITIO FICTA

- TRADITIO SYMBOLICA
- TRADITIO LONGA MANU
- TRADITIO BREVI MANU
- CONSTITUTUM POSSESSORIUM
- CIRCUMAMBULATIO GLEBARUM
- TRADITIO PER CHARTAM

SISTEMES DE TRANSMISSIÓ DE LA PROPIETAT

1º. **Sistema del simple consentiment**.

2º. **Sistema alemany**:

- Béns mobles: acord real abstracte
- Béns immobles: acord real abstracte + inscripció registral.

3º. **Teoria del títol i el mode**:

- Béns immobles: tradició, real o fictícia + justa causa o títol + inscripció registral.
- Resta de béns: tradició, real o ficticia + justa causa o títol.

ACTTIVITAT A L'AULA 12

MANCIPATIO, TRADITIO, IN IURE CESSIO

I EFECTE TRANSLATIU DEL DOMINI

MANCIPATIO, TRADITIO, IN IURE CESSIO I EFECTE TRANSLATIU DEL DOMINI

HIPÒTESI a

***Si* MANCIPIO DANS** → ***per* MANCIPATIO** → **MANCIPIO ACCIPIENS**

és dominus | *de* res mancipi | *serà* ...

MANCIPATIO, TRADITIO, IN IURE CESSIO I EFECTE TRANSLATIU DEL DOMINI

HIPÒTESI a

DOMINUS

MANCIPATIO, TRADITIO, IN IURE CESSIO I EFECTE TRANSLATIU DEL DOMINI

HIPÒTESI a

Protecció de l'adquirent *mancipio accipiens*:

VINDICATIO REI erga omnes
EXCEPTIO IUSTI DOMINI
INTERDICTA POSSESSORIA

MANCIPATIO, TRADITIO, IN IURE CESSIO I EFECTE TRANSLATIU DEL DOMINI

HIPÒTESI b

***Si* MANCIPIO DANS** → ***per* MANCIPATIO** → **MANCIPIO ACCIPIENS**

no és dominus | *de* res mancipi | *serà* ...

MANCIPATIO, TRADITIO, IN IURE CESSIO I EFECTE TRANSLATIU DEL DOMINI

HIPÒTESI b

POSSESSOR CIVILIS si BF
POSSESSOR PRAETORIUS si MF

MANCIPATIO, TRADITIO, IN IURE CESSIO I EFECTE TRANSLATIU DEL DOMINI

HIPÒTESI b

Protecció de l'adquirent *mancipio accipiens*:

ACTIO PUBLICIANA erga omnes praeter verum dominum
INTERDICTA POSSESSORIA

Si BF ⇒ DOMINUS per USUCAPIO

MANCIPATIO, TRADITIO, IN IURE CESSIO I EFECTE TRANSLATIU DEL DOMINI

HIPÒTESI c

Si TRADENS *és* dominus → ***per* TRADITIO** *de* res nec mancipi → **ACCIPIENS** *serà* ...

MANCIPATIO, TRADITIO, IN IURE CESSIO I EFECTE TRANSLATIU DEL DOMINI

HIPÒTESI c

DOMINUS

MANCIPATIO, TRADITIO, IN IURE CESSIO I EFECTE TRANSLATIU DEL DOMINI

HIPÒTESI c

Protecció de l'adquirent *accipiens*:

VINDICATIO REI erga omnes
EXCEPTIO IUSTI DOMINI
INTERDICTA POSSESSORIA

MANCIPATIO, TRADITIO, IN IURE CESSIO I EFECTE TRANSLATIU DEL DOMINI

HIPÒTESI d

***Si* TRADENS** *és* dominus → ***per* TRADITIO** *de* res mancipi → **ACCIPIENS** *serà* …

MANCIPATIO, TRADITIO, IN IURE CESSIO I EFECTE TRANSLATIU DEL DOMINI

HIPÒTESI d

PROPIETARI PRETORIÀ

MANCIPATIO, TRADITIO, IN IURE CESSIO I EFECTE TRANSLATIU DEL DOMINI

HIPÒTESI d

Protecció de l'adquirent *accipiens*:

- **ACTIO PUBLICIANA** erga omnes
- **EXCEPTIO/REPLICATIO REI VENDITAE ET TRADITAE** adversus dominum tradentem
- **INTERDICTA POSSESSORIA**

MANCIPATIO, TRADITIO, IN IURE CESSIO I EFECTE TRANSLATIU DEL DOMINI

HIPÒTESI e

***Si* TRADENS** *no és* dominus → ***per* TRADITIO** de res mancipi → **ACCIPIENS** *serà* ...

MANCIPATIO, TRADITIO, IN IURE CESSIO I EFECTE TRANSLATIU DEL DOMINI

HIPÒTESI e

POSSESSOR CIVILIS si BF
POSSESSOR PRAETORIUS si MF

MANCIPATIO, TRADITIO, IN IURE CESSIO I EFECTE TRANSLATIU DEL DOMINI

HIPÒTESI e

Protecció de l'adquirent *accipiens*:

ACTIO PUBLICIANA erga omnes praeter verum dominum

INTERDICTA POSSESSORIA

Si BF ⇨ DOMINUS per USUCAPIO

MANCIPATIO, TRADITIO, IN IURE CESSIO I EFECTE TRANSLATIU DEL DOMINI

HIPÒTESI f

***Si* REUS** *és* dominus → ***per* IN IURE CESSIO** *de* res mancipi/res nec mancipi → **ACTOR** *serà* ...

MANCIPATIO, TRADITIO, IN IURE CESSIO I EFECTE TRANSLATIU DEL DOMINI

HIPÒTESI f

DOMINUS

MANCIPATIO, TRADITIO, IN IURE CESSIO I EFECTE TRANSLATIU DEL DOMINI

HIPÒTESI f

Protecció de l'adquirent *actor*:

VINDICATIO REI erga omnes
EXCEPTIO IUSTI DOMINI
INTERDICTA POSSESSORIA

MANCIPATIO, TRADITIO, IN IURE CESSIO I EFECTE TRANSLATIU DEL DOMINI

HIPÒTESI *g*

Si REUS *no és* dominus mancipi → ***per* IN IURE CESSIO** *de* res mancipi/res nec mancipi → **ACTOR** *serà …*

MANCIPATIO, TRADITIO, IN IURE CESSIO I EFECTE TRANSLATIU DEL DOMINI

HIPÒTESI g

POSSESSOR CIVILIS si BF
POSSESSOR PRAETORIUS si MF

MANCIPATIO, TRADITIO, IN IURE CESSIO I EFECTE TRANSLATIU DEL DOMINI

HIPÒTESI *g*

Protecció de l'adquirent *actor*:

ACTIO PUBLICIANA erga omnes praeter verum dominum

INTERDICTA POSSESSORIA

Si BF ⇒ DOMINUS per USUCAPIO

DRET ROMÀ

Tema 12

CONCURRÈNCIA DE DRETS REALS SOBRE UNA MATEIXA COSA

De la mateixa naturalesa	De diferent naturalesa
➢ Copropietat ➢ Cotitularitat de drets reals	➢ Propietat i drets reals limitatius de la propietat

CONDOMINI ARCAIC

Règim

- CONSORTIUM ERCTO NON CITO: Comunitat hereditària no dividida
- EXTENSIÓ DEL CONDOMINI ARCAIC A HIPÒTESIS NO HEREDITÀRIES: *Consortium ad exemplum fratrum*
- COL·LEGIALITAT: Unilateralitat llevat de *ius prohibendi*
- DIVISIBILITAT: *Actio familiae erciscundae. Legis actio per arbitri postulationem*
- DRET SOBRE LA COSA COMUNA IDÈNTIC QUALITATIVAMENT I QUANTITATIVA
- *IUS ADSCRESCENDI* (DRET D'ACRÉIXER): En cas de mort o renúncia d'un copropietari

CONDOMINI CLÀSSIC I

- *COMMUNIO*
- *PARS PRO INDIVISO* O *QUOTA*. Quota ideal.
- TIPUS:
  - COPROPIETAT VOLUNTÀRIA O CONVENCIONAL
  - COPROPIETAT FORÇOSA O INCIDENTAL

CONDOMINI CLÀSSIC II

Règim

Actes relatius a la cosa comuna	Actes relatius a la quota
UNANIMITAT	**Actes de disposició:** UNILATERALITAT **Actes de gaudi:** PROPORCIONALITAT **Actes d'ús:** SOLIDARITAT **Actes de divisió:** UNILATERALITAT

TEMA 12

IURA IN RE ALIENA

DRETS REALS EN COSA D'ALTRI
EN DRET ROMÀ

SERVITUD

TERMINOLOGIA

SERVITUS / IURA PRAEDIORUM

CONCEPTE

Dret real en cosa d'altri constituït voluntàriament entre els amos de predis veïns perquè l'amo d'un dels predis (**predi servent**) preste de manera permanent un **servei** a l'altre predi (**predi dominant**). Aquest servei o avantatge que presta el predi servent al predi dominant representa per a aquest segon predi un **benefici** o rendiment econòmic i un augment de valor correlatius al **gravamen** i disminució de valor que suposa per al primer.

SERVITUD

PREDI SERVENT: predi que suporta la servitud ⟵ GRAVAMEN

PREDI DOMINANT: predi beneficiat per la servitud ⟵ BENEFICI

TIPUS I: SERVITUDS POSITIVES I NEGATIVES

	Amo del predi dominant	Amo del predi servent
Servitud +	IMMISSIO (intromissió)	PATI (patir)
Servitud −	IUS PROHIBENDI (dret de vet)	NON FACERE (abstenir-se de fer)

TIPUS II: SERVITUDS RÚSTIQUES I URBANES

RÚSTIQUES (utilitat agropecuària)

DE PAS: ITER, ACTUS, VIA

D'AIGÜES:

AQUAEDUCTUS

AQUAEHAUSTUS

S. PECORIS AD AQUAM APPELLANDI

ALTRES:

S. ARENAE FODIENDAE

S. CALCIS COQUENDAE

S. CRETAE EXIMENDI

S. ARBORUM SERENDI

ITER AD SEPULCHRUM

S. PASCUI / S. PECORIS PASCENDI

URBANES (utilitat dels edificis)

ESTIL·LICIDIS:

S. STILLICIDII

S. CLOACAE

S. FLUMINIS

PARETS:

S. ALTIUS NON TOLLENDI

S. ONERIS FERENDI

S. TIGNI IMMITENDI

LLUM I VISTA:

S. NE LUMINIBUS OFFICIATUR

S. NE PROSPECTUI OFFICIATUR

S. PROICIENDI

S. PROTEGENDI

ITER

ACTUS

AQUAEDUCTUS

AQUAEHAUSTUS

SERVITUS PECORIS AD AQUAM APPELLANDI

SERVITUS PECORIS PASCENDI

SERVITUS CALCIS COQUENDAE

SERVITUS ARENAE FODIENDAE

SERVITUS CRETAE EXIMENDAE

SERVITUS ARBORUM SERENDI

ITER AD SEPULCHRUM

STILLICIDIUM

SERVITUS CLOACAE

SERVITUS FLUMINIS

SERVITUS ALTIUS NON TOLLENDI

SERVITUS ONERIS FERENDI

SERVITUS TIGNI IMMITTENDI

SERVITUS NE LUMINIBUS OFFICIATUR
SERVITUS NE PROSPECTUI OFFICIATUR

SERVITUS PROICIENDI

SERVITUS PROTEGENDI

SERVITUDS: PRINCIPIS

1º *Vicinitas fundorum*: Veïnatge, o si més no, proximitat dels predis.

2º *Servitus in faciendo consistere nequit*: "La sd. no pot consistir en un fer" a càrrec de l'amo del predi servent, puix s'hi tractaria llavors d'un dret personal, no pas real.

3º *Servitutes dividi non possunt*: Indivisibilitat de les sds., ja que la sd. és essencialment un ús i aquest és indivisible per naturalesa.

4º *Nulli res sua servit*: "A ningú no serveix cosa pròpia", atès que una sd. és un *ius in re aliena*, no pas *un ius in re propria*.

5º *Servitus servitutis esse non potest*: "No es pot gravar una sd. amb una altra" o amb un usdefruit o amb un ús.

6º *Servitus praedio utilis esse debet*: Utilitat de la sd., ja que si deixa de ser útil s'extingeix *ipso iure*.

7º *Servitus ambulat cum dominio*: Inherència al predi i caràcter ambulant, és a dir, la sd. acompanya el predi servent, no el seu amo, i segueix la seua sort jurídica.

8º *Permansio* (permanència): La sd. és tendencialment perpètua, no es crea *ad tempus*, per a un termini de temps.

SERVITUD: CONSTITUCIÓ

- *Deductio* en transmissió d'immoble
- *Deductio* en llegat vindicatiu
- Llegat vindicatiu de servitud
- *In iure cessio*
- *Mancipatio* (fins a la *Lex Scribonia*, s. I aC)
- *Usucapio* (fins a la *Lex Scribonia*, s. I aC)
- *Adiudicatio*
- Pactes i estipulacions
- *Quasi traditio*
- *Longi temporis praescriptio*
- Acte de destinació del pare de família

SERVITUD: EXTINCIÓ

- Renúncia de l'amo del predi dominant
- Confusió
- Pèrdua de la utilitat permanent
- No ús
- *Usucapio libertatis*

SERVITUD: PROTECCIÓ (I)

Vindicatio servitutis o
actio confessoria

Acció civil real per a la reclamació de la servitud per l'amo del suposat predi dominant contra l'amo del suposat predi servent. El seu *arbitratus de restituendo* consisteix a deixar de pertorbar i prometre de no pertorbar mai més: *cautio de amplius non turbando.*

SERVITUD: PROTECCIÓ (II)

***Actio negatoria servitutis* o**
actio prohibitoria

Acció civil real a favor de l'amo d'un predi contra qui pretén d'ostentar-hi una servitud i perquè es declare que el predi és *optimus maximus* (lliure de tota càrrega). El seu *arbitratus de restituendo* consisteix a deixar de pertorbar i prometre de no pertorbar mai més: *cautio de amplius non turbando*.

USDEFRUIT

CONCEPTE

Usus fructus est ius alienis rebus utendi fruendi salva rerum substantia (Paule)

ELEMENTS PERSONALS

- Usufructuari (titular del dret real): *Ususfructuarius* o *fructuarius*.
- Propietari de la cosa gravada amb usdefruit: *nudus dominus*, "nu propietari".

ELEMENTS REALS

- Cosa moble o immoble no consumible i fructífera.

USDEFRUIT

ORIGEN

Institució familiar alimentària sorgida arran de la difusió del matrimoni *sine manu* amb la finalitat de garantir alhora:

1r La manutenció de la vídua.

2n La integritat del patrimoni familiar.

USDEFRUIT: CONTINGUT

Drets de l'usufructuari:

- Generals: **Usar** (*uti*) amb "arbitri d'home honest" (*arbitratu boni viri*); i *frui* (**gaudir**): percebre els fruits de la cosa usdefruitada i fer-ho *per perceptionem*, és a dir, per acte exprés d'agafament.
- Especials: Segons el tipus d'usdefruit.

Obligacions de l'usufructuari:

- Generals: **Conservar** la cosa usdefruitada en bon estat; **Restituir** la cosa usdefruitada; i **Pagament de tributs**.
- Especials: Segons el tipus d'usdefruit.

Garantia del compliment de les obligacions:

Cautio fructuaria

USDEFRUIT

CONSTITUCIÓ

- *Deductio* en transmissió de propietat
- Llegat vindicatiu d'usdefruit
- *In iure cessio*
- *Adiudicatio*
- Pactes i estipulacions

USDEFRUIT

EXTINCIÓ

- Mort de l'usufructuari
- *Capitis deminutio* de l'usufructuari
- Renúncia de l'usufructuari
- Confusió
- No ús
- Pèrdua o transformació absoluta de la cosa
- Transcurs del termini fixat

USDEFRUIT

PROTECCIÓ (I)

Vindicatio usus fructus o actio confessoria

Acció civil real per a la reclamació d'un dret d'usdefruit pel seu titular contra l'amo de la cosa o contra un tercer per al reconeixement i restabliment del dit dret. El seu *arbitratus de restituendo* consisteix a deixar de pertorbar l'usdefruit i prometre de no pertorbar-lo mai més: *cautio de amplius non turbando*.

Exceptio usus fructus

A favor de l'usufructuari davant d'una reivindicació de la cosa usdefruitada o davant d'una acció negatòria d'usdefruit.

USDEFRUIT

PROTECCIÓ (II)

***Actio negatoria usus fructus* o**

actio prohibitoria usus fructus

Acció civil real a favor de l'amo d'una cosa contra qui pretén d'ostentar-hi un usdefruit. El seu *arbitratus de restituendo* consisteix a deixar de pertorbar i prometre de no pertorbar mai més: *cautio de amplius non turbando.*

Interdicta

QUASI USUS FRUCTUS

QUASIUSDEFRUIT: Usdefruit irregular o de coses consumibles. Sorgeix en el segle I dC.

En l'actualitat és molt habitual i per això l'usdefruit és ara més una entitat econòmica que no pas una institució alimentària, una *pars valoris* de la cosa usdefruitada, susceptible, per tant, de capitalització o conversió en una suma de diner.

ÚS

USUS* O *USUS SINE FRUCTU

Dret d'usar una cosa d'altri i a percebre'n *in situ* els fruits necessaris per a atendre les necessitats del titular i la seua família.

Titular: usuari.

HABITACIÓ

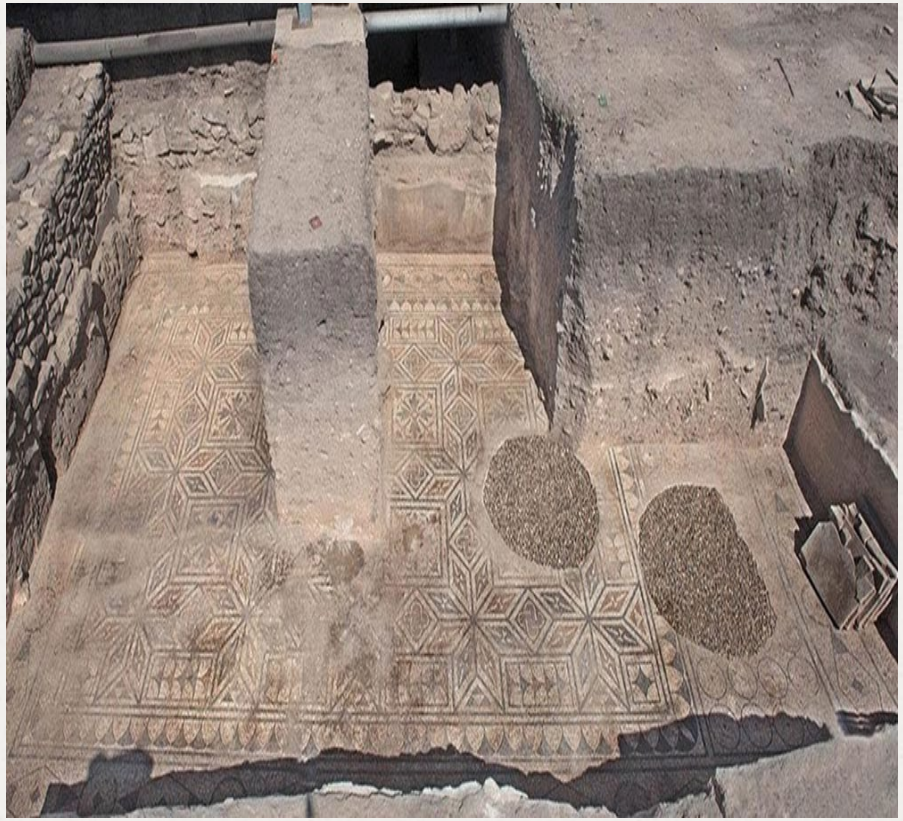

HABITATIO

Dret d'habitar una casa d'altri o d'arrendar-la.

Titular: habitacionista.

TREBALLS D'ESCLAUS I ANIMALS

TREBALLS D'ESCLAUS I ANIMALS

OPERAE SERVORUM VEL ANIMALIUM

Dret de servir-se dels treballs dels esclaus o animals d'un tercer, siga directament siga arrendant-ne els serveis.

DRETS REALS DE CONFIGURACIÓ TARDANA

EMFITEUSI

SUPERFÍCIE

SUPERFÍCIE

SUPERFICIES

Dret real que atribueix al seu titular la plena disponibilitat sobre una edificació construïda en sòl d'altri.

Reconeixement tardà, per Justinià, d'aquest dret degut a la vigència del principi *superficies solo cedit* i a la concepció absoluta espacial de la propietat immobiliària:

Cuius est solum eius est usque ad coelum,

usque ad inferos.

Protecció principal: *Interdictum de superficiebus* i a la fi de l'època clàssica: una acció real *in factum*.

EMFITEUSI I

Concepte: Dret real que atribueix al seu titular la plena i exclusiva disponibilitat d'un predi d'altri amb les obligacions de millorar-lo i pagar un cànon anual.

Elements personals: Propietari concedent del dret i "emfiteuta", titular del dret.

EMFITEUSI II

Singularitats principals:

Existeix un dret de l'emfiteuta a alienar el predi, prèvia obligatòria comunicació a l'amo del propòsit de venda, que podrà exercir en el termini de dos mesos el ***ius protiméseos***, és a dir, un dret de compra preferent en igualtat de condicions, que alliberaria el predi de l'emfiteusi.

En cas de no exercir l'opció de compra, l'amo ha de percebre de l'emfiteuta el lluïsme (***laudemium***), és a dir, la *quinquagesima pars* (2%) del preu de venda.

SERVITUD I USDEFRUIT

Esquema comparatiu I

SERVITUD

CONSTITUCIÓ

- *Deductio* en transmissió d'immoble
- *Deductio* en llegat vindicatiu
- Llegat vindicatiu de servitud
- *In iure cessio*
- *Mancipatio* (fins a la *Lex Scribonia*, s. I aC)
- *Usucapio* (fins a la *Lex Scribonia*, s. I aC)
- *Adiudicatio*
- Pactes i estipulacions
- *Quasi traditio*
- *Longi temporis praescriptio*
- Acte de destinació del pare de família

USDEFRUIT

CONSTITUCIÓ

- *Deductio* en transmissió de propietat
- Llegat vindicatiu d'usdefruit
- *In iure cessio*
- *Adiudicatio*
- Pactes i estipulacions

SERVITUD I USDEFRUIT

Esquema comparatiu II

SERVITUD

EXTINCIÓ

- Renúncia de l'amo del predi dominant
- Confusió
- Pèrdua de la utilitat permanent
- No ús
- *Usucapio libertatis*

USDEFRUIT

EXTINCIÓ

- Mort de l'usufructuari
- *Capitis deminutio* de l'usufructuari
- Renúncia de l'usufructuari
- Confusió
- No ús
- Pèrdua o transformació absoluta de la cosa
- Transcurs del termini fixat

SERVITUD I USDEFRUIT
Esquema comparatiu III

SERVITUD

PROTECCIÓ

- *Vindicatio servitutis*
- *Actio negatoria*
- *Interdicta de servitutibus*
- *Interdictum demolitorium*

USDEFRUIT

PROTECCIÓ

- *Vindicatio ususfructus*
- *Exceptio ususfructus*
- *Interdicta utiles*
- *Interdictum si uti frui prohibitus esse dicetur*
- Accions penals fictícies i *in factum*
- *Actio furti*
- *Interdictum quem usufructum*

DRET ROMÀ

Tema 13

DRET D'OBLIGACIONS
Part general

Concepte

Obligatio

Nexum — *Lex Poetelia Papiria* → *Vinculum iuris*

Obligació = Deute + Responsabilitat

Obligatio est iuris vinculum quo necessitate adstringimur alicuius solvendae rei secundum nostrae civitatis iura (Institucions de Justinià).

Obligatio est iuris vinculum quo necessitate adstringimur ad aliquid dandum vel faciendum vel praestandum (Paule).

CREDITOR ↔ DEUTOR

CRÈDIT ↔ DEUTE → RESPONSABILITAT

DRET D'OBLIGACIONS

Part general

Contingut

DARE FACERE PRAESTARE

DRET D'OBLIGACIONS
Part general

Classes

Divisibles / Indivisibles
Úniques / Alternatives
Específiques / Genèriques
Civils / Pretorianes / Naturals
Mancomunades / Solidàries

DRET D'OBLIGACIONS
Part general

Extinció (I)

Solutio / Satisfactio

Tempus solutionis, locus solutionis, apocha, obsignatio

Incompliment Responsabilitat (contractual/extracontractual)

Incompliment imputable al deutor

- *Dolus*
- *Culpa (lata, levis, levissima)*

DRET D'OBLIGACIONS

Part general

Extinció (II)

Impossibilitat sobrevinguda de la prestació

Vis maior / Casus fortuitus

Periculum

Mora debitoris

DRET D'OBLIGACIONS
Part general

Extinció (III)

Altres modes d'extinció de les obligacions:

- *Compensatio*
- *Remissio*
- *Litis contestatio* i *sententia*
- *Acceptilatio*
- *Novatio*
- Altres

DRET D'OBLIGACIONS
Part general

Fonts de les obligacions (I)

Classificació quatripartida *ex edicto*:

- Delictes
- Préstecs
- Estipulacions
- Contractes

DRET D'OBLIGACIONS
Part general

Fonts de les obligacions (II)

Classificació tripartida gaiana:

- *Obligationes ex maleficio* (delictes)
- *Obligationes ex contractu* (contractes)
- *Variae causarum figurae* (diversos tipus de causes)

DRET D'OBLIGACIONS
Part general

Fonts de les obligacions (III)

Classificació quatripartida justinianea:

- *Obligationes ex contractu* (contractes)
- *Obligationes quasi ex contractu* (quasicontractes)
- *Obligationes ex maleficio* (delictes)
- *Obligationes quasi ex maleficio* (quasidelictes)

DRET D'OBLIGACIONS

DELICTES: Generalitats (I)

Concepte

Delictum – *Crimen*

Talio – Composició voluntària – Composició imposada

Requisits comuns als delictes

- Capacitat penal
- Comissió a gratcient:
  - Responsabilitat per dol
  - Responsabilitat per culpa
- Autoria
- Perjudici
- Causalitat
- Accions penals (*poena*) i reipersecutòries (responsabilitat civil)

DRET D'OBLIGACIONS
DELICTES: Generalitats (II)

Característiques comunes de les accions penals

Cumulativitat

Intransmissibilitat

Noxalitat

Efecte infamant

DRET D'OBLIGACIONS
DELICTES

FURTUM

DELICTES

Furt (II)

Verberatio

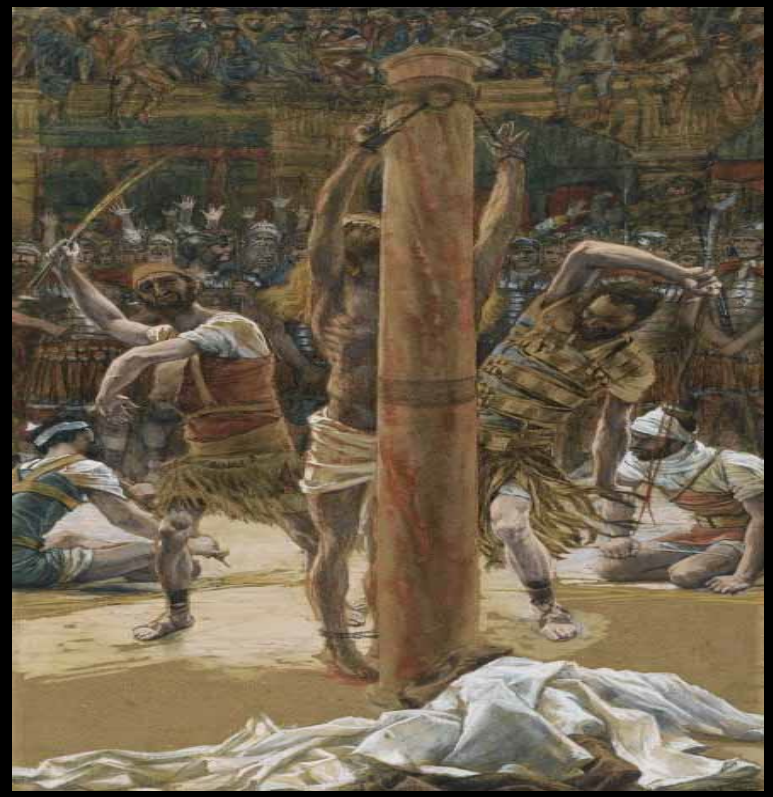

De saxo Tarpeio praecipitatio

R. Pirelli inc. N. Mellini dis. A. Lanzani inc.

TARPEA

L'ultima guerra dei Romani coi Sabini fu più rapida e di molto maggiore importanza che le precedenti, oltrechè resa celebre anche dalla parte, che vi ebbe l'inganno. Perciocchè la figlia di Spurio Tarpeo, Comandante il Campidoglio, uscitane a caso, per attinger l'acqua dei sagrifizii fuor delle mura, venne a cader nelle mani di Tazio. Il quale, a furia di promesse, la indusse a riettar nella rocca pochi armati, che, appena intromessi, la soffocarono sotto l'armi, per far credere di esservi penetrati a forza, e per insegnar coll'esempio, non doversi aspettar fede i traditori.

Si aggiunge che, usando i Sabini portare sinaniglie d'oro di gran peso al braccio manco, non che bellissime anella gemmate, si avesse la donzella pattuito il compenso di quanto portavano essi nella mano sinistra, e di eglino, in vece, le gittassero addosso gli scudi loro e ve la sepellissero sotto. V'è poi chi dice, avendo ella fatto convenzione di quello tenevano i soldati nella sinistra, ne chiedesse poscia le armi e che, datale perciò colpa di frode, questi la uccidessero con ciò stesso, che aveva loro chiesto in mercede.

T. Liv. an. de R. S. an. C. 767.

Milano presso l'Editore Tomaso Gnocchi Cont. de' Rastrelli N. 4946.

Deposito alla I. R. Biblioteca.

DELICTES
Furt (I)

Concepte

CONTRECTATIO REI FRAUDULOSA LUCRI FACIENDI GRATIA VEL IPSIUS REI VEL ETIAM USUS EIUS POSSESSIONISVE, QUOD LEGE NATURALE PROHIBITUM EST ADMITTERE.

(Paule, D. 47, 2, 1, 3)

FURTUM REI

FURTUM USUS

FURTUM POSSESSIONIS

DELICTES
Furt (III)

Requisits

- *Contrectatio rei*
- *Fraudulosa*
- *Lucri faciendi gratia*
- *Res mobilis*

Classes

Furtum manifestum

- *Fur cum deprehenditur cum furto*
- *Actio furti manifesti* (pretoriana)
- *Poena*: quàdruple

Furtum nec manifestum

- *Actio furti nec manifesti* (civil)
- *Poena*: doble

Rapina

- *Vis*
- *Actio vi bonorum raptorum*
- *Poena*: quàdruple

DELICTES
Furt (IV)

Legitimació activa

- Amo
- Responsable per custòdia
- Usufructuari

Accions reipersecutòries

- VINDICATIO REI
- CONDICTIO FURTIVA

Legitimació activa: Amo

DRET D'OBLIGACIONS
DELICTES

DAMNUM INIURIA DATUM

Corneli, que tenia aficions taurines, es va posar davant d'un ramat de bous i amb un trap roig féu fugir el ramat, que va acabar a mans d'uns lladres.

(Ulpià, D. 47, 2, 50, 4 i *Gai*, 3, 202)

DELICTES
Damnum iniuria datum (I)

Concepte

Causació injusta d'un perjudici a una cosa d'altri.

Lex Aquilia de damno (286 aC)

Contingut

Caput I: mort d'esclau o d'animal quadrúpede

Caput II: *adstipulator* infidel

Caput III: qualsevol dany diferent als del *caput I*

DELICTES
Damnum iniuria datum (II)

Actio legis Aquiliae

MARCUS IUDEX ESTO. SI PARET NUMERIUM NEGIDIUM ILLUM SERVUM INIURIA OCCIDISSE, QUAM OB REM QUANTI IS SERVUS IN EO ANNO PLURIMI FUIT, TANTAM PECUNIAM NUMERIUM NEGIDIUM AULO AGERIO DARE OPORTET, TANTAM PECUNIAM DUPLAM IUDEX NUMERIUM NEGIDIUM AULO AGERIO CONDEMNATO, SI NON PARET ABSOLVITO

Siga Marc jutge. Si és provat que Numeri Negidi ha occit injustament aquell esclau, per la qual cosa Numeri Negidi ha de donar a Aule Ageri tant diner quant fou el màxim valor abastat per l'esclau el propassat any, condemna jutge Numeri Negidi a pagar a Aule Ageri el doble d'eixa quantitat; si no és provat, absol-lo.

DELICTES
Damnum iniuria datum (III)

Anàlisi jurisprudencial de la llei aquília

- Estimació del dany: *damnum emergens* + *lucrum cessans*.
- Comissió injusta del dany: *dolus/culpa*.
- *Damnum corpore corpori datum*.
- Acció civil de la llei aquília i accions pretorianes complementàries: fictícia i *in factum*.

DELICTES
Altres delictes de danys

Actio de pauperie

Acció noxal contra l'amo d'un animal quadrúpede pels danys que aquest ha causat espontàniament, sense estimulació externa i *contra naturam*.

Actio de pastu pecoris

Acció noxal contra l'amo d'un ramat, que l'havia introduït sense permís en un predi d'altri perquè hi paixera i que hi ha causat danys.

DRET D'OBLIGACIONS
DELICTES

INIURIAE

DELICTES
Iniuriae (I)

Qualsevol dany que recau sobre el cos o sobre l'honor d'una persona lliure, causat directament o indirecta.

Temps arcaics

- *Talio.*

Llei XII Taules:

- *Membrum rumpere*: composició voluntària.
- *Os frangere*: composició imposada: 300/150 asos.
- *Aliam iniuriam facere*: composició imposada: 25 asos.

Actio iniuriarum (a partir del segle I aC).

DELICTES
Iniuriae (II)

Actio iniuriarum

- *Actio vindictam spirans*: intransmissibilitat hereditària activa i passiva.
- Efecte infamant
- *Recuperatores*

Casuística

- Lesions físiques
- Atemptats contra la dignitat o l'honor de les persones:
  - ✓Segrest
  - ✓Violació de domicili
  - ✓*Contumelia*
  - ✓*Convicium*
  - ✓*Adtemptata pudicitia*

DELICTES
Dolus i Metus

Dolus

Actio de dolo

- Exercici en casos de dol no previstos en altres delictes.
- *Deceptus* vs. *deceptor*
- *Actio in factum: in simplum/ id quod ad eum pervenit.*
- Clàusula arbitrària.
- Efecte infamant.

Metus

Actio quod metus causa

- Exercici en cas d'amenaça d'un mal greu i imminent sobre una persona o béns si aquesta no realitza cert negoci jurídic.
- *Coactus* vs. *Coactor* i beneficiats indirectament.
- *Actio in factum: In quadruplum.*
- Temps d'exercici: un any.
- Sense efecte infamant.

QUASIDELICTES

- *Iudex qui litem suam fecit*
- *Effusum vel deiectum*: allò vessat o llançat
- *Positum et suspensum*: allò posat i suspès
- Delictes en naus, tavernes o posades comesos per personal dependent

ELS PRÉSTECS EN L'ANTIGA ROMA
TEMA 14

TIPUS DE PRÉSTECS

PRÉSTECS CIVILS

MUTUUM

PRÉSTECS PRETORIANS

CONSTITUTUM
COMMODATUM
PIGNUS

MUTUUM (I)

RE CONTRAHITUR OBLIGATIO MUTUI DATIONE. MUTUI AUTEM DATIO CONSISTIT IN HIS REBUS, QUAE PONDERE, NUMERO MENSURAVE CONSTANT, VELUTI VINO, OLEO, FRUMENTO, PECUNIA NUMERATA, QUAS RES IN HOC DAMUS, UT FIANT ACCIPIENTIS, POSTEA ALIAS RECEPTURI EIUSDEM GENERIS ET QUALITATIS.

(GAI, 2 *Aur.* D. 44, 7, 1, 2)

ES CONTRAU OBLIGACIÓ PER LA RECEPCIÓ D'UNA COSA EN LA DACIÓ EN MUTU. LA DACIÓ EN MUTU ÉS LA DE LES COSES QUE S'IDENTIFIQUEN PEL PES, EL NOMBRE O LA MESURA, COM ARA EL VI, L'OLI, EL BLAT, EL DINER, COSES AQUESTES QUE DONEM PERQUÈ N'ESDEVINGA AMO L'ADQUIRENT, DE QUI REBEM DESPRÉS ALTRES COSES DEL MATEIX GÈNERE I QUALITAT.

MUTUUM (II)

- CONCEPTE; Mutu. Préstec de consum
- CONSTITUCIÓ
  - ELEMENTS PERSONALS: PRESTADOR I PRESTATARI
  - ELEMENTS REALS: *DATIO* DE *COSA* FUNGIBLE I CONSUMIBLE
- *SOLUTIO*
- *USURAE, RE ET VERBIS,*

- *USURAE*:
  - *FAENUS UNCIARIUM* (8,33%): Llei de les Dotze Taules
  - *FAENUS SEMIUNCIARIUM* (4,16%): 347 Ac.
  - 12% anual: segle I aC.
  - 6% anual: Justinià (529).

MUTUUM (III)

- *FAENUS NAUTICUM*

Pecunia traiecticia

Préstec marítim

- *MORA SOLVENDI*

MUTUUM (IV)

- *CONDICTIO*
  - *CONDICTIO CERTAE REI* I *CONDICTIO TRITICARIA*
  - Acció de dret estricte, personal, civil, amb fórmula *in ius concepta*, abstracta, general, de repetició
  - Exoneració per cas fortuït o força major
  - *Litiscrescentia* en 1/3 per *sponsio et restipulatio tertiae partis*

- FÓRMULA

TITIUS IUDEX ESTO. SI PARET NUMERIUM NEGIDIUM AULO AGERIO SESTERTIUM DECEM MILIA DARE OPORTERE, IUDEX NUMERIO NEGIDIO AULO AGERIO SESTERTIUM DECEM MILIA CONDEMNATO, SI NON PARET ABSOLVITO.

Siga jutge Tici. Si és provat que Numeri Negidi ha de donar a Aule Ageri deu mil sestercis, condemna jutge Numeri Negidi a pagar a Aule Ageri deu mil sestercis; si no és provat, absol-lo.

PRÉSTECS PRETORIANS

ACTIO DE PECUNIA CONSTITUTA

CONSTITUTUM

*

ACTIO COMMODATI

COMMODATUM

*

ACTIO PIGNERATICIA

PIGNUS

CONSTITUTUM

- CONCEPTE
- ACTIO DE PECUNIA CONSTITUTA
- SPONSIO ET RESTIPULATIO DIMIDIAE PARTIS
- CONSTITUTUM DEBITI PROPRII
- CONSTITUTUM DEBITI ALIENI
  - RECEPTUM ARGENTARII I ACTIO RECEPTICIA
  - RECEPTUM ARBITRII
  - RECEPTA NAUTARUM, CAUPONUM ET STABULARIORUM

COMMODATUM

- CONCEPTE; Préstec d'ús
- CONSTITUCIÓ
  - ELEMENTS PERSONALS: *COMODANT* I *COMODATARI*
  - ELEMENTS REALS: *TRADITIO* DE *COSA* NO FUNGIBLE I NO CONSUMIBLE, LLEVAT QUE HO SIGA *AD POMPAM VEL OSTENTATIONEM*
- RESPONSABILITAT PER CUSTÒDIA: abans i després de Marcel (s. II dC)
- ACCIONS
  - *ACTIO COMMODATI IN FACTUM*
  - *ACTIO COMMODATI IN IUS* DIRECTA I CONTRÀRIA
  - ALTRES ACCIONS

PIGNUS

- CONCEPTE
  PIGNUS DATUM
- CONSTITUCIÓ
  - ELEMENTS PERSONALS: DEUTOR PIGNORANT I CREDITOR PIGNORATIU
  - REALS: *RES PIGNERATA* MOBLE O IMMOBLE
- ACCIONS
  - *ACTIO IN FACTUM PIGNERATICIA IN PERSONAM*
  - *ACTIO IN IUS PIGNERATICIA IN PERSONAM* DIRECTA I CONTRÀRIA
  - *ACTIO IN FACTUM PIGNERATICIA IN REM* (= *ACTIO SERVIANA/ACTIO QUASI SERVIANA/ACTIO HYPOTHECARIA*
  - ALTRES

- *PIGNUS GORDIANUM*

- ESTEL·LIONAT (*STELLIONATUS*)
- PACTES EN LA PENYORA
  - ANTICRESI: compensatòria i extintiva
  - *PACTUM DE VENDENDO*
  - *LEX COMMISSORIA*
  - *PIGNUS CONVENTUM O HYPOTHECA*

HYPOTHECA I

- **CONCEPTE** d'hipoteca.

PIGNUS CONVENTUM

- **CONSTITUCIÓ:**
  - ELEMENTS PERSONALS: DEUTOR HIPOTECANT I CREDITOR HIPOTECARI
  - REALS: *RES HYPOTHECATA* MOBLE O IMMOBLE
- **ACTIO HYPOTHECARIA**

HYPOTHECA II

- PLURALITAT D'HIPOTEQUES
  - *Qui prior est tempore potior est iure*
  - *Ius offerendi*
- CREDITORS PRIVILEGIATS
- HIPOTEQUES LEGALS

LES OBLIGACIONS VERBALS I LITERALS EN DRET ROMÀ
TEMA 15

ESTIPULACIONS (I)

- CONCEPTE I CARACTERÍSTIQUES

ESTIPULANT ► PROMITENT
CREDITOR ►DEUTOR
Reus stipulandi ► Reus promittendi

Estipulant: *Spondes mihi centum dare?*
Promitent: *Spondeo.*

- TIPUS
  - ESTIPULACIONS CERTES ► ACCIONS CERTES
  - ESTIPULACIONS INCERTES ► ACCIONS INCERTES

ESTIPULACIONS (II)

El dret foral navarrès ret homenatge al dret romà en conservar la denominació d'"estipulacions" per a aquella font de les obligacions coincident amb la romana de les *stipulationes*.

La llei 515 de la Compilació de Dret Civil Foral de Navarra disposa:

"Són estipulacions els actes pels quals una persona, mitjançant la seua promesa, esdevé deutora d'una altra sense que aquesta quede contractualment obligada a acomplir una contraprestació".

Les estipulacions navarreses són regulades a les lleis 515 a 524.

ESTIPULACIONS (III)

- *ACCEPTILATIO*

  Estipulant: *Quod ego tibi promissi habesne acceptum?*
  Promitent: *Habeo.*

- INEXISTÈNCIA I INEFICÀCIA DE LES ESTIPULACIONS

- ESTIPULACIONS AMB OBJECTE INDETERMINAT
  - ABSOLUTAMENT INDETERMINAT
  - RELATIVAMENT INDETERMINAT
    - ESTIPULACIONS GENÈRIQUES
    - ESTIPULACIONS ALTERNATIVES

Em promets donar quelcom?

Em promets donar tres modis de blat?

Em promets donar mil sestercis o l'esclau Epafrodit?

2 objectes *in obligatione*, 1 objecte *in solutione*

ESTIPULACIONS (IV)

- *ACTIO EX STIPULATU*
- SUPERPOSICIÓ D'ESTIPULACIONS
  - *RE ET VERBIS*
  - ESTIPULACIÓ PENAL
  - NOVACIÓ

Em promets donar 10.000 sestercis si no em lliures l'esclau Eros que et vaig comprar??

Requisits:

- Una obligació precedent.
- Una obligació subsegüent estipulatòria.
- *Idem debitum* en ambdues obligacions.
- Canvi introduït per l'obligació estipulatòria subsegüent en relació amb l'obligació precedent relatiu a la causa, als elements accidentals o als personals.

ESTIPULACIONS (V)

- NOVACIÓ PER CANVI DE CAUSA

  Cai promet a Marc de pagar-li els 100 sestercis que li deu per préstec. Ja no es deu per préstec sinó per estipulació.

- NOVACIÓ PER CANVI D'ELEMENTS ACCIDENTALS

  - El diner s'haurà de tornar a Roma, no a Capua.
  - L'obligació s'ha d'acomplir tot seguit, no en el termini de dos mesos abans convingut.

- NOVACIÓ PER CANVI DE CREDITOR: ***DELEGATIO***

  Semproni promet a Marc allò que Semproni deu a Cai. S'hi ha produït un canvi de creditor.

- NOVACIÓ PER CANVI DE DEUTOR: ***EXPROMISSIO***

  Tici promet a Cai allò que Semproni deu a Cai. S'hi ha produït un canvi de deutor.

ESTIPULACIONS (VI)

PLURALITAT DE PERSONES I GARANTIES PERSONALS

- SOLIDARITAT:

Exigibilitat *in solidum*.

- *ADSTIPULATIO*:

Creditor adjunt.

Idem promissum.

- FIANÇA:

  - *ADPROMISSIO*
  - *FIDEIUSSIO*

ESTIPULACIONS (VII)

ADPROMISSIO

- Garantia d'obligacions estipulatòries
- Forma estipulatòria, *idem promissum*

Estipulant: "Em promets allò que Tici em va prometre?" Promitent: "T'ho promet".

- Intransmissibilitat hereditària
- Termini de caducitat: 2 anys
- Deute mancomunat entre cofiadors
- *Actio depensi*

FIDEIUSSIO

- Garantia d'obligacions de tot tipus
- Forma no estipulatòria

Estipulant: "Avales segons la teua fe allò que Tici em deu?" Promitent: "Ho avale".

- Transmissibilitat hereditària
- No té termini de caducitat
- Deute solidari entre cofiadors
- No té acció pròpia
- *Beneficia* amb Justinià:
  - *Beneficium excussionis*
  - *Beneficium divisionis*
  - *Beneficium cedendarum actionum*

ESTIPULACIONS (VIII)

INTERCESSIO

Senatconsult vel·leià

Exceptio senatusconsulti Velleianum (46 dC)

Actio restitutoria

Actio institutoria

OBLIGACIONS LITERALS (I)

- CONCEPTE

- *CHIROGRAPHA*-Χειρόγραφος
Reconeixement de deute

- *SYNGRAPHA*-Σύγγραφή
Operació negocial

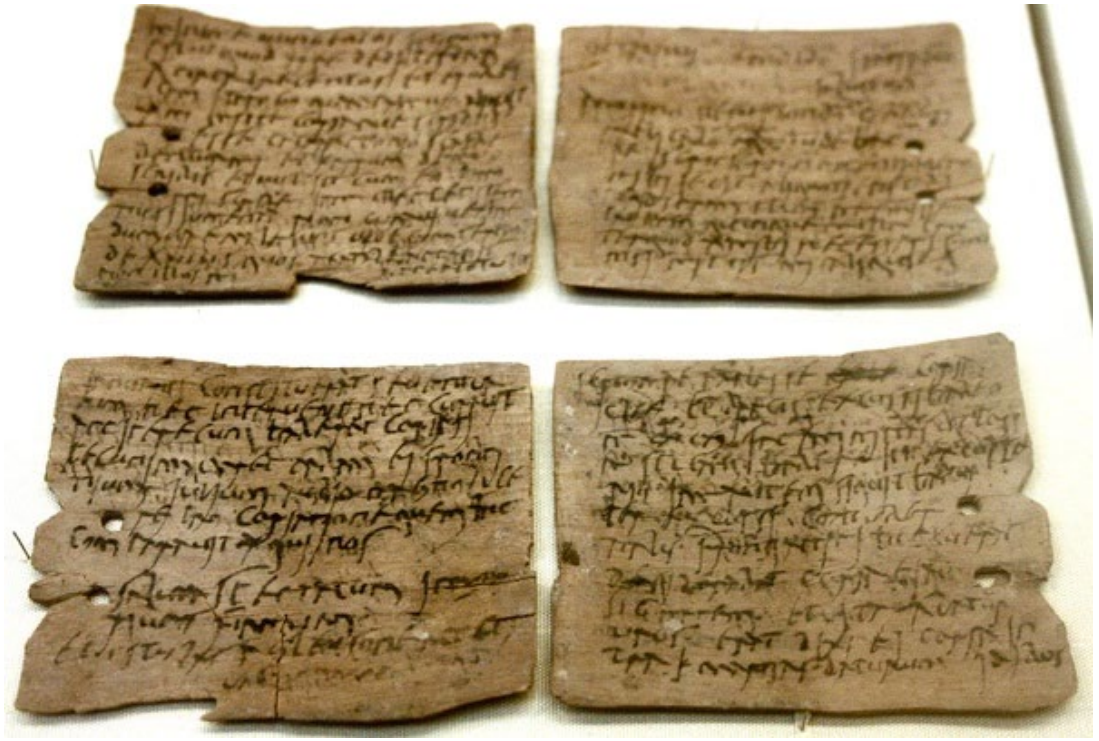

OBLIGACIONS LITERALS (II)

- *CODEX ACCEPTI ET EXPENSI*
- *TRANSCRIPTIO NOMINUM; NOMINA TRANSCRIPTICIA*
  - *TRANSCRIPTIO A RE IN PERSONAM.*

Expensilatio. La primitiva obligació esdevé *obligatio litteris.*

  - *TRANSCRIPTIO A PERSONA IN PERSONAM.*

El creditor escriu en l'*acceptum* com a rebuda la suma deguda pel deutor i escriu a l'*expensum* aquesta mateixa suma (*idem debitum*), però en relació amb altra persona.

- *NOMINA ARCARIA*

D À

Tema 16

CONTRACTES

CONCEPCIONS DEL CONTRACTE

1. Sinal·lagma perfecte i típic: Labeó.
2. Sinal·lagma perfecte típic i atípic: Aristó.
3. Sinal·lagma perfecte o imperfecte: edicte perpetu.
4. Convenció sinal·lagmàtica o no sinal·lagmàtica: Sext Pedi i Gai.
5. Acte lícit, convencional o no, productor d'obligacions.

SINAL·LAGMA

ULTRO CITROQUE OBLIGATIO QUAE GRAECI SYNALLAGMA VOCANT, VELUTI EMPTIONEM, VENDITIONEM, LOCATIONEM, CONDUCTIONEM, SOCIETATEM.

Ulpià: D. 50, 16, 19.

CONTRACTES

ACCIONS

Contractes sinal·lagmàtics genètics:

↓

ACTIONES DIRECTAE

Contractes sinal·lagmàtics no genètics:

↓ ↓

ACTIONES DIRECTAE et ACTIONES CONTRARIAE

CONTRACTES

Classificació edictal

Formals:
Fidúcia
Reals:
Depòsit
Consensuals:
Compravenda
Mandat
Societat
Arrendament

Classificació gaiana

Verbals:
Estipulacions
Literals:
Transcripció de crèdits i documents constitutius d'obligacions
Reals:
Mutu, Comodat, Penyora, Hipoteca i Depòsit
Consensuals:
Compravenda, Mandat, Societat i Arrendament

CONTRACTES

Altres contractes

Conventiones sine nomine o contractes innominats (sense nom propi a l'edicte):

Permuta, contracte estimatori, constitució de dot, precari i transacció, entre d'altres

Quasicontractes (no convenció)

Gestió de negocis d'altri i pagament de l'indegut

CONTRACTES

CONCEPTE
NATURALESA JURÍDICA
ESTRUCTURA
CONTINGUT
ACCIONS

EMPTIO VENDITIO
COMPRAVENDA

CONCEPTE

Contracte pel qual una persona, anomenada "venedor" (*venditor*), s'obliga a lliurar a una altra, anomenada "comprador" (*emptor*), la pacífica possessió d'una cosa (*merx*) i aquesta a pagar per ella un preu (*pretium*) cert en diners.

EMPTIO VENDITIO
COMPRAVENDA

NATURALESA JURÍDICA

Contracte:

- ✓Consensual
- ✓Onerós
- ✓Bilateral perfecte o sinal·lagmàtic genètic
- ✓Translatiu del domini

EMPTIO VENDITIO
COMPRAVENDA

ESTRUCTURA

Elements personals:

- *Venditor*
- *Emptor*

Elements reals:

- *Merx*
- *Pretium*

Elements formals:

- *Mancipatio/In iure cessio* (*res mancipi*)
- Instrumentum (època postclàssica; béns immobles)

EMPTIO VENDITIO
COMPRAVENDA

CONTINGUT

Obligacions de venedor:

- Lliurament de la mercaderia: *Vacuam possessionem tradere* i responsabilitat per custòdia.
- Garantia per evicció.
- Garantia per vicis ocults.

Obligacions de comprador:

- Pagament del preu.
- Pagament d'interessos moratoris.
- *Periculum est emptoris.*

EMPTIO VENDITIO
COMPRAVENDA

ACCIONS

Actio empti: acció del comprador

Actio venditi: acció del venedor

EMPTIO VENDITIO
COMPRAVENDA

PACTES

IN DIEM ADDICTIO
PACTUM DISPLICENTIAE
LEX COMMISSORIA
PACTUM DE RETROEMENDO

FIDUCIA
FIDÚCIA

CONCEPTE

Contracte pel qual una persona, anomenada "fiduciant" (*fiducians*), transmet a una altra, anomenada "fiduciari" (*fiduciarius*) una *res mancipi* mitjançant *mancipatio* o *in iure cessio* i aquesta s'obliga a remancipar-li-la en certes circumstàncies o en un termini de temps i en canvi de recuperar, si escau, el preu pagat; o una vegada acomplida l'obligació per a la garantia de la qual es va realitzar el negoci.

FIDUCIA
FIDÚCIA

NATURALESA JURÍDICA

Contracte:

- ✓Formal
- ✓ Bilateral imperfecte o sinal·lagmàtic no genètic
- ✓ "Venda sota condició o termini resolutori"

FIDUCIA
FIDÚCIA

ESTRUCTURA

- Elements personals:
  - Fiduciant (*fiducians*)
  - Fiduciari (*fiduciarius*)
- Elements reals
  - *Res mancipi fiduciae data*
- Elements formals
  - *Mancipatio / In iure cessio*
  - *Pactum fiduciae*

FIDUCIA
FIDÚCIA

CONTINGUT

- *Fiducia cum amico contracta*
- *Fiducia cum creditore contracta*

FIDUCIA
FIDÚCIA

ACCIONS

- *Actio fiduciae*
- *Actio fiduciae contraria*

DEPOSITUM
DEPÒSIT

CONCEPTE

Contracte pel qual una persona, anomenada "depositant" (*depositor*), lliura a una altra, dita "depositari" (*depositarius*), una cosa moble no fungible perquè la custodie durant un temps i li la restituïsca quan li la demane o en el termini convingut.

DEPOSITUM
DEPÒSIT

NATURALESA JURÍDICA

Contracte:

- ✓Real
- ✓Gratuït
- ✓Bilateral imperfecte o sinal·agmàtic no genètic

DEPOSITUM
DEPÒSIT

ESTRUCTURA

- Elements personals:
  - Depositant (*depositor*)
  - Depositari (*depositarius*)
- Elements reals:
  - Cosa moble no fungible
  - *Pecunia clusa* o *obsignata*

DEPOSITUM
DEPÒSIT

CONTINGUT

- Obligacions del depositari:
  - Custodiar la cosa depositada i restituir-la al depositant.
  - Responsabilitat per la pèrdua o deteriorament de la cosa per dol.
- Obligacions del depositant:
  - Eventualment indemnitzar el depositari per les despeses de conservació de la cosa.

DEPOSITUM
DEPÒSIT

ACCIONS

- *Actio depositi in factum directa*
- *Actio depositi in factum contraria*

- *Actio depositi in ius directa*
- *Actio depositi in ius contraria*

DEPOSITUM
DEPÒSIT

FIGURES ESPECIALS

- *Depositum irregulare*
- *Depositum miserabile*
- *Depositum in sequestrem*

MANDATUM
MANDAT

CONCEPTE

Contracte pel qual una persona, anomenada "mandant" (*mandator*), encarrega a una altra, dita "mandatari" (*mandatarius*), la realització d'una gestió, activitat o negoci en interès d'aquella o d'un tercer.

MANDATUM
MANDAT

NATURALESA JURÍDICA

Contracte:

- ✓Consensual
- ✓ Gratuït
- ✓Bilateral imperfecte o sinal·lagmàtic no genètic
- ✓*Iuris gentium*

MANDATUM
MANDAT

ESTRUCTURA

- Elements personals:
  - Mandant (*mandator*)
  - Mandatari (*mandatarius*)
- Elements reals:
  - *Afer*, gestió o activitat: determinat, lícit i d'acord amb els bons costums
- Element subjectiu:
  - *Consensus perseverans*

MANDATUM
MANDAT

CONTINGUT

- Obligacions del mandatari:
  - ✓No extralimitació
  - ✓Rendició de comptes
  - ✓Trasllat al mandant del que s'ha aconseguit amb la gestió
  - ✓Responsabilitat per dol
- Obligacions del mandant:
  - ✓Eventual indemnització de despeses i perjudicis

MANDATUM
MANDAT

ACCIONS

- *Actio mandati*
- *Actio mandati contraria*

MANDATUM
MANDAT

CAUSES D'EXTINCIÓ

- Revocació del mandant
- Renúncia del mandatari
- Mutu dissentiment
- Mort de mandant o mandatari
- Execució de la gestió, activitat o afer

SOCIETAS
SOCIETAT

CONCEPTE

Contracte pel qual dues o més persones, anomenades "socis" (*socii*), s'obliguen a aportar béns o treball per a gestionar-los conjuntament i dividir entre ells els guanys i les pèrdues.

SOCIETAS
SOCIETAT

NATURALESA JURÍDICA

Contracte:

- ✓Consensual
- ✓Onerós
- ✓Plurilateral
- ✓Bilateral perfecte o sinal·lagmàtic genètic
- ✓*Iuris gentium*

SOCIETAS
SOCIETAT

ESTRUCTURA

- Elements personals:
  - Socis
- Elements reals:
  - Aportacions de béns o de treball o indústria (*operae*)
- Elements subjectius:
  - *Affectio societatis*
  - *Animus lucri*
- Element teleològic:
  - Finalitat lícita i ètica

SOCIETAS
SOCIETAT

CONTINGUT

- Obligacions dels socis:
  - Fer les aportacions compromeses.
  - Actuar amb bona fe i respondre per dol i per culpa, imperícia i custòdia en dret clàssic.
  - Participar en les pèrdues en la mateixa proporció en què ho fan en els guanys.
  - Aportar al fons comú tot allò que adquireix en la gestió comuna.
  - Participar en els guanys d'acord amb l'aportació inicial a la societat.
  - Tot soci té dret a ésser indemnitzat pels danys soferts durant la gestió social.
  - Tot soci pot demanar la divisió i extinció de la societat.
  - "El soci del meu soci no és soci meu": *socii mei socius meus non est.*

SOCIETAS
SOCIETAT

ACCIÓ

- *Actio pro socio*

SOCIETAS
SOCIETAT

CAUSES D'EXTINCIÓ ESPECÍFIQUES

- Mort, *capitis deminutio* o concurs de creditors d'un soci.
- Transcurs del termini de funcionament
- Acompliment o impossibilitat de les finalitats socials
- Desaparició dels objectes comuns
- Dissentiment mutu

LOCATIO CONDUCTIO
ARRENDAMENT

CONCEPTE

Contracte pel qual una de les parts, anomenada arrendador (*locator*), "col·loca" temporalment una cosa o un treball a disposició d'una altra, anomenada arrendatari (*conductor*), la qual "condueix" la cosa i paga una renda o mercè (*merces*).

LOCATIO CONDUCTIO
ARRENDAMENT

NATURALESA JURÍDICA

Contracte

- ✓Consensual
- ✓Onerós
- ✓Bilateral perfecte o sinal·lagmàtic genètic
- ✓*Iuris gentium*

LOCATIO CONDUCTIO
ARRENDAMENT

ESTRUCTURA

- Elements personals:
  - Arrendador (*locator*)
  - Arrendatari (*conductor*)
- Elements reals:
  - *Res locata/opus locatum/operae locatae*

LOCATIO CONDUCTIO
ARRENDAMENT

CONTINGUT

- Locatio conductio rei
- Locatio conductio operis
- Locatio conductio operarum

LOCATIO CONDUCTIO
ARRENDAMENT

ACCIONS I ALTRES RECURSOS

- *Actio locati*
- *Actio conducti*

Interdictum Salvianum

LOCATIO CONDUCTIO
ARRENDAMENT

CAUSES D'EXTINCIÓ ESPECÍFIQUES

- *Locatio conductio rei*
- *Locatio conductio operis*
- *Locatio conductio operarum*

LOCATIO CONDUCTIO
ARRENDAMENT

TIPUS ESPECIALS

- ARRENDAMENTS PÚBLICS
  - *Ager vectigalis*
  - Arrendament de tributs (*publicani*)
  - Concessions superficiàries de sòl públic
- *HORREA*